

หน้า

รายงานผลการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 18

THE 18th NATIONAL SYMPOSIUM ON JUSTICE ADMINISTRATION

การอำนวยความสะดวกยุติธรรม ในยุควิถีใหม่ สู่ประชาชน

Enhancing Justice for People in the New Normal Era

ระหว่างวันที่

13-14 พฤษภาคม 2564

จัดโดย สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

รายงานผลการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 18
**THE 18th NATIONAL SYMPOSIUM
ON JUSTICE ADMINISTRATION**

**การอำนวยความสะดวกยุติธรรม
ในยุควิถีใหม่ สู่ประชาชน**

Enhancing Justice for People in the New Normal Era

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม (The National Symposium on Justice Administration) เปรียบเสมือนเวทีในการนำเสนอองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ภาคประชาชน และสื่อมวลชน โดยมีความมุ่งหวังให้เกิดการบูรณาการร่วมกันของกลไกหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาการอำนวยความสะดวกยุติธรรมสู่ประชาชน ตลอดจนนำผลสรุปจากการประชุมเป็นกรอบทิศทางการปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และแนวทางปฏิบัติ เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี

สาร ผู้อำนวยการ สำนักงานกิจการยุติธรรม

การประชุมทางวิชาการระดับชาติดำรงงานยุติธรรมครั้งที่ 18 (The 18th the National Symposium on Justice Administration) ภายใต้หัวข้อ“การอำนวยความยุติธรรมในยุควิถีใหม่สู่ประชาชน” (Enhancing Justice for People in the New Normal Era) ซึ่งเป็นการจัดงานประชุมในรูปแบบ Online Hybrid Conference ครั้งแรกของการประชุมทางวิชาการ ที่ได้จัดขึ้นระหว่างวันที่ 13 - 14 พฤษภาคม 2564 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีระดับชาติของการพัฒนางานด้านกระบวนการยุติธรรม ในการนำเสนอแนวคิดในการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนการถ่ายทอดนโยบายของผู้บริหารระดับสูงให้แก่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้รับทราบเข้าใจ และนำไปขับเคลื่อนในภาคปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ กิจกรรมภายในงานประกอบด้วย พิธีเปิดการประชุม การปาฐกถาพิเศษของผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานหลักในกระบวนการยุติธรรม เวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสนอแนวคิด ในประเด็นตามหัวข้อต่างๆ ในห้องหลักและห้องคู่ขนาน ซึ่งผลการจัดประชุมครั้งนี้ พบว่า มีผู้สนใจเข้าร่วมประชุมทั้งสองวัน ในรูปแบบ Online จำนวนประมาณ 10,000 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารระดับสูง บุคลากรของหน่วยงานทั้งในกระทรวงยุติธรรมและในกระบวนการยุติธรรม ประชาชนทั่วไป นิสิต นักศึกษา และสื่อมวลชน

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ จึงได้จัดทำรายงานสรุปผลการประชุมทางวิชาการระดับชาติดำรงงานยุติธรรมครั้งที่ 18 (The 18th the National Symposium on Justice Administration) ภายใต้หัวข้อ“การอำนวยความยุติธรรมในยุควิถีใหม่สู่ประชาชน” (Enhancing Justice for People in the New Normal Era) โดยเป็นการนำผลสรุปสำคัญที่ได้จากเวทีการประชุม ซึ่งเป็นการนำความรู้และข้อคิดเห็นจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ รวมไปถึงข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในหลากหลายมิติจากผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งล้วนแล้วแต่มีคุณค่าต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่จะนำไปสู่การผลักดันนโยบายมาตรการ รวมถึงกฎหมายเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติเพื่อสร้างการอำนวยความยุติธรรมสู่ประชาชนอย่างแท้จริง

ในนามของคณะผู้จัดงาน กระผมขอขอบพระคุณสำหรับทุกข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่เป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขปรับปรุงให้กระบวนการยุติธรรมดีขึ้น เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของการอำนวยความยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพต่อไป

พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ
ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

คำนำ

สำนักงานกิจการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) และดำเนินการรับผิดชอบจัดการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 18 (The 18th National Symposium on Justice Administration) ภายใต้หัวข้อ “การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในยุควิถีใหม่สู่ประชาชน” (Enhancing Justice for People in the New Normal Era) ซึ่งปีนี้เป็นปีแรกที่ได้จัดการประชุมในรูปแบบ Online Event อย่างเต็มรูปแบบ ผ่านระบบ Zoom การ live ผ่าน Facebook หรือแม้แต่การถ่ายทอดสดผ่านสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและเผยแพร่ MCU TV และ IBSC TV ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ออกอากาศผ่านดาวเทียมไทยคม ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้เป็นไปตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด 19 ในปัจจุบัน และรองรับกับรูปแบบวิถีใหม่ (New Normal) โดยมีผู้เข้าร่วมการประชุมจำนวนมากกว่า 10,000 คน

สำนักงานกิจการยุติธรรมได้จัดทำรายงานผลการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 18 เพื่อสรุปผลประเด็นเนื้อหาสาระ แนวนโยบาย และองค์ความรู้จากผู้บริหารของหน่วยงาน ซึ่งครั้งนี้เป็นปีแรกที่มีผู้บริหารระดับสูงจากหน่วยงานหลักในกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และปลัดกระทรวงยุติธรรม นอกจากนี้ ยังมีผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นที่มีการนำเสนอ สำนักงานฯ คาดหวังว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในการเป็นข้อมูลเพื่อประกอบในการพัฒนากฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนเพิ่มพูนองค์ความรู้ และนำไปใช้ประโยชน์ในโอกาสอื่นๆ ต่อไป

กำหนดการ

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 18
 “การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในยุควิถีใหม่สู่ประชาชน”
 ระหว่างวันที่ 13 – 14 พฤษภาคม 2564

วัน/เวลา	กิจกรรม	ห้องคู่ขนาน
วันพฤหัสบดีที่ 13 พฤษภาคม 2564		
08.30 - 09.00 น.	ลงทะเบียน	
09.00 - 09.45 น.	พิธีเปิดการประชุม โดย นายวิชณุ เครื่องงาม รองนายกรัฐมนตรี	
10.00 - 11.00 น.	ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “การปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ของศาล ยุติธรรมในยุค New Normal” โดย นางเมทินี ชโลธร ประธานศาลฎีกา	
11.00 - 11.30 น.	ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “การอำนวยความสะดวกยุติธรรมของสำนักงาน อัยการสูงสุดในยุค New Normal” โดย นายวงศ์สกุล กิตติพรหมวงศ์ อัยการสูงสุด	
11.30 - 11.50 น.	ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “มิติใหม่กระทรวงยุติธรรมในยุค New Normal” โดย ศาสตราจารย์พิเศษ วิศิษฎ์ วิศิษฎ์สรอรรถ ปลัดกระทรวงยุติธรรม	
11.50 - 12.10 น.	ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้ กฎหมายในยุค New Normal” โดย พลตำรวจเอก สุวัฒน์ แจ้งยอดสุข ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ	
12.10 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน	

วัน/เวลา	กิจกรรม	ห้องคู่ขนาน
13.00 - 14.30 น.	หัวข้อ “The Implication of COVID-19 on SDGs and Global Crime Trend” โดย <u>Keynote</u>: Professor Sheila Jasanoff Harvard University’s John F. Kennedy School of Government <u>Discussion</u>: 1. Ms.Lovita Ramguttee Deputy Resident Representative of UNDP in Thailand 2. Mr.Enrico Bisogno Chief, Data Development and Dissemination Section, UNODC Vienna ผู้ดำเนินรายการ: ดร.พิเศษ สอาดเย็น ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย	หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมยุคใหม่กับการสร้างความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” 13.00 – 14.30 น. เวทีเสวนา หัวข้อ “ประเมินสถานการณ์ความไม่เป็นธรรมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” โดย 1. นายชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ อดีตปลัดกระทรวงยุติธรรม 2. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สุรัชย์ หวันแก้ว ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง 3. รองศาสตราจารย์ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ 4. นายอดิสร นุชดำรง อธิบดีกรมป่าไม้
14.30 - 16.00 น.	หัวข้อ “ความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมสู่การเปลี่ยนแปลงในยุค New Normal” โดย 1. นางสาวมณฑิรา นาควิเชียร เจ้าหน้าที่ผู้อำนวยการพิเศษ UN Women สำนักงานภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก 2. นายกิตติพงศ์ แนวนวลี นักวิชาการอาวุโส สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) 3. นายสุรเสกข์ ยุทธิวัฒน์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท ทูมมอโร จำกัด ผู้ดำเนินรายการ: ดร.ณัฐฐา โกมลวาทิน ผู้อำนวยการศูนย์ Thai PBS World สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส	14.30 – 16.30 น. เวทีเสวนา หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” โดย 1. นายพงษ์เดช วานิชกิตติกุล เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม 2. นายประพจน์ คล้ายสุบรรณ รองอธิบดีศาลปกครองระยอง 3. ศาสตราจารย์ ดร.กรกฎ ทองชะโชค คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ 4. อาจารย์ชรรค์เพชร ชายทวีป คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 5. อาจารย์ ดร.ฤทธิภูมิ กัลยาณภัทรศิษฐ์ รองคณบดี สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ผู้ดำเนินรายการ: อาจารย์ไพสิฐ พาณิชกุล ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 16.30 น. ปิดการเสวนา

วัน/เวลา	กิจกรรม	ห้องคู่ขนาน
วันพฤหัสบดีที่ 14 พฤษภาคม 2564		
08.30 - 09.00 น.	ลงทะเบียน	
09.00 - 12.00 น.	หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล” โดย 1. นายธาม เชื้อสถาปนศิริ อาจารย์ประจำสถาบันแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล 2. นายธัชกรณ วชิรมน ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท เซอร์ทิส จำกัด 3. ดร.ปริญญ์ หอมเอนก บริษัท เอซิส โปรเฟสชั่นนัล เซ็นเตอร์ จำกัด 4. ดร.สุพจน์ เตียรุจติ ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล 5. พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธีญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม	หัวข้อ “Redesigning of Correctional Facility Architecture for New Normal Era” 09.00 – 10.30 น. เวทีเสวนา หัวข้อ “สถาปัตยกรรมการออกแบบสถานที่ควบคุมกับหลักมนุษยธรรมและสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล” โดย 1. Mr. Jean Marc Zbinden Architect, Water and Habitat Advisor for Asian And Pacific (คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) 2. Mr. Kavan Applegate, Director of Guymer Bailey Architect ประเทศออสเตรเลีย 3. Prof. Gideo BI ODE, KU Leuven, LUCA School of Arts, Faculty of Architecture ประเทศเบลเยียม 4. Director of Facilities Division, Minister’s Secretariat Ministry of Justice Japan 5. TKP Zaidi bin Hamid, Prisons Department ประเทศมาเลเซีย 6. พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธีญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม 7. นายสิทธิ สุธีวงศ์ รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ 8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. ฤทธิรงค์ จุฑาพฤตมิก คณะบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ผู้ดำเนินรายการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรยศ ฉัตรธารากุล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และ นางสาวนรรัตน์ นาควิจิตร นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

วัน/เวลา	กิจกรรม	ห้องคู่ขนาน
		10.45 – 12.15 น. การประชุมเชิงปฏิบัติการ “การออกแบบห้องกักกันโรคสำหรับสถานที่ควบคุมในยุค New Normal” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อันธิกา สวัสดิ์ศรี ประธานสภาคณบดี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย ผู้ดำเนินรายการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรยศ ฉัตรธารากุล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน	
13.00 - 13.45 น.	การบรรยายพิเศษ หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนในยุควิถีใหม่” โดย Mr. Cedric Foussard ที่ปรึกษาด้านการส่งเสริมและการเรียนรู้กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน มูลนิธิ Terre des hommes ประเทศสวิตเซอร์แลนด์	
13.45 - 15.00 น.	หัวข้อ “การเปลี่ยนแปลง ข้อท้าทาย และการปรับตัวขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนยุควิถีใหม่” โดย 1. พันตำรวจโท วรณพงษ์ คชรักษ์ อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2. นางสาวอัมภัสสา ดิษฐอำนาจ เลขาธิการศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง 3. นายคงศักดิ์ มาตังครัตน์ อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด 4. พันตำรวจเอก ปองพล เอี่ยมวิจารณ์ ผู้กำกับกร กลุ่มงานสนับสนุนทางไซเบอร์ กองบังคับการตรวจสอบและวิเคราะห์อาชญากรรมทางเทคโนโลยี กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ผู้ดำเนินรายการ: นายทรงพล สุวรรณพงษ์ ผู้ช่วยเลขาธิการอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการสูงสุด	
15.00 - 15.30 น.	สรุปผลการประชุมและพิธีปิดการประชุม โดย พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญศิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม	

สารบัญ

คำนำ.....	04
กำหนดการ.....	05
ที่มา และวัตถุประสงค์.....	10

การดำเนินกิจกรรม

วันที่ 13 พ.ค. 2564 (ห้องหลัก)

- พิธีเปิดการประชุม โดย นายวิชณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี	11
- ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “การปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ของศาลยุติธรรมในยุค New Normal” โดย นางเมทินี ชโลธร ประธานศาลฎีกา	14
- ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “การอำนวยความสะดวกของสำนักงานอัยการสูงสุดในยุค New Normal” โดย นายวงศ์สกุล กิตติพรหมวงศ์ อัยการสูงสุด	16
- ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “มิติใหม่กระทรวงยุติธรรมในยุค New Normal” โดย ศาสตราจารย์พิเศษ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ ปลัดกระทรวงยุติธรรม	18
- ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในยุค New Normal” โดย พลตำรวจเอก สุวัฒน์ แจ้งยอดสุข ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ	20
- เวทีเสวนา หัวข้อ “The Implication of COVID-19 on SDGs and Global Crime Trend”	22
- เวทีเสวนา หัวข้อ “ความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมสู่การเปลี่ยนแปลงในยุค New Normal”	29

วันที่ 13 พ.ค. 2564 (ห้องคู่ขนาน)

เวทีเสวนา หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมยุคใหม่กับการสร้างความเป็นธรรมในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” - หัวข้อ “ประเมินสถานการณ์ความไม่เป็นธรรมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”	37
- หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”	41

วันที่ 14 พ.ค. 2564 (ห้องหลัก)

เวทีเสวนา หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล”	46
- การบรรยายพิเศษ หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนในยุควิถีใหม่”	55
- การบรรยายพิเศษ หัวข้อ “การเปลี่ยนแปลง ข้อท้าทาย และการปรับตัวขององค์กร ในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนยุควิถีใหม่”	58

วันที่ 14 พ.ค. 2564 (ห้องคู่ขนาน)

เวทีเสวนา หัวข้อ “Redesigning of Correctional Facility Architecture for New Normal Era” - หัวข้อ “สถาปัตยกรรมการออกแบบสถานที่ควบคุมกับหลักมนุษยธรรมและสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล”	67
- การประชุมเชิงปฏิบัติการ “การออกแบบห้องกักกันโรคสำหรับสถานที่ควบคุมในยุค New Normal”	79

สรุปผลการประชุม และพิธีปิดการประชุม	84
---	----

ที่มา และวัตถุประสงค์

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม (The National Symposium on Justice Administration) ถูกจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2546 ภายใต้หัวข้อ “กระบวนการทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด” ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างมากจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และนักวิชาการในแวดวงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ภาคประชาสังคม และประชาชนที่สนใจ เนื่องจากมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงเป็นกลไกที่นำไปสู่การบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาในเชิงระบบ และโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรม อันนำไปสู่การกำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ สำนักงานกิจการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการ

พัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ จึงได้จัดการประชุมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยมีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เสนอแนะ และให้ความเห็นด้านกฎหมายและการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในภาพรวมของประเทศ และผลักดันให้เป็นนโยบายระดับชาติ รวมทั้งศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการยุติธรรมในด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนเผยแพร่องค์ความรู้ต่อสาธารณชนผ่านเวทีทางวิชาการ ในปีนี้เป็นการประชุมครั้งที่ 18 ปี พ.ศ. 2564 ได้จัดขึ้นภายใต้หัวข้อ “การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในยุควิถีใหม่สู่ประชาชน” (Enhancing Justice for People in New Normal Era)

การดำเนินงานกิจกรรม

วันที่ 13 พ.ค. 2564

เวลา 09.00 - 09.45 น. : พิธีเปิดการประชุม
โดย นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี

การประชุมระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมเป็นการประชุมที่มีความสำคัญ เพราะเป็นการระดมความคิดเห็นหรือเป็นการเสนอทัศนะของผู้ใหญ่ที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม เพื่อถกแถลงในหัวข้อ “การอำนวยความสะดวกในยุควิถีใหม่สู่ประชาชน” เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส

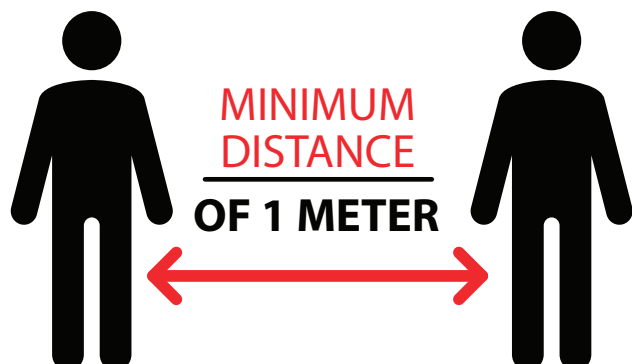
โคโรนา 2019 (Covid-19) ทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน ปี.พ.ศ. 2563 คดีความทั่วประเทศต้องเลื่อนกำหนดการพิจารณา คดีออกไปนับแสนเรื่อง จึงเกิดคำใหม่ “New Normal” ขึ้นมา มีการแปลความหลายอย่าง ทั้งชีวิตวิถีใหม่ นวนิติ ทำให้ทุกเรื่องต้องมีการปรับตัวใหม่ให้เข้ากับช่วงโรคระบาดนี้ แม้กระทั่งด้านวัฒนธรรม ศาสนา เช่น การเวียนเทียนออนไลน์ งานแต่งงาน งานสวดพระอภิธรรมศพ ก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการจัดงาน และการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing)

PLEASE KEEP SAFE

**SOCIAL
DISTANCE**

STOP CORONAVIRUS
COVID-19

กระบวนการยุติธรรมจำเป็นต้องมีการจัดระบบและเปลี่ยนแปลงใหม่ ต้องมีการพิจารณาว่าอะไรต้องปรับเปลี่ยน และทำอะไรให้ได้ผลเหมือนเดิมหรือดีกว่าเดิม เช่น การพิจารณาคดีล่าช้า ผู้ต้องขังในเรือนจำติดโรคระบาด ควรทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เช่น การจัดการศึกษา ทั้งการเรียนออนไลน์ หรือการจัดการประชุมออนไลน์ ซึ่งช่วยประหยัดเวลา ประหยัดค่าน้ำมัน ประหยัดการเดินทาง ซึ่งก่อนหน้านี้รัฐบาลได้คิดถึงเรื่องการ Work From Home มานานแล้วตั้งแต่ในอดีตช่วงที่น้ำมันมีราคาแพง หรือช่วงที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ แต่ก็ทำไม่สำเร็จ เมื่อเกิดโรคระบาดขึ้น การ Work From Home จึงกลับมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เรื่องดังกล่าวสามารถเทียบเคียงได้กับการปฏิรูปในเรื่องต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจะต้องมีวิกฤติเกิดขึ้น ก่อนจึงจะมีโอกาสตามมา ทั้งในเรื่องศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี การจัดการศึกษา การคิดค้นเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีมาใช้ การประชุมทางไกลหรือการประชุมออนไลน์ นอกจากนี้ สถานการณ์ Covid ทำให้เกิดการรื้อเรื่องบ่อนการพนัน เรื่องแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย เรื่องสถาบันกษัตริย์ ซึ่งต้องมีการดำเนินการโดยเข้มงวดหรือเป็นการบังคับใช้มาตรการที่เข้มข้นมากขึ้น

ประเทศไทยมีคณะกรรมการระดับชาติ คือ คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) เป็นหนึ่งในคณะกรรมการชุดที่มีความสำคัญมาก ๆ ของประเทศ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน แต่ขณะนี้ได้มอบหมายให้นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน คณะกรรมการชุดนี้ เป็นคณะกรรมการที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นเวทีเดียวที่ ตำรวจ ศาล อัยการ ทนายความ ราชทัณฑ์ และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเข้ามาทำงานและขับเคลื่อนการทำงานไปพร้อมกัน เช่น การจัดตั้งศาล ในอดีตไม่สามารถจัดตั้งได้โดยง่าย เนื่องจากหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องไม่มีความพร้อม แต่ในปัจจุบันปัญหาที่เคยเกิดขึ้นจะหมดไปเนื่องจากหน่วยงานต่างๆ ได้มาประชุมถกเถียงหารือ และหาข้อสรุปร่วมกัน ในเวที กพยช. ก่อน ดังนั้นคณะกรรมการชุดนี้จึงมีบทบาทมาก แม้จะไม่ได้มีการประชุมบ่อยครั้งนัก และหนึ่งในกิจกรรมที่ คณะกรรมการชุดนี้จัดขึ้นเป็นประจำ คือ การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งนี้เป็นครั้งที่ 18 ภายใต้หัวข้อ “การอำนวยความยุติธรรมในยุควิถีใหม่สู่ประชาชน”

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ในขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาข้อมูลกระบวนการยุติธรรม ด้วยการศึกษาวិเคราะห์ วิจัย เอกสาร ข้อมูล สถิติอาชญากรรม และมีการจัดตั้งศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ

ในการประชุมทางวิชาการในครั้งนี้นี้ได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาการต่างๆ ทั้งท่านประธานศาลฎีกา ท่านเมทินี ชโลธร ให้เกียรติกล่าวปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “กระบวนการทัศน์ใหม่ของศาลยุติธรรมในยุค New Normal” ซึ่งจะทำให้ทราบว่าศาลได้มีการปรับเปลี่ยนอะไร อย่างไร รวมทั้งอาจจะได้พูดคุยไปถึงยุคดิจิทัล ซึ่งศาลในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากการนำเอาเทคโนโลยีและดิจิทัลมาใช้ และทำให้หน่วยงานอื่นๆ ในกระบวนการยุติธรรมได้รับทราบและเตรียมปรับแผนของหน่วยงานตนเอง ท่านวงศ์สกุล กิตติพรหมวงศ์ อัยการสูงสุด ให้เกียรติปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “การอำนวยความสะดวกยุติธรรมของสำนักงานอัยการสูงสุดในยุค New Normal” ซึ่งจะมาพูดถึงบทบาทของอัยการในยุค New Normal พลตำรวจเอก สุวัฒน์ แจ้งยอดสุข ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้เกียรติปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในยุค New Normal” การบังคับใช้กฎหมายเป็นบทบาทหน้าที่ของตำรวจ ท่านสุดท่าย คือ ท่านปลัดกระทรวงยุติธรรม ให้เกียรติปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “มิติใหม่กระทรวงยุติธรรมในยุค New Normal” เป็นการพูดถึงหน่วยงานในฝ่ายบริหาร ซึ่งก็คือกระทรวงยุติธรรม ว่าได้เตรียมรับมือการทำงานแบบ New Normal ภายหลังจากสถานการณ์โควิดอย่างไร นอกจากนี้ก็ยังมีหัวข้อเสวนาที่น่าสนใจอีกหลายหัวข้อ

ผมขอขอบพระคุณทุกท่านที่เข้าร่วมการประชุมในครั้งนี้นี้ และหวังว่าทุกท่านจะร่วมมือกันสร้างมิติใหม่ของกระบวนการยุติธรรม เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชนในยุคใหม่ เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมเหมือนเดิมหรือมากกว่าเดิม เราเชื่อว่าจะสามารถคิดอะไรใหม่ๆ มากกว่าเดิม เพราะเชื่อว่าวิกฤติจะทำให้เกิดโอกาส ผมขอเปิดการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 18 ภายใต้อำนาจ “การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในยุควิถีใหม่สู่ประชาชน” และขอให้การจัดการประชุมครั้งนี้ประสบความสำเร็จ บังเกิดประโยชน์ และนำไปประยุกต์ใช้หรือเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปปฏิบัติ ในโอกาสต่อไป

เวลา 10.00 - 11.00 น. : ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “การปรับกระบวนการทศน์ใหม่ของศาลยุติธรรมในยุค New Normal” โดย นางเมทินี ชโลธร ประธานศาลฎีกา

ในอดีตประชาชนมีมุมมองต่อศาลยุติธรรมว่าศาลยุติธรรมมีขนบธรรมเนียมปฏิบัติแบบเก่าดั้งเดิม มีความซับซ้อนของงาน และเป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีและตัดสินคดี อีกทั้งกระบวนการพิจารณาคดีมีความล่าช้า ส่งผลกระทบให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องเกิดความสูญเสียในทางเศรษฐกิจหลายอย่าง อาทิ เสียทรัพย์สิน เสียเวลา

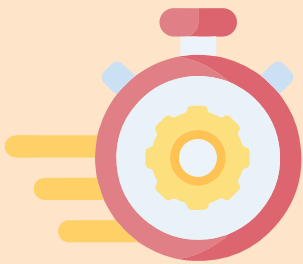
รอคอย และเสียโอกาสทางสังคม ซึ่งจากประเด็นดังกล่าวศาลยุติธรรมได้มีการพิจารณาทบทวนมุมมองที่เกิดขึ้นและพยายามปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน โดยมุ่งเน้น “การให้บริการ” อยู่บนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมที่พึงประสงค์ และความคาดหวังของประชาชน ประกอบด้วย 3 ประการที่สำคัญ คือ (1) ความถูกต้อง (2) ความเป็นธรรม และ (3) ความรวดเร็ว

ประการที่ 1 ความถูกต้อง แม้บุคลากรของศาลเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานที่กำหนดไว้แล้ว แต่เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในบริบทของสังคมในปัจจุบัน บุคลากรจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ซึ่งศาลยุติธรรม โดยมีสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการสำนักงานศาลยุติธรรม ทำหน้าที่จัดหลักสูตรฝึกอบรมในระดับต่างๆ มากมาย ซึ่งนอกเหนือจากการจัดหลักสูตรฝึกอบรม สำนักงานศาลยุติธรรมมีเป้าหมายในการพัฒนาสถาบันฯ ให้เป็นแหล่งรวมความรู้ทางวิชาการ ผลงานวิจัย รวมทั้งเป็นศูนย์รวมความรู้เชิงสหวิทยาการหรือองค์ความรู้ใหม่ๆ โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรของสำนักงานศาลยุติธรรม บุคลากร ในกระบวนการยุติธรรม และบุคลากรของสถาบันการศึกษาต่างๆ ตลอดจนภาคเอกชน ได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเอง และช่องทางแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวความคิดมากขึ้น เพื่อนำองค์ความรู้ไปพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม พร้อมทั้งช่วยเหลือประชาชนและสังคมต่อไป

ระดับต่างๆ มากมาย ซึ่งนอกเหนือจากการจัดหลักสูตรฝึกอบรม สำนักงานศาลยุติธรรมมีเป้าหมายในการพัฒนาสถาบันฯ ให้เป็นแหล่งรวมความรู้ทางวิชาการ ผลงานวิจัย รวมทั้งเป็นศูนย์รวมความรู้เชิงสหวิทยาการหรือองค์ความรู้ใหม่ๆ โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรของสำนักงานศาลยุติธรรม บุคลากร ในกระบวนการยุติธรรม และบุคลากรของสถาบันการศึกษาต่างๆ ตลอดจนภาคเอกชน ได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเอง และช่องทางแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวความคิดมากขึ้น เพื่อนำองค์ความรู้ไปพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม พร้อมทั้งช่วยเหลือประชาชนและสังคมต่อไป

ประการที่ 2 ความเป็นธรรม ตามบทบาทของศาลที่มีต่อประชาชนในบริบทของความเป็นธรรม คือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาของศาล การส่งเสริมให้ประชาชนได้รับรู้สิทธิของตนเอง ลดการคุมขังที่ไม่จำเป็นในทุกขั้นตอน พิจารณาคำร้องปล่อยตัวชั่วคราวในวันหยุดราชการและได้มีการออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับมาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยไม่จำเป็นต้องนำเงินประกันหรือหลักประกันมาเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณา เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวมากขึ้น รวมถึงการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานบุคคลในคดีอาญาเพื่อเป็นการคุ้มครองพยาน

ประการที่ 3 ความรวดเร็ว จากมุมมองที่ว่าศาลยุติธรรมพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความล่าช้านั้น แต่จากสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ศาลยุติธรรมได้พยายามปรับกระบวนการทำงานและรูปแบบการพิจารณาคดี โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้มากขึ้นภายใต้นิยาม“ไกลแต่ใกล้” โดยการพิจารณาคดีผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งช่วยแก้ไขปัญหาคความล่าช้าของการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามมาตรฐานระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้นได้ อาทิ คดีจัดการพิเศษ คดีที่ไม่มีข้อยุ่งยาก ต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จไม่เกิน 3 เดือน นับตั้งแต่วันรับฟ้อง คดีอาญาที่จำเลยต้องชั่งระหว่างพิจารณาคดี

ต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันออกหมายชั่งระหว่างพิจารณาคดี และคดีผู้เสียหายเป็นเด็กต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันตรวจพยานหลักฐาน เป็นต้น และศาลยุติธรรมได้มีความพยายามในการกำกับดูแลและบริหารการทำงานของศาลให้เป็นไปตามมาตรฐานต่างๆ โดยสามารถดำเนินการเป็นไปตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดมากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ อีกทั้งได้มีการพัฒนากระบวนการทำงาน เพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) โดยจัดทำโครงการลดค่าใช้จ่าย เพิ่มการบริการ ลดค่าใช้จ่ายในการส่งคำคู่ความคดีบางประเภท ลดการใช้เวลาในศาล และสร้างจุดบริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว One Stop Service /Drive Thru สำหรับการยื่นคำร้องรับคำฟ้อง เป็นต้น โครงการไกลเกลี่ยจากบ้านเป็นการใช้ช่องทางออนไลน์เข้ามามีส่วนในการไกลเกลี่ย สืบพยาน และเป็นสื่อกลางในการสร้างความรู้ความเข้าใจต่างๆ โครงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และลดการคุมขังที่ไม่จำเป็น ซึ่งเป็นการขยายโอกาสการปล่อยตัวชั่วคราว ด้วยการกำหนดแนวทางการพิจารณาและมาตรฐานหลักประกันที่สอดคล้องตามสถานการณ์ และกฎหมาย รวมถึงโครงการด้านแรงงาน โดยการจัดทำสื่อเผยแพร่ความรู้ด้านแรงงาน สนับสนุนการแก้ไขปัญหา และให้คำปรึกษาด้านแรงงานแก่ประชาชน เป็นต้น

ทั้งนี้ จากแนวคิดที่เปลี่ยนไปของศาลโดยเริ่มต้นจากการคิดในเรื่องของ “การให้บริการ” แก่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทำให้เกิด “ดุลยภาพแห่งสิทธิ” พร้อมทั้งเกิดโครงการรองรับการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายรูปแบบ ทำให้เห็นได้ว่า แม้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ศาลยุติธรรมยังคงทำงานโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยแต่ไม่ทิ้งคนทำงานไว้เบื้องหลัง และยังคงมุ่งพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอ และจากวันนี้ไป วิถีใหม่ในการทำงานของผู้พิพากษาจะทำให้ศาลใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้น ดังนั้น New Normal ศาลยุติธรรมจะไม่ขอเป็นที่พึ่งสุดท้าย แต่จะขอเป็นที่พึ่งแรกของประชาชน และขอให้มั่นใจว่าศาลยุติธรรมจะเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริงตลอดไป

เวลา 11.00 - 11.30 น. : ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “การอำนวยความสะดวกยุติธรรมของสำนักงานอัยการสูงสุด ในยุค New Normal” โดย นายวงศ์สกุล กิตติพรหมวงศ์ อัยการสูงสุด

สังคมในปัจจุบันเข้าสู่ยุคไร้พรมแดนทำให้เกิดวิถีชีวิตใหม่ เกิดสังคมก้มหน้า มีมือถือเป็นเพื่อน การทำงานที่บ้าน (Work from Home) การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม ประชาชนต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวจากการเกิดสถานการณ์แพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานและกลยุทธ์ต่าง ๆ โดยมีกรอบวิถีการทำงานที่เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1

การเปลี่ยนแปลงภายนอกกระบวนการยุติธรรม ปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัลส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของคนสมัยใหม่ จากในอดีตมีเพียงหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ กระทั่งปัจจุบัน มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งมีสื่อออนไลน์ในการนำเสนอข่าวสารและเป็นช่องทางที่ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกและรวดเร็ว อาทิ Google Line WhatsApp Wechat Clubhouse เป็นต้น ช่องทางต่างๆ เหล่านี้ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมและสามารถแสดงความคิดเห็นมากขึ้น นอกจากประโยชน์ด้านต่างๆ ที่ปรากฏนั้น ยังมีข้อควรระวังของการใช้ข้อมูลและสื่อในช่องทางออนไลน์ เช่น การนำเสนอข่าวตามข้อเท็จจริงทั้งหมดที่เกิดขึ้นทันที บางครั้งอาจมีทั้งข้อมูลที่ครบถ้วนและไม่ครบถ้วน อีกทั้งในด้านอาชญากรรม อาชญากรอาจนำข้อมูลต่าง ๆ ประกอบเป็นอาชญากรรมได้จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้สำนักงานอัยการสูงสุดต้องนำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนและแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้ทันต่อความมุ่งหมายของการเปลี่ยนแปลง นอกจากการเปลี่ยนแปลงภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสำนักงานอัยการสูงสุดนั้น สำนักงานอัยการสูงสุดยังมีส่วนเกี่ยวข้องในกรณีความผิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร การส่งผู้ร้ายข้ามแดนโดยในบางประเทศมีความต้องการนำนักโทษบางรายไปดำเนินคดีในประเทศตนเอง ดังนั้นจึงเป็นประเด็นหนึ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาและดำเนินการต่อไป

ช่วงที่ 2

การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมในอดีตประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ และ ศาลเป็นหน่วยงานสุดท้าย แต่ในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ในชั้นก่อนฟ้อง เช่น มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายเรื่องการตรวจสอบการฉ้อฉล ปรับเปลี่ยนให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้แทนเป็นผู้พิจารณาความเห็นแย้ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 ที่พนักงานอัยการ มีคำสั่งไม่ฟ้อง จากเดิมในพื้นที่ต่างจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอเป็นผู้พิจารณา เปลี่ยนเป็นผู้บัญชาการภาคที่เป็น ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีเป็นผู้พิจารณาความเห็นแย้ง หากสำนักงานอัยการสูงสุดเห็นด้วยกับการ เห็นแย้งนั้นก็จะส่งให้พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องดำเนินคดีต่อไป อีกประเด็นการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการยุติธรรม คือ มีการตั้งหน่วยงานต่างๆ อาทิ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) สำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) และกรมสอบสวนคดีพิเศษ เป็นต้น จึงทำให้มีกฎหมายของหน่วยงานต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามมา อีกทั้งมีความแตกต่างจากวิธีปฏิบัติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในบางส่วน จึงเกิดกรณีที่หน่วยงานมีความเห็นในทางคดีไม่ตรงกันสามารถส่งฟ้องเองได้ ทำให้สำนักงานอัยการสูงสุด จึงต้องปรับกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้สำนักงานอัยการสูงสุดดำเนินงานไปอย่างราบรื่นและ ประสบความสำเร็จ

ช่วงที่ 3

การเปลี่ยนแปลงในสำนักงานอัยการสูงสุด ในอดีตสำนักงานอัยการสูงสุด คือกรมอัยการ สังกัดกระทรวง ยุติธรรม ต่อมาเปลี่ยนเป็นสังกัดกระทรวงมหาดไทย และในปัจจุบันมาเป็นสำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งเป็น องค์การตามรัฐธรรมนูญ ในอดีตหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดมี 3 งานหลัก คือ งานปรึกษา งานวิชาการ และงานคดี ปัจจุบันตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ สำนักงานอัยการสูงสุดมีอำนาจหน้าที่ 3 ด้าน คือ 1) การอำนวยความยุติธรรม 2) การคุ้มครองสิทธิและการช่วยเหลือด้านกฎหมายให้กับประชาชน 3) การรักษาผลประโยชน์ของรัฐ อีกทั้งยังมีหน้าที่เกี่ยวกับ กฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้มีการปรับโครงสร้างของหน่วยงานเพื่อไปทำภารกิจด้านต่างๆ ส่งผลให้พนักงานอัยการไม่สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้ครบทั้ง 3 ด้านได้ ดังนั้นสำนักงานอัยการสูงสุดมีนโยบาย ในการแก้ไขปัญหาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง 4 ประการ ได้แก่

1) อำนวยความยุติธรรมและรักษาผลประโยชน์ของรัฐ และการคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายของประชาชน พนักงาน อัยการต้องทำด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม เสมอภาค โปร่งใส ตรวจสอบได้ และปราศจากการเลือกปฏิบัติ เนื่องจากสังคม เปลี่ยนรวดเร็ว ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น หน่วยงานจึงต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงด้วยความรวดเร็ว

2) การบูรณาการความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทั้งในและต่างประเทศ ทั้งในทางวิชาการ และในทางปฏิบัติ เพื่อขจัดปัญหาข้อขัดแย้งและกรณีพิพาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ลดค่าใช้จ่าย ประชาชนเข้าถึงกระบวนการ ยุติธรรมได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว โดยเพิ่มช่องทางการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติงานของสำนักงานอัยการ สูงสุดผ่านทางเว็บไซต์ (Website) และไลน์ (Line) เพื่อให้ภาคเอกชนและประชาชนเข้าถึงได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

4) เพื่อเป็นการสนับสนุนงานทั้ง 3 ด้าน ให้ดำเนินการไปด้วยดี โดยการสนับสนุน ส่งเสริมให้บุคลากรของสำนักงาน ยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสา พัฒนาความรู้ และความสามารถอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนด้านงบประมาณ อัตราค่าจ้าง สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการให้บริการประชาชน

กระบวนการยุติธรรมมีปัญหาและอุปสรรคในหลายด้านให้แก้ไขและปรับปรุง เช่น ด้านกฎหมาย ปัจจุบันมีกฎหมาย ที่ล้าสมัยและไม่เป็นธรรม สำนักงานอัยการสูงสุดจึงมีนโยบายในการทำข้อเสนอเพื่อส่งไปให้ผู้ที่มีอำนาจได้พิจารณาต่อไป และอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นจุดอ่อนของกระบวนการยุติธรรม คือกระบวนการทำงานแบบแยกส่วนไม่เป็นเนื้อเดียวกัน หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีวิธีการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงควรมีการบูรณาการร่วมมือในการ ทำงานระหว่างหน่วยงาน โดยให้สำนักงานกิจการยุติธรรมเป็นหน่วยงานประสานความร่วมมือและปิดช่องว่างของปัญหา ในกระบวนการยุติธรรม

เวลา 11.30 - 11.50 น. : ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “มิติใหม่กระทรวงยุติธรรมในยุค New Normal”
โดย ศาสตราจารย์พิเศษ วิษณุ วิชาญศรีสรธร ปลัดกระทรวงยุติธรรม

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมได้ตระหนักถึงความสำคัญในประเด็นที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน เพื่อจะทำให้เกิดการพัฒนาในกระบวนการทำงาน โดยมีประเด็นที่ควรพิจารณา ดังนี้

THE 18th NATIONAL SYMPOSIUM ON JUSTICE ADMINISTRATION

- วิกฤตโควิด-19 เปลี่ยนแปลงโลกและรากฐานทางความคิด นำไปสู่การปรับตัวและการกำหนดงานผ่านระบบดิจิทัล
- กระบวนการยุติธรรมอนาคต จะทำงานภายใต้แรงกดดันที่มากขึ้น เพราะสังคมเข้าถึงข้อมูลและมีความสามารถในการตัดสินใจมากขึ้น

ศาสตราจารย์พิเศษ วิษณุ วิชาญศรีสรธร
ปลัดกระทรวงยุติธรรม

ประการแรก

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) สิ่งที่เราพบอย่างชัดเจน คือ วิถีชีวิตแบบใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นโลกที่ไม่ต้องการการติดต่อหรือการสัมผัส ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงรากฐานความคิดอย่างมาก ทำให้ต้องเกิดการปรับตัว หากเรามองย้อนไปในอดีตที่ผ่านมา เรื่องของการปรับตัวอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานแล้ว อาทิ การใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบัน การจัดการข้อมูลต่างๆ รวมทั้งการปรับระบบการทำงานจากเดิมที่ใช้การทำงานในรูปแบบเอกสาร (การเดินทางหรือการเดินทางของสำนวนคดีในรูปแบบกระดาษ) ในการทำงานของระบบราชการไม่ว่าจะเป็นที่ใดก็จะเป็นการดำเนินการด้วยการใช้ระบบกระดาษ ระบบการลงชื่อตามปกติให้เปลี่ยนแปลงมาสู่การใช้ระบบ

อิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบ แต่ความพยายามดังกล่าวอาจยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เนื่องจากการยึดติดกับกรอบความคิดและวิธีการทำงานแบบดั้งเดิม แต่เมื่อมีสถานการณ์ Covid 19 จึงทำให้กลไกที่จะเปลี่ยนแปลงและเกิดการปรับเปลี่ยนแบบก้าวกระโดด ทำให้เกิดความรวดเร็วในการเดินทางไปข้างหน้า โดยปัจจุบันนี้หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมสามารถดำเนินการทำงานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ รวมทั้งสามารถสื่อสารกับหน่วยงานต่างๆ ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์แบบครบถ้วนแล้ว ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เห็นว่าการปรับตัวในวิถีชีวิตใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดการก้าวเดินไปข้างหน้าได้อย่างแท้จริง

ประการที่สอง

คือ การปรับเปลี่ยนทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนในการดำเนินคดี พบว่ามีการนำระบบฐานข้อมูลจากรูปแบบเอกสารมาเป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการสร้างระบบร่วมกับสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) โดยระบบที่มีการพัฒนาอย่างชัดเจนแล้ว ได้แก่ ระบบของกรมบังคับคดี ระบบของกองทุนยุติธรรมหรือสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา นอกจากนี้ ระบบ e-filing ก็เป็นอีกหนึ่งระบบที่เริ่มมีการนำมาใช้ภายใต้กรอบความคิดของการยอมรับ Digital ID โดยในอนาคตอันใกล้จะถือเป็นการยกระดับการทำงานของ Digital ID และทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องและไม่มีกรอบระยะเวลาที่กำหนดแต่อย่างใดก็ตาม อาจมีกลุ่มคนบางกลุ่มที่ยังไม่สามารถเข้าถึงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและต้องการความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหานี้ และจัดให้มีระบบการทำงาน Justice Care ขึ้น ด้วยการให้เจ้าหน้าที่เข้าไปประสานเพื่อติดต่อสื่อสารกับคนกลุ่มนี้ หากมีความต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้บริการหรือให้ความช่วยเหลือกับประชาชนในเรื่องร้องเรียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

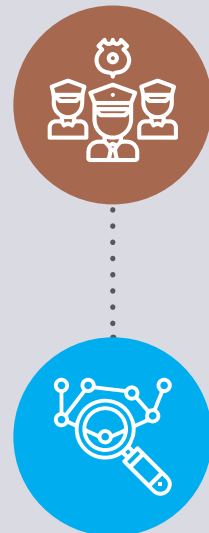
ในส่วนของหน่วยงานในกลุ่มพัฒนาพฤติกรรม ประกอบด้วย กรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และกรมคุมประพฤติที่มีการปฏิบัติงานในการควบคุมและดูแลคนเป็นจำนวนมาก หน่วยงานเหล่านี้จะต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับบุคคลเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่ใช้ระยะเวลามากและต้องอาศัยกระบวนการติดตามอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันกระทรวงยุติธรรมประสบความสำเร็จในการจัดทำระบบ Software ที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI : Artificial Intelligence) หรือระบบ Machine Learning เพื่อทำนายแนวโน้มผู้ที่กระทำความผิดซ้ำ รวมทั้งศึกษาถึงสาเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ หากระบบดังกล่าวเริ่มใช้ไปในระยะเวลาหนึ่ง คาดว่าจะเกิดการเรียนรู้และทำให้สามารถแก้ไขปัญหการกระทำความผิดซ้ำในระดับบุคคลได้ โดยจะทำให้กระบวนการต่าง ๆ สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยจึงทำให้รูปแบบ/วิธีการของอาชญากรรมมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น การดำเนินการเกี่ยวกับอาชญากรรมต่างๆ ก็เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบอาชญากรรมพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นกรมสอบสวนคดีพิเศษ และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ จึงได้มีการปรับปรุงแนวทางการดำเนินการ เพื่อให้หน่วยงานอื่นๆ ในกระทรวงยุติธรรมสามารถเข้าถึงข้อมูลที่มีลักษณะเป็นข้อมูลสาธารณะได้ และมีการใช้ Social Platform ต่างๆ เพื่อให้สามารถแชร์และรับรู้ข้อมูลได้อย่างทั่วถึงกัน

โดยประเด็นสำคัญของการปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น คือ ควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน การหาร่องรอยจากอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ และการพัฒนาการใช้พยานหลักฐานแบบไม่มีตัวกลาง หรือระบบตัดตัวกลาง เช่น การตรวจหาพยานหลักฐานจากกล้อง CCTV แทนการใช้พยานบุคคล การโต้แย้งหรือแถลงการณ์อุทธรณ์ในต่างประเทศผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ การขายทอดตลาดของกรมบังคับคดีที่เปลี่ยนเป็นระบบ e-bidding รวมไปถึงการเรียกร้อง/ร้องเรียนจากผู้เสียหายให้ได้รับความช่วยเหลืออย่างรวดเร็วผ่านระบบเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การทำงานของกระบวนการยุติธรรมในอนาคตต้องทำงานอยู่ภายใต้แรงกดดันที่สูงขึ้น สิ่งที่ต้องดำเนินการนั้น ไม่ใช่เพียงแค่ในเอกสาร สำนวน หรือห้องพิจารณาคดี แต่เมื่อคดีความหรือเรื่องร้องเรียนเหล่านั้นถูกให้ความสนใจโดยประชาชนหรือคนในสังคม มีความเป็นสาธารณะ ซึ่งทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ทำให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นตัดสินใจผ่านมุมมองและวิถีคิดของแต่ละบุคคล จึงทำให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องเผชิญกับแรงกดดัน ดังนั้นเจ้าหน้าที่จึงต้องมีความเข้มแข็งและคำนึงถึงหลักความยุติธรรมเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ยอยากฝากให้สำนักงานกิจการยุติธรรมเพื่อรับมือกับการปรับตัวเปลี่ยนแปลง ได้รับเอาแนวคิดดังกล่าวมาใช้เพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ซึ่งอาจจะทำให้เราสามารถคาดเดาสถานการณ์ในกระบวนการยุติธรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้มากยิ่งขึ้น และควรดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมเพื่อพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการยุติธรรม ให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

เวลา 11.50 - 12.10 น. : ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในยุค New Normal” โดย พลตำรวจเอก สุวัฒน์ แจ้งยอดสุข ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

สถานการณ์ในปัจจุบันที่เกิดขึ้นเป็นสถานการณ์ที่เปลี่ยนโลกทั้งใบ และการดำเนินชีวิตปกติของทุกคน จำต้องมีการบัญญัติคำว่า New Normal ขึ้นมา ซึ่งการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) นั้น ยังต้องอยู่กับพวกเราทุกคนไปอีกสักระยะ และอาจจะมีผลกระทบในระยะยาวต่อไป เป็นมาตรฐานการดำรงชีวิตใหม่ ซึ่งส่งผลกระทบทั้งระยะสั้น ระยะยาว โดยขอแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือการเปลี่ยนแปลงการทำงาน เช่น การทำงานแบบ Work From Home และมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค เช่น การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing)

การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ต้องมีการเตรียมการในหลายๆ ด้านเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง เช่น การเตรียมความพร้อมของบุคลากร คือ การให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ให้รู้จักการป้องกันตนเอง ให้รู้จักมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค และการเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับป้องกันตัวเจ้าหน้าที่เอง ไม่ว่าจะเป็นหน้ากาก ถุงมือ ชุด PPE, Face Shield เจลแอลกอฮอล์ เครื่องมือวัดไข้ และการกำหนดขั้นตอนมาตรฐานในการทำงาน (SOP : Standard Operation Procedures) การบังคับใช้กฎหมายต้องควบคู่ไปกับมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ยกตัวอย่าง เช่น การตั้งจุดตรวจ/จุดสกัดต่างๆ ต้องลด เลิกหรือทำเท่าที่จำเป็น ลดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการตำรวจกับ

ประชาชน งานของตำรวจเป็นงานที่ต้องสัมพันธ์กับประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการระงับเหตุ การจับกุมผู้ต้องหา การควบคุมตัว การสอบสวน การบริการประชาชนตามจุดต่างๆ งานจราจร ฯลฯ งานเหล่านี้ไม่สามารถทำงานจากที่บ้าน (Work From Home) ได้ แต่ต้องมีวิธีการที่จะสามารถช่วยในการป้องกันตัวของเจ้าหน้าที่และประชาชนด้วย มีการใช้การประชุมแบบออนไลน์ (VDO Conference) มากขึ้น การขออำนาจฝากขัง การประชุมกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่างๆ แต่ยังมีหลายส่วนที่ต้องมีการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องสัมผัสกัน เช่น การจับกุมตัวผู้ต้องหา แต่ก็ต้องมีการกำหนดข้อพึงปฏิบัติ อาทิ การสวมชุดป้องกัน การสวมถุงมือ การใช้สารทำความสะอาดอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ

ในช่วงนี้อาชญากรรมบนท้องถนนอาจจะลดลง เพราะว่าการเดินทางของพี่น้องประชาชนลดน้อยลง แต่การกระทำความผิดบนโลกออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ในมาตรฐานชีวิตใหม่เราเชื่อมั่นเป็นยุคที่เทคโนโลยีเกิดการเปลี่ยนแปลง การกระทำความผิดบนโลกไซเบอร์/โลกออนไลน์จะมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งขณะนี้ก็มีปัญหาหลายประการในการดำเนินการเอาผิดกับผู้กระทำความผิดบนโลกออนไลน์ จำเป็นจะต้องมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ซึ่งต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมายใหม่หรือการบูรณาการการทำงานร่วมกัน อาชญากรรมในอนาคตน่าจะอยู่บนโลกออนไลน์มาก เช่น Hate Speech Fake news ซึ่งทางตำรวจมีข้อมูลเยอะแยะไปหมด ทุกคนก็มีข้อมูลจำนวนมากทำให้ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเรื่องไหนเป็นเรื่องจริง รวมถึงเรื่องของการหลอกลวงต่าง ๆ

ก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ถือเป็นปัญหาความท้าทายของกระบวนการยุติธรรมในภาพรวมที่ต้องจัดการในอนาคต ในส่วนของตำรวจ มีการจัดตั้งศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ จากการตั้งองค์กรใหม่ๆ ไม่ได้ตอบโจทย์ทั้งหมดเป็นแค่เพียงส่วนเดียวของการปรับกระบวนการทำงาน เพราะว่าคดีในปัจจุบัน ความผิดเขตอำนาจการสอบสวนไม่ได้อยู่บนพื้นที่สถานที่สถานีตำรวจ หรือลักษณะที่เป็นพื้นที่เชิงภูมิศาสตร์ที่ชัดเจน ส่วนใหญ่เกิดบนโลกออนไลน์ เขตอำนาจของพนักงานสอบสวนครอบคลุมแค่ไหน เขตอำนาจศาลต้องขึ้นศาลไหน การฟ้องคดีต่างๆ จะดำเนินการอย่างไร เพราะฉะนั้นการปรับกระบวนการทำงานต้องปรับร่วมกันทั้งกระบวนการ ตั้งแต่ขึ้นตำรวจ ขึ้นพนักงานอัยการ ขึ้นศาล จนกระทั่งถึงราชทัณฑ์

.....

สังคมในอนาคตภายหลังการระบาดของโรค ปัญหาเศรษฐกิจจะทำให้ความแตกต่างกันของรายได้ มีความเหลื่อมล้ำ ไม่เท่าเทียมกัน จะเกิดการเรียกร้องในเรื่องของความไม่เท่าเทียมในประเด็นต่างๆ รวมไปถึงการบังคับใช้กฎหมายด้วย ต้องทำให้สังคมเป็นสังคมที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ทุกคนมีหน้าที่ร่วมกัน ปัจจุบันจะเห็นว่ากฎหมายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ข้าราชการมีหน้าที่รับผิดชอบในสิ่งต่างๆ แต่ว่าในอนาคตภาคเอกชนเองก็ต้องมีบทบาทรับผิดชอบสังคมในภาพรวม เช่น เจ้าของ Platform ต่างๆ ต้องมีส่วนในการรับผิดชอบต่อสังคม ทุกวันนี้เรามีปัญหาเรื่องการบังคับใช้กฎหมายและการอำนวยความสะดวก กฎหมายในเชิงปราบปรามเพียงอย่างเดียวใช้ไม่ได้ผล ยกตัวอย่างเช่น เจ้าของ Platform ที่เสนอบริการทาง Social Media ท่านต้องมีหน้าที่หรือไม่ เราเห็น Platform ของต่างประเทศที่เข้ามา โดยที่ไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายใดๆ เลย เช่น Social Media ที่เรารู้จักกันดี เค้ามี Community Standard ของเขา แต่ไม่ได้ Compliance กับกฎหมายของเรา เขาต้องมีความรับผิดชอบหรือไม่ ผู้ให้บริการต่างๆ ในโลก Social แม้แต่สื่อมวลชนต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันหรือไม่ กฎหมายใหม่ ๆ กระบวนการทำงานใหม่ ความร่วมมือของทุกภาคส่วนจะต้องมีการนำมาทบทวน งานที่มีความยากลำบาก ของตำรวจ เช่น การพิสูจน์ตัวตนของคนบนโลก Social แทบจะเป็นไปไม่ได้เลยถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ให้บริการ หรือการที่ผู้ต้องหาไม่บอกรหัส Password เพื่อเข้าสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ก็ไม่มีกฎหมายลงโทษ เรามีกฎหมายอนุญาตให้เข้าถึงข้อมูลได้ แต่เมื่อไม่บอกรหัสก็ถือเป็นสิทธิ์ของผู้ต้องหา ผู้ให้บริการสมควรเข้าถึงได้หรือไม่ หากในอนาคตจะต้องยึดทรัพย์ /อายัดทรัพย์ที่เป็นลักษณะ Virtual Access เช่น บัญชี Cryptocurrency บัญชี Wallet ตำรวจสามารถยึดได้หรือไม่ หากไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลพวกนี้จะทำอย่างไร แม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้วก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน FBI เองก็ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลในโทรศัพท์ แต่ผมเชื่อว่าสังคมในอนาคตทุกคนจะต้องมีความตระหนักในเรื่องนี้และพร้อมจะร่วมมือกัน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) จะเห็นว่าบริษัท Apple และบริษัท Google ร่วมมือกันจนสามารถบอกได้ว่ามีใครที่เข้ามาเกี่ยวข้องกัน จนสามารถกำหนดได้ว่าใครต้องเข้ามาสอบสวนโรคบ้าง แต่เราก็ต้องการเรียกร้องความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงวิธีการเรื่องกฎหมายใหม่ๆ สิ่งที่สำคัญประการแรก คือ การเตรียมคน ในอนาคตทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนต้องมีการปรับตัว (Adaptability) สูงมาก ระบบราชการจะมีปัญหาเรื่องการปรับตัว การปรับองค์กร และการปรับกระบวนการทำงาน เพราะชอบยึดติดกับกฎระเบียบต่างๆ ซึ่งต้องมีการอ่อนตัวมากขึ้น ต้องมีการทบทวนวิธีการมาตรการทางกฎหมายต่างๆ ตลอดเวลา การสอบสวนผู้ต้องหาออนไลน์อาจจะพอทำได้ แต่การแจ้งข้อหาออนไลน์อาจจะทำไม่ได้ รวมทั้งอีกหลายๆ เรื่องที่จะต้องมานั่งคุยในรายละเอียดและวางแผนสำหรับอนาคต

เวลา 13.00 - 14.30 น. : เวทีเสวนา หัวข้อ “The Implication of COVID-19 on SDGs and Global Crime Trend” โดย

1. Professor Sheila Jasanoff Harvard University’s John F. Kennedy School of Government
 2. Ms.Lovita Ramguttee Deputy Resident Representative of UNDP in Thailand
 3. Mr.Enrico Bisogno Chief, Data Development and Dissemination Section, UNODC Vienna
- ผู้ดำเนินรายการ : ดร.พิเศษ สอดาเย็น ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

ประเด็นสำคัญของการบรรยาย/ประเด็นอภิปราย

Keynote speaker: Professor Sheila Jasanoff
: บรรยายผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนโยบายและแนวปฏิบัติของแต่ละประเทศในการรับมือกับโรคโควิด 19 โดยอธิบายการศึกษาเปรียบเทียบนโยบายของแต่ละประเทศในการรับมือกับโรคโควิด 19 (Comparative Covid Response: Crisis, Knowledge, Policy (CompCoRe)) ซึ่งเป็นโครงการศึกษาวิจัยจากมุมมองทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (science and technology studies (STS) perspective) ผู้วิจัยหลักประกอบด้วย Stephen Hilgartner (Cornell University) และ Sheila Jasanoff (Harvard University) พร้อมทั้งคณะผู้ร่วมวิจัยจาก 16 ประเทศ สำหรับผลจากการศึกษาวิจัยดังกล่าว พบประเด็นที่น่าสนใจในการดำเนินการเพื่อจัดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ของแต่ละประเทศที่ได้มีการศึกษา ดังนี้

1. สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทั่วโลก จากการจัดอันดับดัชนีความมั่นคงด้านสุขภาพ (Global Health Security Index) สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่จัดอยู่ในอันดับที่ 1 กล่าวคือเป็นประเทศที่มีความพร้อมในการรับมือต่อสถานการณ์ด้านสุขภาพและสาธารณสุข แต่ในความเป็นจริงกลับพบการระบาดของโควิด 19 อย่างแพร่หลาย ในขณะที่ประเทศแถบทวีปแอฟริกาที่มีดัชนีความมั่นคงด้านสุขภาพที่ค่อนข้างต่ำ แต่กลับพบการระบาดของโควิด 19 ค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ ตั้งแต่เดือนกันยายน 2563 ถึงพฤษภาคม 2564 พบว่าประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา บราซิล อังกฤษ มีอัตราผู้ติดเชื้อโควิด 19 ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา สูงมากเป็นอันดับ 1 ของโลก ในขณะที่อินเดียแม้จะมีการระบาดของโควิดอย่างมาก ก็ยังมีอัตราของผู้ติดเชื้อที่ค่อนข้างต่ำ สำหรับไทยนั้นถือว่ามียอัตรการติดเชื้อต่ำมาก นอกจากนี้ ยังพบว่าได้หวั่นมียอัตรการระบาดเจ็บ และการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางรถไฟมากกว่าอัตราการติดเชื้อโควิด 19

2. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จากการศึกษาสภาพปัญหา สถานการณ์ที่เกิดขึ้น และความแตกต่างตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ พบประเด็นการดำเนินงาน ปัญหาและข้อเท็จจริงของแต่ละประเทศที่สำคัญ ดังนี้

- ด้านความเชื่อและข้อเท็จจริง พบว่าสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่อยู่ในอันดับหนึ่งในด้านสุขอนามัยและความมั่นคง (GHSI : Global Health and Security Initiative) แต่ก็เป็นประเทศที่มีอัตราผู้เสียชีวิตจากโควิด 19 เป็นอันดับหนึ่งเช่นกัน อีกทั้งสหรัฐอเมริกายังขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศของโลกประชาธิปไตย แต่ในกรณีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 นี้ สะท้อนให้เห็นว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยก็ยังไม่สามารถรับมือหรือจัดการกับสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการติดเชื้อ พบว่าในสหรัฐอเมริกามียอัตรการเสียชีวิต 1,637 คน ต่อ 1,000,000 คน ในขณะที่ไทยมียอัตรการเสียชีวิต 1.29 ต่อ 1,000,000 คน และได้หวั่นมียอัตรการเสียชีวิต 0.42 ต่อ 1,000,000 คน โดยยอัตรการเสียชีวิตสะสมของอังกฤษ คือ 1,861 คน ต่อ 1,000,000 คน คิดเป็นประมาณ 16 เท่าของอินเดีย คือ 115 คน (เดือนมีนาคม 2564) ในขณะที่อัตราผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวประชากร (GDP per capital) ของอังกฤษ สูงกว่าอินเดียถึง 21 เท่า (พ.ศ.2561) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประเทศที่มีความมั่งคั่งมากกว่าก็อาจจะไม่ได้มีความสามารถในการจัดการโควิด 19 ได้มากกว่าประเทศอื่นๆ

- ด้านการใช้คำแนะนำทางวิทยาศาสตร์ พบว่า เยอรมันใช้แหล่งความรู้และคำแนะนำจากสถาบัน Robert Koch Institute เป็นหลัก ในขณะที่อังกฤษ ความรู้และคำแนะนำต่างๆ ที่ใช้นั้น ได้มาจากทั้งนักวิทยาศาสตร์ที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ และนักวิทยาศาสตร์อิสระ ซึ่งอาจมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน ย่อมส่งผลต่อการรับมือกับโควิด 19 ภายในประเทศ อาจกล่าวได้ว่า การใช้คำแนะนำทางวิทยาศาสตร์ของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการรับมือและตอบสนองต่อโควิด 19 แตกต่างกันไป

- ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและรัฐ พบว่า เนเธอร์แลนด์ได้ใช้นโยบาย Lock-down ทั้งประเทศเพื่อควบคุมโรคระบาด ซึ่งประชาชนต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในขณะที่ญี่ปุ่น พบว่า ประชาชนนั้นมักปกปิดข้อมูลโดยไม่แจ้งต่อรัฐว่าตนเองติดเชื้อโควิด 19 เนื่องจากเกรงว่าจะถูกเลือกปฏิบัติจากคนในสังคม ทำให้พบจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด 19 น้อย นอกจากนี้ ยังพบว่า สิงคโปร์นั้น ประชาชนมีความเชื่อมั่นกับการกำหนดนโยบายของรัฐบาลว่า รัฐบาลย่อมเลือกสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์กับประชาชนมากที่สุด

3. กรอบนโยบายและแนวปฏิบัติของแต่ละประเทศในการรับมือกับโรคโควิด 19 แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังตัวอย่างจากแต่ละประเทศที่ปรากฏ ประกอบด้วย

(1) ระบบสาธารณสุข ในสหรัฐอเมริกายังคงขาดแคลนการประกันด้านสุขภาพของคนในประเทศ ขาดการลงทุนทางด้านสุขอนามัยของผู้สูงอายุ ความไม่เท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการดูแลด้านสุขอนามัยจากรัฐ ในขณะที่สิงคโปร์ยังคงมีปัญหาในการจัดการสถานที่พักอาศัยของคนงานต่างชาติ สำหรับไต้หวันได้มีการกำหนดมาตรการในการดำเนินการรับมือกับโรคระบาดได้ค่อนข้างเป็นระบบ หลังจากที่เคยมีการระบาดของโรคซาร์มาก่อนหน้านี้

(2) ระบบเศรษฐกิจ ในสหรัฐอเมริกา พบว่า การระบาดของโควิด 19 ทำให้เกิดข้อถกเถียงของคนในสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะแนวคิดระหว่างพรรคการเมือง โดยพรรคเดโมแครต (Democratic Party) มีความเชื่อในวิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์ และผลจากการทดลองนั้นว่าสามารถนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดนโยบายได้ (Post Science) แต่พรรครีพับลิกัน (Republican Party) ไม่เชื่อมั่นกับวิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์ รวมถึงผลลัพธ์ที่ได้จากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Anti Science) และยังคงมีข้อถกเถียงในแนวทางการรับมือของโควิด 19 อย่างกว้างขวางมาก ซึ่งประเด็นนี้ทำให้เห็นความแตกต่างในการดำเนินการที่ขัดแย้งกันในสหรัฐอเมริกาได้อย่างชัดเจนกว่าประเทศอื่นๆ ในขณะที่อินเดียนั้น ไม่มีข้อขัดแย้งในเรื่องของการเกิดขึ้นและความร้ายแรงจากโควิด 19 แต่อย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนไม่มีข้อถกเถียงเกี่ยวกับระยะเวลาและผลกระทบที่ได้รับจากการ lock down ในครั้งแรก รวมถึงการควบคุมสถานการณ์ของรัฐบาลที่ล้มเหลว

(3) ระบบเศรษฐศาสตร์การเมือง ในสหรัฐอเมริกา พบว่า จากเดิมที่มีปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคมอยู่แล้ว เมื่อเกิดการระบาดของโควิด 19 ยิ่งทำให้ความเหลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียมกันในระหว่างประชาชนเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก อาทิ สวัสดิการของรัฐ มาตรการในการดูแลแรงงาน การแบ่งพรรคแบ่งพวกของการเมือง การเหยียดเชื้อชาติ ในขณะที่เยอรมันดำเนินนโยบายตามเสียงส่วนใหญ่ของทุกรัฐ/แคว้น และมีการกำหนดนโยบาย รวมถึงมาตรการจัดการด้านแรงงานของประเทศอย่างยั่งยืน

4. รูปแบบการจัดการและรับมือกับโรคโควิด 19 ปรากฏได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

(1) แบบการควบคุมแบบเข้มงวด เป็นการดำเนินงานที่รัฐบาลของประเทศใช้อำนาจอริปไตยในการจัดการด้านสาธารณสุขอย่างเต็มรูปแบบ โดยพยายามที่จะกำหนดข้อจำกัดเพื่อป้องกันการระบาดและให้มีผลกระทบต่อประชาชนน้อยที่สุด ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ดำเนินตามแนวทางและมาตรการต่างๆ ในการรับมือที่รัฐกำหนด ตัวอย่างเช่น ไต้หวัน รัฐบาลใช้อำนาจอริปไตยในการจัดการด้านสาธารณสุขอย่างเต็มรูปแบบ มีการศึกษาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ระบาดของโรคซาร์และไข้หวัด H1N1 รวมถึงจีน และไทยที่ใช้รูปแบบนี้ก็สามารถรับมือกับโควิด 19 ได้ค่อนข้างดีเช่นกัน

(2) แบบฉันทามติ เป็นกลุ่มประเทศที่รัฐทำความตกลงกับประชาชนเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างกัน โดยดำเนินการตามความเห็นของเสียงส่วนใหญ่ และมีการรับคำแนะนำและผลการศึกษาวิจัยไปปรับใช้ ตัวอย่างเช่น เยอรมัน รัฐบาลดำเนินการโดยฟังความเห็นส่วนใหญ่ของประชาชน กำหนดรูปแบบในการรับมือร่วมกัน

(3) แบบไร้รูปแบบ ซึ่งลักษณะนี้ค่อนข้างจะมีความยุ่งยากในการบริหารจัดการภายใน เนื่องจากมีข้อถกเถียงระหว่างกันในหลายประเด็น และเกิดการแข่งขันในเรื่องการเมืองกับการสาธารณสุขของประเทศ รวมถึงยังพบความขัดแย้งในการช่วยเหลือผู้ประกอบการหรือธุรกิจต่างๆ ที่ประสบปัญหา มีการแบ่งฝ่ายทางการเมือง เกิดความไม่ไว้วางใจหรือไม่เชื่อถือนำคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงการเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาล ตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกา เกิดการโต้แย้งอย่างกว้างขวางในการใช้อำนาจอริปไตยในการจัดการด้านสาธารณสุขของประเทศ

5. การกำหนดเป้าหมายในการรับมือโควิด 19 สามารถแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

1) การกำหนดเป้าหมายไปที่การกำจัดเชื้อไวรัส โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีและด้านการแพทย์ในการรักษา เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากเชื้อโควิด มุ่งดำเนินการในเรื่องการสร้างภูมิคุ้มกัน และการคิดค้นวัคซีนเพื่อรักษา โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการแพทย์เป็นสำคัญ

2) การกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติของสังคมเพื่อการป้องกัน โดยตัวอย่างของการป้องกันได้แก่ การเว้นระยะห่างทางสังคม การจำกัดการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคล การกำหนดให้ประชาชนสวมหน้ากากอนามัย การจำกัดการเดินทางในประเทศ การปิดโรงเรียน และสถานที่ต่างๆ เพื่อควบคุมมิให้โรคแพร่กระจาย

อย่างไรก็ตาม ในการรับมือกับโรคโควิด 19 จำเป็นต้องบูรณาการรูปแบบการรับมือทั้ง 2 แบบเข้าด้วยกัน และดำเนินการร่วมกันทั้งภาครัฐและประชาชน โดยการจัดการด้านระบบสาธารณสุขของแต่ละประเทศนั้นย่อมส่งผลต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยรวม บางประเทศประชาชนมีความเชื่อมั่นในระบบสาธารณสุขจึงปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐ แต่ในบางประเทศประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อระบบสาธารณสุขน้อยจึงยังไม่ค่อยปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐ เช่น สหรัฐอเมริกา มีประชาชนบางส่วนออกมาประท้วงการฉีดวัคซีนเพราะไม่เชื่อมั่นในประสิทธิภาพของวัคซีน เป็นต้น

6. ประเด็นเสนอแนะสำคัญ พบว่าการจัดการด้านระบบสาธารณสุขของแต่ละประเทศนั้นสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายรวมถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยรวมของแต่ละประเทศ โดยข้อสำคัญที่พบจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย

- (1) คู่มือแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการกับโรคระบาดได้นั้นไม่มีแน่นอนตายตัว
- (2) ในสถานการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้น นโยบายของรัฐจำเป็นต้องพิจารณาควบคู่กับความคิดเห็นทางการเมืองและภาคประชาชน เพื่อกำหนดนโยบายที่มีประสิทธิภาพ
- (3) สังคม และสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน ตัวชี้วัดความสำเร็จและตัวแปรที่มีย่อมแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละประเทศเลือกใช้มาตรการ หรือวิธีการจัดการอย่างไร ซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์ที่ตายตัว
- (4) ในบางกรณีคำแนะนำทางด้านวิทยาศาสตร์/ด้านสาธารณสุขก็อาจไม่ได้รับความสนใจ เนื่องจากเหตุผลทางการเมืองที่อาจต้องการผลลัพธ์ที่ต่างออกไป
- (5) การขาดความเชื่อมั่นตามคำแนะนำของระบบสาธารณสุขของรัฐ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เชื่อใจต่อระบบการปกครองของรัฐ

Discussion ประเด็นผลกระทบของโควิด 19 กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และสถานการณ์ แนวโน้มอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

1. Ms.Lovita Ramguttee อภิปรายแนวทางการดำเนินงานเพื่อรองรับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จากรายงานผลการศึกษาของ UNDP ซึ่งเน้นการประเมินผลกระทบในด้านเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic) พบว่าการแพร่ระบาดของโรคส่งผลกระทบต่อปัญหาในเรื่องความไม่เท่าเทียม (inequality) ซึ่งถือเป็นประเด็นที่เป็นปัญหาอยู่เดิมและมีมาอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมุ่งเน้นการสร้างความเท่าเทียม ลดความเหลื่อมล้ำโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังตามแนวคิดหลักของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ผ่านกระบวนการจัดการของภาครัฐ การมุ่งเน้นเรื่องหลักนิติธรรมและกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมในเรื่องเพศก็เป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้รัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและการลดลงของรายได้ต่อหัวของประชากรด้วย โดยหากพิจารณาในบริบทของประเทศไทยนั้น จะพบว่าการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลกระทบในระบบเชิงโครงสร้างและความเชื่อมโยงกัน ทั้งด้านระบบสาธารณสุขและมาตรการในการรองรับการแพร่ระบาดของโรค ต่อเนื่องด้วยผลกระทบทางเศรษฐกิจ เมื่อเกิดการปิดประเทศ (lockdown) ทั้งผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจรายย่อยและเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม ซึ่งผลกระทบทางเศรษฐกิจนั้นส่งผลต่อมายังสังคม เกิดปัญหาความยากจนซึ่งนำมาสู่ปัญหาด้านสุขภาพ อาชญากรรม และการเข้าถึงบริการทางสังคม ฉะนั้นจากวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 สะท้อนให้เห็นว่าผลกระทบจากโรคไม่ใช่เรื่องของสุขอนามัยแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรของรัฐ (human development) ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปด้วย

UNDP ได้พัฒนาแผนการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือแต่ละประเทศในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยกำหนดกรอบการปฏิบัติใน 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) การเตรียมความพร้อม (Prepare) โดยจะสนับสนุนประเทศในการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบสาธารณสุข รวมถึงให้ความช่วยเหลือในการจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์และยาที่จำเป็น พร้อมทั้งการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัลมาใช้ และสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากรทางการแพทย์ว่าจะมีรายได้เพียงพอเพียง (2) การรับมือและดำเนินการ (Respond) โดยจะสนับสนุนรัฐบาลทุกประเทศทั่วโลก ผ่านการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่สำคัญของแต่ละรัฐ เพื่อพิจารณาแนวทางในการชะลอการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสและหาแนวทางป้องกันการแพร่ระบาด โดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบางและกลุ่มเสี่ยง (3) การฟื้นฟู (Recover) โดยสนับสนุนให้แต่ละประเทศมีการประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และเร่งพัฒนามาตรการฟื้นฟูอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้ที่มีฐานะยากจนและกลุ่มคนชายขอบ ซึ่งในปัจจุบัน UNDP ได้ร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรภาคเอกชนของไทย เพื่อพัฒนาและสนับสนุนกลุ่มเยาวชน ผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย กลุ่ม LGBTI รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ ในการสร้างความเข้มแข็งและรับมือกับภาวะวิกฤติของการแพร่ระบาดนี้ได้ นอกจากนี้องค์การสหประชาชาติ นำโดย UNDP และ UNICEF ได้ร่วมกันจัดทำแบบการประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในระดับประเทศ โดยเริ่มต้นประเมินผลจากจังหวัดภูเก็ต เพื่อหาแนวทางหรือมาตรการในการฟื้นฟูทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กลับคืนมาได้อย่างรวดเร็วต่อไป

ประเด็นสำคัญเพื่อการฟื้นฟูประเทศไทยได้อย่างยั่งยืนต่อสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด 19 นั้น สามารถพิจารณาการดำเนินงานโดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะสั้น – สนับสนุนภาคครัวเรือน โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบาง กระตุ้นให้เกิดการจ้างงานอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเศรษฐกิจรายย่อย รวมถึงธุรกิจที่เป็นส่วนสำคัญ เช่น ด้านการท่องเที่ยว และสร้างความมั่นใจในระบบการหมุนเวียนเงินสดและการฟื้นฟูทางการเงินของภาคธุรกิจและธนาคาร

ระยะกลาง – พัฒนาระบบการป้องกันสวัสดิภาพทางสังคม เพื่อป้องกันกลุ่มเปราะบางหรือกลุ่มเสี่ยง รวมถึงแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ และการแก้ไขฟื้นฟูเศรษฐกิจฐานราก ผ่านนวัตกรรมและเทคโนโลยี

ระยะยาว – ขับเคลื่อนประเทศไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี สร้างเศรษฐกิจให้กลับฟื้นคืนสู่ปกติ รวมถึงการกระจายอำนาจจากส่วนกลางและสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่นและภาคเกษตรกรรมให้เพิ่มขึ้น โดยยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาทักษะของแรงงานเพื่อรองรับงานที่เปลี่ยนแปลงในอนาคต

ทั้งนี้ข้อเสนอแนะจากรายงาน UNDP ต่อประเทศไทยในการรับมือกับโรคโควิด 19 ได้นำเสนอกรอบการดำเนินงานเพื่อการรับมือไว้ 4 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย

1) การจัดการภาครัฐ (Governance) อาทิ สนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งให้ภาคประชาชน และชุมชนในเรื่องปัจจัยพื้นฐานและอาหาร สร้างยุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และขับเคลื่อนการดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่น

2) การป้องกันภาคสังคม (Social protection) อาทิ สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเปราะบาง สนับสนุนด้านมนุษยชน การจัดฝึกอบรมให้กับธุรกิจรายย่อย

3) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี (Green economy) อาทิ สร้างความตระหนักในเรื่องการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ปฏิรูปภาษีสิ่งแวดล้อม สนับสนุนให้เกิดเมืองที่มลพิษต่ำ

4) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็ว (Digital disruption) อาทิ อำนาจความสะดวกเครื่องมือทางเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสารในภาวะวิกฤติ สร้างการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนานวัตกรรมและทางออกร่วมกัน

2. Mr.Enrico Bisogno อภิปรายและประเมินผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่มีต่อการเกิดอาชญากรรม จากผลการศึกษาของ UNODC หลายฉบับ โดยนำเสนอประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.1 สถิติข้อมูลเกี่ยวกับการเกิดอาชญากรรมในห้วงระยะเวลาการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยอธิบายสถิติอาชญากรรมแต่ละประเภทที่เกิดขึ้นในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ผ่านการแสดงข้อมูลของแต่ละประเทศ เช่น ประเทศอิตาลี ช่วงปี 2020 พบว่ามีการรายงานจำนวนผู้ตกเป็นเหยื่อเกี่ยวกับคดีความรุนแรงทางเพศเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับประเทศเม็กซิโก ที่มีรายงานคดีเกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิงเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน รวมถึงสถิติแนวโน้มจำนวนผู้ถูกข่มขืนและถูกกระทำความรุนแรงทางเพศที่มีการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ และแนวโน้มจำนวนผู้หญิงที่ถูกฆาตกรรม (femicide) ก็พบมากขึ้น นอกจากนี้แสดงให้เห็นข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายถิ่นของประชากรแต่ละประเทศซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับมาตรการ Lockdown ที่แต่ละรัฐกำหนด และความสัมพันธ์กับอัตราอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน รวมถึงข้อมูลการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลักลอบขนยาเสพติดก็มีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น จากการลักลอบขนส่งระหว่างชายแดนของรัฐ ซึ่งหากมีมาตรการควบคุมประเทศของรัฐที่เข้มข้นแล้ว ความเสี่ยงในการถูกจับกุมมีมากขึ้นทำให้พบการสร้างช่องทางใหม่ในการลักลอบส่งสินค้า เป็นต้น รวมถึงอาชญากรรมในเรื่องการลักลอบค้าแรงงานก็พบสถิติข้อมูลเพิ่มขึ้นในหลายภูมิภาค

2.2 แนวโน้มอาชญากรรมที่เป็นผลจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยหากจะสรุปนั้น สามารถแยกมุมมองได้ตามแนวคิด 2 ทฤษฎี โดยเมื่อพิจารณาตามแนวคิดพื้นฐานจาก Strain Theory จะอธิบายข้อมูลได้ว่าผลจากโควิด 19 ทำให้คนว่างงานมากขึ้น มีเวลามากขึ้น ส่งผลให้มีกระบวนการคิดที่จะก่ออาชญากรรมมากขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่แนวคิดพื้นฐานจาก Opportunity Theory จะอธิบายข้อมูลได้ว่าเหตุในการเกิดอาชญากรรมมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากสถานการณ์ที่มีการปิดประเทศ (lockdown) ทำให้โอกาสในการก่ออาชญากรรมลดลง ฉะนั้นผลกระทบจากโควิด 19 จึงสามารถสรุปได้เป็นสองลักษณะ คือ ผลกระทบทางตรงที่เกิดจากการกำหนดข้อจำกัดต่างๆ ของรัฐ ส่งผลให้อัตราอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินลดลง และการเกิดอาชญากรรมร้ายแรงเพิ่มขึ้น มีการลดลงของการลักลอบขนยาเสพติดระหว่างประเทศ และการขาดแคลนยาและอุปกรณ์ในการรักษาและป้องกันโรคโควิด 19 ในขณะที่ผลกระทบทางอ้อม ซึ่งสัมพันธ์กับวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจนั้น พบว่ามีการใช้ยาที่เป็นอันตรายเพิ่มขึ้น การป้องกันและการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดลดลง การลักลอบย้ายถิ่นฐานของประชากรในเมืองที่มีอัตราการว่างงานสูง รวมถึงการลักลอบขนผลิตภัณฑ์ยาและอุปกรณ์ที่ผิดกฎหมายเพิ่มขึ้น

ทั้งนี้ จากปัญหาสภาวะทางเศรษฐกิจที่เป็นผลจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 นั้น ยังส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นในเรื่องการกลั่นแกล้งค้ำมนุษย์ โดยเฉพาะพิจารณาในระดับพื้นฐาน จะพบว่าเหยื่อค้ำมนุษย์ส่วนใหญ่จะมาจากกลุ่มประชากรชายขอบหรือผู้ที่มีสภาวะความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก รวมทั้งมีปัญหาทางด้านการเงิน ถูกขู่บังคับเพื่อให้ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ และหากพิจารณาในภาพใหญ่จะพบว่าเนื่องจากมีอัตราการว่างงานเพิ่มขึ้นในช่วงการแพร่ระบาดของโรค ส่งผลต่อสิทธิการค้ามนุษย์ที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่มีอัตราการจ้างงานลดลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ซึ่งข้อระมัดระวังสำคัญสำหรับประเทศที่มีความเสี่ยงสูงในการเพิ่มขึ้นของเหยื่อค้ำมนุษย์ คือสังคมที่มีความยากจน ฉะนั้นแต่ละประเทศควรปรับตัวและสร้างมาตรการต่างๆ เพื่อที่จะสามารถฟื้นตัวทางเศรษฐกิจได้รวดเร็ว

2.3 สถิติตามตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals- SDG) ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง กระบวนการยุติธรรม โดยนำเสนอข้อมูลเรื่องอัตราผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดี อัตรานักโทษในเรือนจำ และสัดส่วนเกี่ยวกับการทุจริตและรับสินบนของเจ้าหน้าที่ เปรียบเทียบกันในแต่ละภูมิภาคทั่วโลก ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าภูมิภาคเอเชียมีอัตราสูงกว่าภูมิภาคอื่นในประเด็นต่างๆ เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นความแตกต่าง รวมถึงความคืบหน้าหรือการดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งหากเทียบกับผลการดำเนินงานของแต่ละประเทศทั่วโลก ณ ปัจจุบันแล้ว การดำเนินงานเพื่อบรรลุตามเป้าหมายวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนให้สำเร็จได้ภายในปี ค.ศ. 2030 นั้นยังเป็นเรื่องท้าทายและทำได้ยาก

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรม

1. แนวทางการจัดการโรคโควิด 19 ของแต่ละประเทศจำเป็นต้องใช้อำนาจของรัฐในการกำหนดนโยบายด้านสาธารณสุข ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รัฐจึงควรใช้อำนาจดังกล่าวเท่าที่จำเป็น และกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด

2. การสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนเข้าใจต่อการกำหนดนโยบายของรัฐเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเมื่อประชาชนเข้าใจและเห็นว่ายโยบายดังกล่าวมีประโยชน์ และเป็นผลดีกับตนเอง ก็ย่อมยินดีที่จะปฏิบัติตาม ส่งผลให้นโยบายนั้นประสบความสำเร็จตามที่รัฐได้กำหนดไว้

3. ข้อมูลและผลการศึกษาในอดีตอาจไม่สามารถนำมาใช้ได้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ เนื่องจากสภาพการณ์ ปัจจัยต่างๆ ย่อมเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การศึกษาค้นคว้า วิจัย และพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านปัจจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันจะช่วยให้เห็นสภาพปัญหาที่แท้จริง และสามารถแก้ไขวิกฤติที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

4. ผลกระทบจากโรคโควิด 19 ไม่ใช่เรื่องของสุขอนามัยแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรของรัฐ (human development) ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปด้วย ฉะนั้นการกำหนดแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและขั้นตอนเพื่อรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จะช่วยเตรียมความพร้อมและสนับสนุนการดำเนินงานให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ความสำเร็จในการดำเนินการของแต่ละประเทศในการพัฒนามาตรการเพื่อรองรับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และผลกระทบที่มีต่อการเกิดอาชญากรรม กระบวนการยุติธรรม รวมถึงการดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น สิ่งจำเป็นสำคัญที่ทุกประเทศจะต้องตระหนักและเตรียมรับมือคือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มุมมองแนวคิด (mindset) ของประชาชน รวมถึงรัฐบาลในการพิจารณามาตรการต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพและส่งผลประโยชน์มากที่สุดต่อประเทศมาใช้ โดยคำนึงถึงประชาชนทุกคนในประเทศให้ได้รับการคุ้มครองได้อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ทั้งนี้การใช้ Evidence based policy เพื่อเข้าใจสถานการณ์และประเมินการใช้มาตรการต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมเพื่อกำกับติดตามและบริหารจัดการภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด รวมถึงการเรียนรู้ผ่านบทเรียนของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ จะช่วยให้การพัฒนาการดำเนินงานและเลือกมาตรการในการบริหารสถานการณ์ในภาวะวิกฤติได้อย่างเหมาะสม

เวลา 14.30 - 16.00 น. : “ความพร้อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมสู่การเปลี่ยนแปลงในยุค New Normal” โดย

1. นางสาวณทิตรา นาควิเชียร เจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญการพิเศษ UN Women สำนักงานภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก
2. นายกิริติพงศ์ งามมาลี นักวิชาการอาวุโส สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
3. นายสุรเสกข์ ยุทธิวัฒน์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท ทูลมอโร จำกัด

ผู้ดำเนินรายการ : ดร.ณัฐรา โคมลวาทิน ผู้อำนวยการศูนย์ Thai PBS World สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ประเด็นสำคัญของการบรรยาย/ประเด็นอภิปราย

นายสุรเสกข์ ยุทธิวัฒน์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท
ทูลมอโร จำกัด : การพัฒนาสื่อออนไลน์ โครงการ
“คุณเปลี่ยน ลูกเปลี่ยน”

บริษัท ทูลมอโร จำกัด เป็นบริษัทที่มีความเชี่ยวชาญ
ในการจัดทำสื่อออนไลน์ เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม
ให้เหมาะสมกับยุคสมัย (เปลี่ยนความคิดชุดเดิมให้เป็น
ความคิดชุดใหม่) โดยได้จัดทำแฟนเพจในเฟซบุ๊ก ปัจจุบัน
มีผู้ติดตามประมาณ 7 ล้านคน โดย นายสุรเสกข์ ยุทธิวัฒน์
กรรมการผู้จัดการ บริษัท ทูลมอโร จำกัด กล่าวถึงสถานการณ์
การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 ในปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อ
สถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว เนื่องจากผู้ปกครอง
จะต้องทำงานที่บ้าน (Work From Home) และเด็กๆ
มีความจำเป็นจะต้องเรียนหนังสือทางออนไลน์ ซึ่งเป็นสาเหตุ
ของการพบเจอพฤติกรรมการใช้มือถือหรือคอมพิวเตอร์

มากขึ้น ทำให้เกิดการไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือข้อพึง
คำสั่งผู้ปกครองมากขึ้น ส่งผลต่อภาวะความเครียดในแต่ละ
ครอบครัว เห็นได้จากผู้ปกครองบางคนไม่สามารถที่จะจัดการ
ปัญหาเกี่ยวกับอารมณ์ของตนเองได้และมีการสื่อสารในเชิงลบ
บ่อยครั้ง และอาจรุนแรงไปถึงการทำร้ายร่างกาย ซึ่งนำไปสู่
การเกิดความรุนแรงในครอบครัวและปัญหาความสัมพันธ์ได้
จากปัญหาที่เกิดขึ้นประกอบกับการแพร่ระบาดของเชื้อ
โควิด 19 จึงนำมาสู่การดำเนินโครงการ “คุณเปลี่ยน
ลูกเปลี่ยน” ซึ่งเป็นการพัฒนาสื่อออนไลน์ในเชิงสร้างสรรค์เพื่อ
แก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยได้รับทุนจากสำนักงานกองทุน
สนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ให้ดำเนินการจัดทำ
สื่อในรูปแบบแพลตฟอร์มออนไลน์การสื่อสารเชิงบวกเพื่อ
นำไปใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการลดความขัดแย้งและเสริม
สัมพันธ์ภาพในครอบครัว

โครงการ “คุณเปลี่ยน ลูกเปลี่ยน” เป็นการพัฒนาสื่อคลิปสั้น 4-5 นาที เพื่อกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม รวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจ เชิญชวนให้ผู้ปกครองเข้ามาประเมินความเสี่ยงด้านทักษะการสื่อสารด้วยตนเอง และโครงการได้มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนออนไลน์ ใช้ระยะเวลาเรียนประมาณ 9 วัน และมีการวัดผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจบหลักสูตร ซึ่งผู้ปกครองที่ผ่านหลักสูตรแล้วสามารถเป็นผู้นำกลุ่ม หรือผู้ปกครองอาสาในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ปกครองที่เข้าอบรมในรุ่นต่อไปได้ โดยการเรียนรู้จะแบ่งผู้ปกครองเป็นกลุ่มละ 6-7 คน โดยทุกคนจะมีโอกาสในการแชร์ประสบการณ์ร่วมกัน โดยมีผู้นำกลุ่ม 1 คน ผู้ปกครองอาสา 1 คน โดยจะเรียนในช่วงเช้า และช่วงเย็น ในช่วงเช้าจะเป็นการให้การบ้านผ่านวิธีการ Flipped Classroom ส่วนในช่วงเย็นจะใช้วิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ Experiential Learning เช่น การเรียนรู้เรื่อง I-Message ผ่านทางวิดีโอคลิป infographic และการบ้านเชิงสถานการณ์ และมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเวลาค่ำ โดยเมื่อเรียนไปจำนวน 5 ครั้ง ใน 5 วิชาพื้นฐานแล้ว ในวันที่ 7-9 นั้นจะให้ผู้ปกครองประยุกต์สิ่งที่ได้และนำไปคุยกับลูกจริงๆ ในช่วงเวลากลางวัน และมาแชร์ประสบการณ์ในช่วงเวลากลางคืน โดยวิชาของเด็กแต่ละช่วงวัยก็必将มีความแตกต่างกันไป ซึ่งในแต่ละหลักสูตรจะมีผู้เชี่ยวชาญในการดูแลหลักสูตร อาทิ โรงพยาบาลรามารามาธิบดี โรงพยาบาลศิริราช สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ โดยการเรียนรู้จะเป็นกลุ่มและเรียนพร้อมกันหลายกลุ่ม มีการพูดคุยผ่านทางแอปพลิเคชัน Line เพื่อให้ผู้ปกครองส่งการบ้านด้วย

ผลลัพธ์ของการดำเนินโครงการที่ผ่านมา (1) คนที่เข้ารับชมสื่อคลิปสั้น จำนวนประมาณ 9,054,000 ครั้ง (2) การส่งต่อคลิป จำนวนประมาณ 95,262 ครั้ง (3) ผู้ปกครองพูดคุยผ่านแอปพลิเคชัน Line OA จำนวนประมาณ 11,000 คน (4) ผู้ปกครองในกลุ่มคุณเปลี่ยนลูกเปลี่ยนทางแพนเพจเฟซบุ๊ก จำนวน 12,000 คน และ (5) ผู้ปกครองสมัครเรียน จำนวน 4,200 คน แต่ทั้งนี้ก็ยังมียกข้อจำกัดในการรับผู้ปกครองเข้าโครงการ เพราะในปัจจุบันรับผู้ปกครองที่เข้ามาสมัครเรียนได้เพียง 607 กว่าคนจาก 4,200 คนเท่านั้น โดยในจำนวน 607 คน มีผู้เรียนจบหลักสูตร 494 คน (คิดเป็น 81%) โดยมีจำนวนผู้เรียนจบแล้วไปเป็นผู้ในกลุ่มจำนวน 10 คน และผู้ปกครองอาสา 38 คน กล่าวโดยสรุปก็คือสิ่งที่ บริษัท ทูลมอโร จำกัด พัฒนาสื่อต่างๆ เพื่อ “ต้องการเปลี่ยนแปลงความเชื่อเดิมของผู้ปกครองที่ว่าจะต้องดุแต่เด็กเด็กถึงจะเชื่อฟัง มาเป็นความเชื่อใหม่ที่ว่า การคุยกันดีๆ เด็กก็เชื่อฟังเหมือนกัน” หลังจากดำเนินโครงการดังกล่าวแล้วพบว่า ผู้ปกครองที่ผ่านการเรียนออนไลน์และนำแนวทางไปปรับใช้กับครอบครัว ทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านความใกล้ชิด การสื่อสาร และการกำหนดกติการ่วมกันที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ค่อนข้างพึงพอใจ ซึ่งหากมีโครงการในลักษณะนี้เกิดขึ้นจำนวนมากและเพียงพอต่อการเข้าถึงของผู้ปกครองที่มาจากหลายพื้นที่ก็สามารถช่วยในเรื่องของการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าเรียน และค่าที่พักของผู้ปกครองได้ และอาจจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการปรึกษาจิตแพทย์ รวมถึงเกิดการช่วยเหลือกันภายในกลุ่มผู้ปกครองด้วยตนเอง

นางสาวมณฑิรา นาควิเชียร (UN Women Regional Office for Asia and the Pacific) : ผลการวิจัยเรื่อง “COVID-19 and Violence against Women: The evidence behind the talk”

นางสาวมณฑิรา นาควิเชียร (UN Women Regional Office for Asia and the Pacific) ได้นำเสนองานวิจัยจากหนังสือที่ได้รับการเผยแพร่ในช่วงวันสตรีสากลที่ผ่านมาชื่อว่า “COVID-19 and Violence against Women: The evidence behind the talk” เป็นการศึกษาวิจัยร่วมกันระหว่าง UN Women UNFPA และ QUILT.AI หนังสือในเล่มนี้ได้มุ่งศึกษาเหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมออนไลน์ที่มีผลกระทบต่อจิตใจ โดยมองว่าเป็นโรคในเงามืดที่เกิดขึ้นกับประชากรในกลุ่มเปราะบางหรือต้องการได้รับการดูแลเป็นพิเศษ อาทิ กลุ่มสตรี กลุ่มแอลจีบีทีไอควิ (LGBTIQ) กลุ่มผู้พิการหรือกลุ่มที่มีความซับซ้อนทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นการศึกษาในช่วงเวลาตั้งแต่เดือนกันยายน ค.ศ. 2019 ถึงพฤศจิกายน ค.ศ. 2020 ที่เป็นช่วงคาบเกี่ยวของการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 โดยมุ่งเน้นไปที่ 8 ประเทศ ได้แก่ บังกลาเทศ อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย เนปาล ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย โดยทำการค้นหาคำที่ไม่ซ้ำกันประมาณ 20.5 ล้านครั้ง จำนวน 3,500 คำหลักที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงต่อผู้หญิงในด้านต่างๆ ที่โพสต์บน Facebook Twitter และ YouTube จำนวน 2,000 โพสต์ อาทิ (1) สามีหรือคู่สมรสที่ใช้ความรุนแรงเป็นประจำ (violent husband) (2) ความรุนแรงของคู่รักที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน (violent partner) (3) สัญญาณที่ปรากฏให้เห็นว่ามีการล่วงละเมิดทางร่างกาย (physical abuse signs) (4) ความสัมพันธ์ที่มีความรุนแรง (violent relationship) และ (5) รอยฟกช้ำบนใบหน้าหรือตามอวัยวะต่างๆ (cover bruises on face) โดยจะใช้ Artificial Intelligences หรือ AI ในการหารูปภาพของผู้ที่ถูกกระทำที่โพสต์ในโซเชียลมีเดีย ทั้งนี้ก็ยังมีการใช้ความรุนแรงที่ไม่ได้ปรากฏบนออนไลน์อีกจำนวนมาก และยังพบอีกว่าร้อยละ 80 ของการค้นหาในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ที่มีแรงงานข้ามชาติจำนวนมาก พบว่า แรงงานข้ามชาติมีความวิตกกังวล มีความซึมเศร้า เหน็ดเหนื่อยที่ไม่สามารถติดต่อครอบครัวได้ในช่วงแรกของการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 โดยเฉพาะในช่วงเวลาปิดประเทศ (Lockdown) รวมถึงการไม่เข้าใจภาษาหรือข้อมูลต่างๆ ที่ภาครัฐได้ประชาสัมพันธ์

นายกริตพิงศ์ แนวมาลี นักวิชาการอาวุโส สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) : “การช่วยเหลือโดยกองทุนยุติธรรม: แนวทางการปรับตัวในยุค New Normal”

นายกริตพิงศ์ แนวมาลี นักวิชาการอาวุโส สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้กล่าวถึง เรื่อง “การช่วยเหลือโดยกองทุนยุติธรรม: แนวทางการปรับตัวในยุค New Normal” โดยมีประเด็นที่จะนำเสนอจำนวน 4 ประเด็น ประกอบด้วย (1) ภาพรวมการให้ความช่วยเหลือประชาชนโดยกองทุนยุติธรรม (2) ภาพรวมปัญหาการให้ความช่วยเหลือของกองทุนยุติธรรม (3) ผลกระทบของ Covid-19 ต่อการทำงานและให้ความช่วยเหลือโดยกองทุน และ (4) แนวทางการปรับตัวของกองทุนยุติธรรมในยุค Covid-19

1. ภาพรวมการให้ความช่วยเหลือประชาชนโดยกองทุนยุติธรรม ตามหลักการของประเทศที่ปกครองด้วยระบบนิติรัฐและนิติธรรม ประชาชนจะได้รับการรับประกันในสิทธิเสรีภาพ เพราะฉะนั้นประชาชนทุกคนจะต้องถูกสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ก่อนเสมอ รวมถึงประชาชนจะต้องเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเสมอภาคและอย่างรวดเร็ว โดยหลักการดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่นานาอารยประเทศต่างๆ ได้มีการจัดทำระบบการช่วยเหลือทางกฎหมาย (Legal aid) ให้แก่ประชาชนให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึงและเสมอภาค และจะเห็นได้ว่าตามมาตรฐานสากลจะครอบคลุมรูปแบบการช่วยเหลือไว้ในหลายลักษณะ อาทิ การเข้าถึงข้อมูลด้านกฎหมาย (Legal information) การให้ความรู้ด้านกฎหมาย (Legal education) การให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมาย (Legal assistance) การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท (Alternative dispute resolution) การให้คำปรึกษาทางกฎหมาย (Legal Advice) หรือการเป็นตัวแทนทางกฎหมาย (Legal representation) จึงจะเห็นได้ว่า การช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายมีหลายรูปแบบไม่ใช่มีเฉพาะการช่วยเหลือในรูปแบบตัวเงินเพียงอย่างเดียว โดยในประเทศไทยนั้นในภาครัฐได้มีการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในหลายหน่วยงาน แต่ในวันนี้จะหยิบยกในประเด็น “กองทุนยุติธรรม” ซึ่งมีหน้าที่หลักในการให้ความช่วยเหลือประชาชนในด้านการเงินแก่คนยากไร้ โดยเรามักจะได้ยินคำพูดที่คุ้นหูอยู่เสมอว่า “คุณมีไว้ซึ่งคนจน” แต่ในปัจจุบันรัฐบาลได้มีการจัดตั้งกองทุนยุติธรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือประชาชน และได้มีการพัฒนารูปแบบเพื่อความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมมาตลอด จนเมื่อปี พ.ศ. 2558 รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ขึ้นมีฐานะเป็นนิติบุคคล อยู่ภายใต้การดำเนินการของสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม มีภารกิจหลักตามกฎหมายอยู่ 4 ภารกิจ ได้แก่ (1) การช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี คือ การช่วยเหลือผู้ที่ต้องการจะต่อสู้คดีในเรื่องค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินคดี อาทิ ค่าฤชาธรรมเนียม ค่าทนายความ ซึ่งกองทุนจะเข้าไปช่วยเหลือ โดยมีหลักการคือ จะต้องเป็นคดีที่เป็นคดีความแล้วเท่านั้น (2) การขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย คือ หลังจากที่ศาลได้มีคำสั่งให้ปล่อยตัวชั่วคราว กองทุนจะเข้าไปช่วยเหลือในการวางเงินประกันให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยช่วยเหลือได้ทั้งในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว (3) การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน คือการช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน อาทิ การถูกจำคุกหรือคุมขังเกินเวลาตามสมควร และ (4) การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน คือ เน้นการสนับสนุนการให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย รวมถึงการให้งบประมาณกับผู้ที่สนใจจัดโครงการหรือกิจกรรมในการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยรูปแบบที่เป็นภารกิจหลักคือการดำเนินการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี และการขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมี 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้ (1) เจ้าหน้าที่กองทุนยุติธรรมรับเรื่องจากประชาชนและตรวจสอบเบื้องต้น (2) ตรวจสอบเอกสารว่ามีความถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ และลงพื้นที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง (3) เจ้าหน้าที่จัดทำรายงานเพื่อเสนอต่อคณะอนุกรรมการฯ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธาน และแต่งตั้งคณะอนุกรรมการฯ ทั้งกรรมการส่วนกลางและกรรมการประจำจังหวัดด้วย และคณะอนุกรรมการจะพิจารณาผลในเรื่องที่เสนอขึ้นมาเพื่อพิจารณาว่าควรอนุมัติ ไม่อนุมัติหรือยุติเรื่อง และ (4) การแจ้งผลให้ผู้ยื่นคำร้องได้รับทราบ และหากได้รับการอนุมัติก็จะมีการทำสัญญาและพร้อมจัดส่งเรื่องการเบิกจ่ายต่อไป

ในเรื่องของสถิติผลการเปรียบเทียบการพิจารณาคำขอรับความช่วยเหลือฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 – 2562 พบว่า ปี พ.ศ. 2551 มีเรื่องที่ระบบรับเข้าประมาณ 470 คำขอ ส่วนในปี พ.ศ. 2561 มีเรื่องที่ระบบรับเข้าเพิ่มขึ้นเกือบ 19 เท่า จึงทำให้เห็นว่ากองทุนยุติธรรมเป็นกลไกที่ประชาชนให้การยอมรับ และใช้เป็นกลไกหนึ่งในการขอความช่วยเหลือในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม แต่สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ จำนวนคำร้องที่ไม่ได้รับการอนุมัติซึ่งเมื่อได้วิเคราะห์ข้อมูลออกมา พบว่าจากสัดส่วน 100% ใน 5-6 ปีย้อนหลังมีจำนวนคำร้องที่ไม่ได้รับการอนุมัติโดยเฉลี่ย ประมาณ 30-34% แสดงให้เห็นว่าหากสามารถลดจำนวนคำร้องที่ไม่ได้รับการอนุมัติ ประชาชนก็จะมีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้มากขึ้น และจะมีโอกาสในการลดจำนวนผู้ที่จะต้องถูกคุมขังในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วย

2. ภาพรวมปัญหาการให้ความช่วยเหลือของกองทุนยุติธรรม โดยทางสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้ทำการตั้งคำถามว่าในการกิจหลักของกองทุนยุติธรรมมีข้อจำกัดหรือปัญหาอะไรบ้าง โดยเฉพาะในเรื่องของข้อกฎหมายหรือกฎระเบียบ พบประเด็นดังนี้

2.1 กฎหมายได้กำหนดขอบเขตของการช่วยเหลือไว้อย่างจำกัด โดยเน้นเฉพาะในกรณีที่เป็คดีความและขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแล้วเท่านั้น ดังนั้น ถ้าเป็นกรณีที่อยู่ก่อนการพิจารณาคดีของศาลก็จะไม่สามารถที่จะช่วยเหลือบุคคลนั้นได้

2.2 ปัญหาในการการตีความกฎหมายการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ในแต่ละท้องที่อาจจะมีหลักเกณฑ์ที่ไม่เหมือนกัน แม้ว่าจะเป็นบุคคลที่มีประวัติคล้ายกันแต่หากคณะอนุกรรมการที่พิจารณาแตกต่างกันก็อาจทำให้ผลที่ออกมาตรงข้ามกันได้ และการขาดมาตรฐานในการตีความกฎหมายที่ชัดเจน อาทิ ความเสี่ยงหลบหนีโดยเฉพาะผู้ยื่นคำขอตามแนวชายแดนมักจะไม่ได้ได้รับการอนุมัติคำขอ หรือลักษณะความผิดที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยคณะอนุกรรมการอาจมีการตีความขยาย เช่น คดียาเสพติดที่ในปัจจุบันมองว่าผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดเป็นผู้ป่วยที่จะต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟูจึงอาจทำให้ผู้ยื่นคำขอเสียโอกาสไป

2.3 เรื่องของการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน กฎหมายในปัจจุบันเน้นเฉพาะบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการก่อกวนก่อกวนของเจ้าหน้าที่หรือการกระทำโดยขาดอำนาจ ซึ่งในกรณีนี้มีค่อนข้างน้อย แต่ในความเป็นจริงจะเป็นกรณีการจำคุกตามกฎหมายแต่เกินเวลาที่ควรจะเป็นโดยไม่ใช้การก่อกวน

2.4 การพิจารณาในการจัดโครงการหรือกิจกรรมการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ถูกโอนมาอยู่ที่ส่วนกลางเพียงอย่างเดียว ทำให้การพิจารณาต่างๆ ขาดความหลากหลาย และอาจไม่สะท้อนถึงความต้องการในแต่ละพื้นที่

3. ผลกระทบของ Covid-19 ต่อการทำงานและให้ความช่วยเหลือโดยกองทุนยุติธรรม ซึ่งมีปัญหาดังนี้

3.1 ระบบการรับเรื่องทำได้ยากขึ้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่ต้องทำงานในรูปแบบการ Work from Home ในสัดส่วน 20:80 ทำให้ไม่สามารถรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนได้โดยตรง รวมถึงการขาดแคลนอุปกรณ์และการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ต

3.2 การเข้าถึงค่อนข้างลำบาก คือประชาชนไม่สามารถที่จะมายื่นเอกสารที่สำนักงานได้ด้วยตนเอง จึงใช้วิธีการติดต่อขอคำปรึกษาทางโทรศัพท์ ทำให้กระบวนการมีความล่าช้ามากขึ้น

3.3 การรวบรวมข้อมูลทำได้ยากขึ้น คือ การแสวงหาข้อเท็จจริงโดยเจ้าหน้าที่เพื่อประกอบการพิจารณาคดีทำได้ยากขึ้น และใช้เวลามากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาคดีสะสม

3.4 การประชุมพิจารณาอนุมัติทำได้ยากขึ้น คือ การประชุมออนไลน์ ทำให้การอภิปรายทำได้ยากและผู้แทนอาจไม่สนใจให้ความเห็น ทำให้ข้อมูลไม่ชัดเจนส่งผลต่อการพิจารณาคดีให้ความช่วยเหลือได้

3.5 การเซ็นสัญญาและรายงานตัวยากขึ้น คือ ต้องมีการนัดหมายจองเวลาล่วงหน้า แต่อาจมีคิวเต็มหรือได้วันที่ไม่สะดวก

4. แนวทางการปรับตัวของกองทุนยุติธรรมในยุค New Normal ได้แก่

4.1 การจัดทำ Checklist เอกสาร เพื่อให้ประชาชนได้เตรียมเอกสารได้ครบถ้วน

4.2 การช่วยอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยเจ้าหน้าที่กองทุนยุติธรรมช่วยเป็นตัวแทนประสานงานขอข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ

4.3 การพัฒนา Mobile Application เพื่อเพิ่มช่องทางขอรับความช่วยเหลือ ส่งข้อมูลและติดต่อกันระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่กองทุนยุติธรรม

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนาระบบการยุติธรรม

(1) การมีจำนวนผู้ปกครองที่สมัครเข้ามามากเกินไปจนจำนวนที่จะรับได้ ในอนาคตจึงควรมีการสร้างเครือข่ายพันธมิตร

(2) การพัฒนาสมาชิกให้เข้าใจวิธีการนำกลุ่ม การสร้างผู้นำกลุ่มจากพ่อแม่ที่เข้าใจวิธีการสื่อสารในเชิงบวกหรือให้สามารถเป็นผู้ปกครองอาสาได้

(3) การพัฒนาระบบเพื่อสนับสนุนการสอนและการรับสมัครให้ดียิ่งขึ้น

(4) การพัฒนาสื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้ปกครองให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น เพราะในปัจจุบันกลุ่มผู้ปกครองที่เข้าร่วมโครงการมักจะเป็นกลุ่มผู้ปกครองในชนชั้นกลางถึงชนชั้นกลางล่าง ซึ่งผู้ปกครองในบางกลุ่มมีข้อจำกัดในการเข้าเรียนเพราะจะต้องทำงาน ฉะนั้นกลุ่มผู้ปกครองที่เหมาะสมในปัจจุบันยังเป็นผู้ปกครองที่จะต้องทำงานเป็นเวลาหรือเป็นเจ้าของกิจการ แต่หากในอนาคตสามารถที่พัฒนาสื่อและวิชาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลายได้ก็จะสามารถช่วยผู้ปกครองให้เข้าถึงวิธีการสื่อสารกับลูกที่ทันสมัยและเหมาะสมกับยุคสมัยได้มากขึ้น

(5) ผู้ปกครองบางคนไม่สามารถเข้าโครงการได้ครบกระบวนการ แต่บางคนก็สามารถเข้าเรียนจนสามารถเป็นผู้ปกครองอาสาได้ จึงควรจะต้องทำการทดลองว่าผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ปกครองอาสา หรือผู้นำกลุ่มกี่ครั้งพฤติกรรมเหล่านี้ถึงจะติดตัวไปในอนาคต ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาต่อไป

(6) การปรับเปลี่ยนแนวทางการนำเสนอข่าวผ่านสื่อมวลชนในเชิงสร้างสรรค์ การเลือกใช้คำที่เหมาะสมเป็นสากลไม่ชี้เข้าไปในเชิงเกลียดชังหรือทำให้เกิดความหวาดกลัวกับประชาชน

(7) ภาครัฐควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการนำเสนอข่าวผ่านสื่อมวลชน

(8) การปรับปรุงกฎหมายโดยขยายผู้มีสิทธิในการขอรับความช่วยเหลือทางกฎหมาย อาทิ การปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายให้ครอบคลุมก่อนการเป็นคดีความโดยอาจนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อระงับพิพาทหรือการให้คำปรึกษามาใช้ และหากสามารถที่จะช่วยให้บุคคลเหล่านี้ได้ จะทำให้จำนวนคดีที่เข้าสู่ศาลน้อยลงและลดโอกาสในการที่บุคคลจะเข้าสู่เรือนจำ รวมถึงการปรับปรุงดุลยพินิจของคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการฯ โดยระบุหลักเกณฑ์ให้ชัดเจน อาทิ การให้ความช่วยเหลือจะต้องพิจารณาในเรื่องฐานะของผู้ขอความช่วยเหลือแทนที่จะเป็นไปตามดุลยพินิจดังกล่าว โดยอาจทำการการเชื่อมโยงฐานข้อมูลระบบสวัสดิการผู้มีรายได้น้อย ซึ่งบุคคลใดก็ตามที่อยู่ในระบบจะได้รับการยกเว้นทันที หรือการพิจารณาคดีในลักษณะความผิดที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ควรที่จะแก้ไขกฎหมายเพื่อจำกัดขอบเขตความผิดให้มีความชัดเจนมากขึ้น เช่น คดีที่จะไม่ได้รับการอนุมัติก็ระบุหลักเกณฑ์เลยว่า เป็นคดีที่มีความรุนแรง มีโทษสูง หรือมีอันตรายต่อประชาชนโดยทั่วไป

(9) การพัฒนาระบบการทำงาน โดยเฉพาะการบันทึกในรูปแบบเอกสาร ควรพัฒนาข้อมูลให้เป็นดิจิทัลมากขึ้นและเน้นพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนาระบบการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานยุติธรรมต่างๆ (DXC) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันส่งผลให้การส่งต่อข้อมูลมีความรวดเร็ว และพัฒนาระบบ Big Data ของกองทุนยุติธรรมเพื่อช่วยวิเคราะห์ข้อมูลการให้ความช่วยเหลือ รวมถึงการกระจายอำนาจงานบางอย่างลงสู่ท้องถิ่น เพื่อให้แต่ละพื้นที่สามารถตัดสินใจได้เอง อาทิ การอนุมัติโครงการให้ความรู้กับประชาชนในท้องถิ่นๆ เพื่อให้ตรงตามความต้องการของพื้นที่

เวทีคู่ขนาน เวลา 13.00 - 16.30 น. หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมยุคใหม่กับการสร้างความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

ช่วงแรก เวลา 13.00 - 14.30 น. : เวทีเสวนาหัวข้อ “ประเมินสถานการณ์ความไม่เป็นธรรมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” โดย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
2. นายชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ อดีตปลัดกระทรวงยุติธรรม
3. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สุริชัย หวันแก้ว ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. นายอดิศร นุชดำรงค์ อธิบดีกรมป่าไม้

ผู้ดำเนินรายการ : อาจารย์ไพสิฐ พาณิชยกุล ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประเด็นสำคัญของการบรรยาย/ประเด็นอภิปราย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพได้นำเสนอในเรื่องของ **การจัดการทรัพยากรของโลก** : ความไม่เป็นธรรมด้านการจัดสรรทรัพยากรเป็นปัญหาที่ฝังรากตั้งแต่ระบบโครงสร้างที่มีความไม่เป็นธรรมทำให้ทรัพยากรถูกใช้อย่างสิ้นเปลือง ทรัพยากรเกิดความเสื่อมโทรม เกิดมลพิษทางระบบนิเวศ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่เร่งให้เกิดปัญหาเหล่านี้ คือ ปัจจัยเชิงโครงสร้างในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เนื่องจากการที่โลกมีความไม่เท่าเทียมเกิดการแบ่งแยกระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่ยังไม่พัฒนา และกระบวนการที่คนที่มีอำนาจเป็นศูนย์กลางของสิ่งแวดล้อม ต่อมาจึงได้มีความพยายามเปลี่ยนกระบวนการที่คนที่มีอำนาจเป็นศูนย์กลางของสิ่งแวดล้อม

เป็นมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เบียดเบียนกันจนเกิดปัญหา ซึ่งปัญหาทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่วัฏจักรของการใช้ทรัพยากร เริ่มจากการใช้ทรัพยากรในการผลิต และนำไปใช้ประโยชน์ จากนั้นเมื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเสร็จก็ทำให้เกิดขยะ ซึ่งในปัจจุบันการจัดการกับขยะที่เกิดขึ้นนั้นไม่สอดคล้องกับจำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้เกิดสถานการณ์ขยะล้นโลก นอกจากนี้กระบวนการจัดการที่ไม่สมดุลระหว่างความต้องการใช้ทรัพยากรที่เพิ่มมากขึ้นกับจำนวนทรัพยากรที่ลดลงจะทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม มลพิษทางอากาศ สภาวะก๊าซเรือนกระจกการแพร่กระจายสารพิษทางชีวภาพ เป็นต้น

2. นายชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ อดีตปลัดกระทรวงยุติธรรม ได้นำเสนอในเรื่องของ **การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมในยุค new normal สู่ next normal “วิถีชีวิตถัดไป”** โดยเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะมีเรื่องของความเชื่อมั่น (trust) เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นคีย์เวิร์ดความสัมพันธ์การพัฒนาโครงสร้างสถาบันทางสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทำให้ประเมนสถานการณ์ความไม่เป็นธรรมซึ่งเป็นภาพใหญ่ๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ 6 ข้อ (ของไทย) ได้แก่

(1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการเชิงระบบหรือโครงสร้าง โดยเมื่อเราวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา สภาพปัญหา และผลกระทบ จะพบว่ามีความหลากหลายและมีความเป็นพลวัตสูง คือไม่ว่าเราจะมีความรู้และประสบการณ์ที่ทำให้เราเข้าใจ และสามารถจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดีเพียงใดก็ยังไม่สามารถที่จะได้จัดการได้สำเร็จ ทำให้ไม่สามารถไปถึงคำว่า next normal

(2) ความแตกต่างและความขัดแย้ง ทั้งในเรื่องของข้อเท็จจริง และองค์ความรู้ที่ต่างต่างกัน ทั้งในระดับพื้นที่และนโยบาย ส่งผลให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และหลักการได้อย่างสมบูรณ์แบบกับบาทบาท และทิศทางของประเทศในยุค next normal

(3) การกระจายอำนาจ ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการในระดับพื้นที่ขาดความชัดเจน และความต่อเนื่อง ส่งผลให้การอำนวยความสะดวกไม่ได้นำเรื่องของภูมิปัญญา ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญในเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องขององค์ความรู้ เรื่องของวิถีชีวิต เรื่องของความเชื่อ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งถ้ามองในเชิงนิติศาสตร์ สิ่งเหล่านี้จะไม่มี แต่ในบริบทของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสิ่งเหล่านั้นยังไม่มีชัดเจน ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถพัฒนาเป็นกติกาชุมชนได้ หรือในหลายๆ แห่งเราเห็นเทศบัญญัติซึ่งก็เป็นข้อบัญญัติท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นว่าสถานการณ์เรื่องของการที่มาของกฎหมายของเราเกี่ยวกับเรื่องนี้ หรือภาษาอังกฤษเรียกว่า sources of law ของเรายังขาดความชัดเจนและความหลากหลายตามธรรมชาติของปัญหา และยังไม่เห็นความชัดเจนของแนวคิดพหุลักษณะ หรือพหุลักษณะนิยม (Pluralism) ของระบบกฎหมายไทย หรือการอำนวยความสะดวกในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(4) กระบวนการมีส่วนร่วม การรับฟังความคิดเห็น ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังกระจัดกระจาย ไม่ถูกจัดให้เป็นระบบ และไม่ได้รับการยอมรับ ในเรื่องของระบบทางเลือก (Alternative System) สามารถพัฒนาได้จนยอมรับเป็นระบบทางเลือก ที่คู่ขนานไปกับระบบกระแสหลัก เพื่อที่จะทำให้การอำนวยความสะดวกมีความสมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งหากลักษณะที่กล่าวมานั้นไม่ได้ถูกนำไปใช้ ไม่ได้ถูกยอมรับให้เป็นระบบทางเลือก จะส่งผลให้ความคิดในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมติดอยู่ในระบบที่เราเรียกว่า ปัจเจกนิยม (Individual) ซึ่งธรรมชาติของเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นมีลักษณะเป็นกลุ่มหรือมีอิสระเป็น Collective อยู่ด้วย

(5) การแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งฝ่ายบริหารก็พยายามที่จะใช้กฎหมาย และมีแนวโน้มที่จะใช้กฎหมายอนุบัญญัติ หรือกฎหมายลำดับรอง ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความคล่องตัวสูง สร้างความหลากหลายได้ ส่วนฝ่ายนิติบัญญัติเวลาออกกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็มีการเปิดกว้างเพื่อให้ใช้อนุบัญญัติได้มากขึ้น แต่โดยโครงสร้างของกฎหมายและระบบราชการไทย การออกกฎหมายมาหลายฉบับทำให้ประชาชนเกิดความสับสน

(6) การอำนวยความสะดวกยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ยังมีนิติวิธีที่ไม่เป็น next normal เพราะนิติวิธี วิธีคิด หรือความเชี่ยวชาญ ยังมีน้ำหนักของวิธีคิดการบริหารจัดการแบบคดีแพ่ง คดีอาญา หรือแบบคดีปกครอง ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดยทั้ง 6 ข้อที่กล่าวมานี้เป็นสถานการณ์ที่ต้องเฝ้าระวัง ติดตาม และพยายามให้เกิดการพัฒนาขึ้น

3. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สุรัชย์ หวันแก้ว ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับสถานการณ์ของประเทศไทยเป็นปัญหาเชิงระบบที่ส่งผลไปถึงระดับพื้นที่ โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดจากการทำเกษตรกรรมหนัก เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา รวมทั้งการแก้ไขปัญหายังขาดเครื่องมือหรือกลไกที่จะทำให้เกิดความเป็นธรรมในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และการเยียวยาให้ได้สัดส่วน กล่าวคือ มีการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรไม่เท่าเทียมและเป็นธรรม แต่ผลกระทบทางลบที่ได้รับนั้นกับได้รับอย่างเสมอภาคกัน จึงควรมีกลไกในการจัดการให้เกิดความเป็นธรรม ให้ผู้ที่เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมากกว่าต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบให้มากขึ้น เพื่อไม่ให้ผลกระทบนั้นตกไปยังประชาชนที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบันไม่อาจจะรับมือได้ด้วยการดำเนินงานของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ภาครัฐจึงควรมีบทบาทร่วมกับภาคชุมชนในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ และประชาชนจะต้องเป็นทั้งผู้รองรับนโยบายและผู้ขับเคลื่อนนโยบายไปพร้อมกันเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการดำเนินการ รวมถึงต้องสร้างความไว้วางใจต่อกัน และมุ่งที่จะแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน ตัวอย่างความเสียหายของชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เช่น ความเสียหายจากมลพิษทางอุตสาหกรรม สารเคมีบางชนิด มลพิษทางอากาศ การลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรม เป็นต้น

4. นายอดิสร นุชดำรงค์ อธิบดีกรมป่าไม้ ได้นำเสนอในเรื่องของ **ความไม่เป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** โดยได้สะท้อนปัญหาในฐานะที่ได้ทำงานในฐานะอธิบดีกรมป่าไม้ สะท้อนให้เห็นภาพว่าที่ผ่านมาหน่วยงานที่มีหน้าที่บริหารจัดการเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่กระจายกันอยู่ ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะได้มีการปรับปรุงโครงสร้างของส่วนราชการจนมีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ก็ยังเป็นที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงอื่นๆ อีก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของที่ดิน หรือน้ำ เป็นต้น ปัจจุบันกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวกลางในการเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายและถูกใช้ประโยชน์ไปเป็นจำนวนมากจนส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยปัญหานั้นเกิดจาก

ประเด็นแรก เรื่องโครงสร้างและระบบของราชการ ที่มีความซับซ้อน เช่น ในบางพื้นที่มีหน่วยงานหลายหน่วยงานเข้าไปทำงานในพื้นที่เดียวกัน แล้วยึดถือกฎหมายและภารกิจของตนเองเป็นหลัก ทำให้เกิดความขัดแย้งกันในการทำงาน

ประเด็นที่สอง เรื่องของกฎหมาย คือพื้นที่ในแต่ละพื้นที่ที่มีกฎหมายเข้าไปดูแล กำกับ หลายฉบับ โดยเฉพาะกฎหมายป่าไม้ที่เข้าไปอยู่ในทุกพื้นที่ของประเทศไทย โดยพื้นที่ไหนที่บุคคลยังไม่ได้ครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินถือว่าเป็นพื้นที่ป่า ตรงนี้ก็เลยไปสร้างปัญหาในหลายๆ โครงการ หลายๆ พื้นที่ บางครั้งก็เกิดจากความไม่รู้ของประชาชน และความไม่รู้ของตัวเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดการทำผิดกฎหมาย

ประเด็นที่สาม เรื่องของตัวบุคคล ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น ทั้งในส่วนของตัวเจ้าหน้าที่ที่บังคับใช้กฎหมายโดยไม่คำนึงถึงหลักความถูกต้องและเป็นธรรม โดยเฉพาะประชาชน หรือชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ป่า มักจะร้องเรียนมาว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน ในการสร้างความรู้ความเข้าใจ ก็ยังเป็นปัญหาอยู่ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น อาจเกิดจากการประชาสัมพันธ์ไม่ถึงทำให้ประชาชนไม่รู้ ไม่เข้าใจในข้อกฎหมายที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ประเด็นที่สี่ เรื่องเทคโนโลยี ก็มีส่วนทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของแนวเขต ซึ่งยังมีส่วนที่ถกเถียงกันอยู่เพราะว่าเมื่อก่อนเทคโนโลยียังไม่ทันสมัย การขีดแนวเขตอาจจะมีคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นค่อนข้างสูง ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีความแม่นยำมากขึ้น ความผิดพลาดน้อยลง แนวเขตในสมัยก่อนกับแนวเขตปัจจุบันจึงมีความแตกต่างกันเยอะ รวมถึงเมื่อบังคับใช้กฎหมายจึงเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นมา เพราะไม่รู้ว่าจะยึดแนวเขตเก่าหรือแนวเขตใหม่

ประเด็นที่ห้า ความต่อเนื่องของนโยบาย คือนโยบายที่กำหนดออกมาแล้วไม่ได้ใช้อย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนผู้กำหนดนโยบายใหม่แนวทางปฏิบัติก็จะเปลี่ยนไป ในสมัยก่อนนโยบายในเรื่องของการจัดที่ดินชุมชน ทางป่าไม้ให้สิทธิทำกินเป็นปัจเจก คือเป็นบุคคลๆ ไป แต่ปัจจุบันนโยบายของรัฐบาลก็จัดที่ทำกินเป็นแปลงรวม ไม่ได้ให้สิทธิเป็นบุคคล ได้ทำต่อเนื่องมาหลายปีก็ทำให้มั่นคงและยั่งยืน ซึ่งเมื่อก่อนนโยบายนี้ไม่ได้ถูกใช้อย่างต่อเนื่องเพราะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อย

โดยปัจจุบันกรมป่าไม้ก็มีความพยายามที่จะส่งเสริมและก็จะเป็นตัวกลางในการที่จะประสานความไม่เป็นธรรมในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยจะทำให้ทั้งประชาชน และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรม

1. การปฏิรูปโครงสร้างระบบราชการอย่างแท้จริง การทำงานแบบบูรณาการร่วมกันทั้งในระดับพื้นที่ รวมถึงการร่วมกันจัดทำยุทธศาสตร์และนโยบาย เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมอย่างสมบูรณ์แบบและลดความขัดแย้งในการทำงาน
2. การปฏิรูปเชิงระบบและโครงสร้างของการบริหารจัดการ โดยต้องมีกลไกและกระบวนการที่เหมาะสมชัดเจน เพื่อให้การปฏิรูปประสบผลสำเร็จได้อย่างแท้จริง ส่งเสริมและสนับสนุนกติกาสุนัข หรือกฎหมายชาวบ้าน “ธรรมนูญสุขภาพชุมชน” ให้ชัดเจน เพื่อให้เป็นทางเลือกในการบังคับใช้ได้อย่างแท้จริง และให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม การรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้เกิดความยอมรับในเรื่องของระบบทางเลือก ทั้งในการพัฒนา การปฏิบัติ และการบังคับใช้กฎหมาย และเปิดพื้นที่ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสิทธิชุมชน หรือวิธีคิดใหม่ๆ ได้แทรกเข้ามา และทำให้เกิดเป็นพหุนิยมในนิติวิธี เพื่อให้การอำนวยความสะดวกเป็นธรรมในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสมบูรณ์มากขึ้น
3. ปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อประชาชน โดยคำนึงถึงสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมของประชาชนอย่างแท้จริง ไม่เลือกปฏิบัติ รวมถึงพัฒนานักกฎหมาย การจัดการองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ เพื่อสามารถให้ความรู้กับประชาชนและเจ้าหน้าที่ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดความขัดแย้ง และเพื่อให้เกิดความถูกต้องและเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงการส่งเสริมให้มีการแก้ไขกฎหมายที่ซ้ำซ้อน ผลักดันให้มีหนึ่งพื้นที่หนึ่งกฎหมาย เพื่อให้การบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอนาคตนั้นมีเอกภาพมากยิ่งขึ้น
4. จัดตั้งองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นทุนสนับสนุน และทุนในการช่วยเหลือประชาชน

ช่วงที่สอง เวลา 14.30 - 16.30 น. : เวทีเสวนา หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” โดย

1. ศาสตราจารย์ ดร.กรกฎ ทองชะโชค คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
2. อาจารย์ยรรยงค์เพชร ชายทวีป คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
3. อาจารย์ ดร.ฤทธิภัฏ ภัลยานภัทรศิษฐ์ รองคณบดี สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
4. นายพงษ์เดช วานิชกิตติกุล เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

ผู้ดำเนินรายการ : อาจารย์ไพสิฐ พาณิชย์กุล ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประเด็นสำคัญของการบรรยาย/ประเด็นอภิปราย

ศาสตราจารย์ ดร.กรกฎ ทองชะโชค คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้นำเสนอในเรื่องของ **สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ** โดยประชาชนต้องสามารถเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเท่าเทียมเพื่อช่วยลดปัญหาข้อขัดแย้งจนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรของประเทศควรคำนึงถึงแนวทางตามมาตรฐานสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีหลายเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างความสมดุลระหว่างการเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้ สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่ประเทศไทยเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่

1. การจัดการน้ำและสุขภาพในสถานการณ์ภัยแล้งและน้ำท่วมอย่างยั่งยืน โดยการปฏิรูประบบนิเวศแบบองค์รวม มีการจัดตั้งกลุ่มน้ำใหม่ทั้งหมด 22 กลุ่มน้ำ ภายใต้คณะกรรมการและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำ ทั้งนี้ในปัจจุบันยังประสบปัญหาในการทำ ความเข้าใจร่วมกับคณะกรรมการลุ่มน้ำของแต่ละพื้นที่ ในการทำงานร่วมกับภาครัฐ และการนำนโยบายไปปฏิบัติจึงจำเป็นต้องสร้างจุดสมดุลระหว่างนโยบายภาครัฐและแนวทางการดำเนินงานในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน และส่งเสริมให้แต่ละพื้นที่จัดทำข้อบัญญัติชุมชนในการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

2. การรองรับแผนการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน ความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการเกษตร และกลุ่มชุมชน ในการส่งเสริมให้เกิดวิสาหกิจชุมชน เพื่อความยั่งยืนและความเป็นธรรมในการผลิตภาคชุมชน

3. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กระบวนการที่มีผลกระทบเกิดภาวะเรือนกระจก ซึ่งรัฐบาลได้มีความพยายามในการออกกฎหมายว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ

4. การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ประเทศไทยมีปัญหาขยะพลาสติกในทะเลค่อนข้างเยอะ ส่งผลต่อการท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดการกับปัญหาดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชุมชน/ท้องถิ่นที่อยู่ติดทะเล จำนวน 23 จังหวัด รวมถึงภาคอุตสาหกรรมที่มีส่วนในการกำจัดของเสียลงสู่ทะเล

5. การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง การประมงชายฝั่ง มีปัญหาการขัดแย้งทางผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชายฝั่ง โดยเฉพาะการประมงพาณิชย์ซึ่งได้มีการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ที่ควรมีการจัดการเพิ่มเติมคือการประมงพื้นบ้านที่ยังมีข้อพิพาทในท้องถิ่นอยู่ค่อนข้างมาก และยังไม่สามารถจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการปัญหาประมงพื้นบ้านได้

6. การป้องกันและฟื้นฟูระบบนิเวศทางบก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ การปลูกป่า การฟื้นฟูควรมีแนวทางในการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

อาจารย์ขรรค์เพชร ขายทวีป คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้นำเสนอในเรื่องของ **สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5 ประเด็น** โดยได้กล่าวถึงคำนิยามของความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมในทางกฎหมายของอนุสัญญาว่าด้วยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมสาธารณะ การตัดสินใจและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยในอนุสัญญาได้กล่าวถึงสิทธิอยู่ 5 ประการ ได้แก่ (1) สิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับชั้น หรือในรัฐธรรมนูญเรียกว่า “สิทธิชุมชน” (2) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐหรือราชการ (3) สิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของรัฐ (4) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม และ (5) สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยประเด็นที่จะพูดถึงในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นจะเกี่ยวข้องกับข้อ (4) คือเรื่องของสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหา 5 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เรื่องนี้ในบ้านเรายังมีประเด็นปัญหาอยู่ เพราะความไม่รู้กฎหมาย การขาดความรู้เรื่องสิทธิต่างๆ นักกฎหมายที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมีน้อย

2. อุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สมาคมหรือองค์กรที่ทำงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายในพื้นที่มีน้อย และการทำงานที่ไม่ต่อเนื่อง การดำเนินการที่มีค่าใช้จ่ายสูงในการดำเนินคดี และใช้ระยะเวลานาน อีกทั้งหน่วยงานที่คอยทำงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายมีข้อจำกัดในเรื่องของกฎหมายสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็น สภานายความอัยการ กองทุนยุติธรรม หรือสำนักงานยุติธรรมจังหวัด

3. กฎหมายและกระบวนการต่างๆ คือโครงสร้างของระบบกฎหมายมีความซับซ้อน และมีข้อจำกัดในเรื่องกฎหมาย และการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมควรมีหน่วยงานเฉพาะเรื่องนี้โดยตรงเพื่อจะได้ไม่ต้องไปดำเนินคดีในหลายๆ ศาล

4. อุปสรรคของคนชายขอบในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม คือชาวบ้านมักกลัวองค์กรทางกฎหมาย กลัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจ อีกทั้งในการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ขาดความรู้ขาดเครื่องมือ จึงเสียเปรียบรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อีกส่วนหนึ่งที่ถูกดำเนินคดีจากการเข้าไปใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น เก็บเห็ด เก็บหน่อไม้ เพื่อการดำรงชีพ ก็ไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริง เสียเปรียบคนที่มีความพร้อมในทางเศรษฐกิจที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในเชิงทำลายเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้า

5. ทางออกในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ การส่งเสริมให้มีหน่วยงานหรือองค์กรเอกชนที่จะดูแลประชาชนและสิ่งแวดล้อม โดยให้ทุนในการบริหารจัดการ การส่งเสริมให้นักกฎหมายที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง เพื่อคอยให้ความรู้และช่วยเหลือประชาชน และสุดท้ายการส่งเสริมกติกาชุมชนให้เป็นทางเลือกในการบังคับใช้ได้จริงซึ่งเหมาะสมในพื้นที่นั้นๆ

อาจารย์ ดร.ฤทธิรักษ์ กัลยาณภัทรศิษย์ รองคณบดี สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ได้นำเสนอในเรื่องของ ความท้าทายของกระบวนการยุติธรรมกับการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะข้ามพรมแดน โดยได้กล่าวถึงสิทธิในสิ่งแวดล้อมและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) สิทธิที่จะอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ดี (2) สิทธิที่จะได้รับข้อมูล

ข่าวสาร (3) สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (4) สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และ (5) มาตรา 67 วรรคแรก รัฐธรรมนูญฯ 2550 คือ “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพออยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม”

ในส่วนของกระบวนการยุติธรรมภายในประเทศกับปัญหาข้ามพรมแดน ได้แก่ (1) ผู้เสียหาย (ไทย/ต่างชาติ) ฟ้องหน่วยงานของรัฐไทยที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ละเลยล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่ และการละเมิดทางปกครอง (2) ผู้เสียหาย (ไทย/ต่างชาติ) ฟ้องเอกชนที่ทำให้เกิดความเสียหาย (เช่น เป็นผู้ก่อให้เกิดมลพิษ) ได้แก่ การละเมิด การเรียกร้องให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน และความรับผิดชอบทางอาญา

จากกรณีศึกษา จังหวัดเชียงราย (จังหวัดชายแดน) เป็นจังหวัดที่มีปัญหาแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ โดยประสบปัญหา 2 เรื่อง ดังนี้ (1) ปัญหาหมอกควัน เป็นปัญหาที่พื้นที่ภาคเหนือส่วนใหญ่จะต้องประสบทุกปี ส่งผลต่อการใช้ชีวิตของประชาชน มีประชาชนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์ในการป้องกันตัวเอง ปัจจุบันมีกลไกทางกฎหมายในการจัดการปัญหา คือ ข้อตกลงอาเซียนเรื่องมลพิษจากหมอกควันข้ามแดน ค.ศ. 2002 (ASEAN Agreement on Transboundary Haze Pollution) (2) ปัญหาเขื่อนแม่น้ำโขงขาดความสมดุลทางระบบนิเวศของแม่น้ำโขง ปัจจุบันมีกลไกทางกฎหมายในการจัดการปัญหา คือ ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการพัฒนาแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน ค.ศ. 1995 (the Agreement on the Cooperation for the Sustainable Development of the Mekong River Basin A.D. 1995)

นายพงษ์เดช วานิชิตติกุล เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ได้กล่าวถึง **ความหมายของความยุติธรรมกับสิ่งแวดล้อม** ว่าเกี่ยวข้องกับ 2 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมกับบุคคลแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันหรือเป็นการเลือกปฏิบัติกับประชาชน โดยคำนึงถึงเรื่องราวได้หรือสถานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งประชาชนจะได้รับความยุติธรรมก็ต่อเมื่อสามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญกับฝ่ายนโยบายได้ โดยไม่เลือกปฏิบัติหรือคำนึงถึงแหล่งรายได้และประโยชน์ และ 2) การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การให้ความหมายคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ขึ้นสู่ศาลนั้น พบว่า จะมีการให้ความหมายที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ นอกจากนี้ แนวทางการดำเนินงานก็แตกต่างกันไปตามการให้ความสำคัญในเรื่องสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศนั้นๆ เช่น ประเทศออสเตรเลียให้ความสำคัญเรื่องที่ดิน ในขณะที่ประเทศแถบสแกนดิเนเวียจะให้ความสำคัญเรื่องน้ำ จึงได้มีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นมา อย่างไรก็ตาม พบว่าประเทศไทยยังไม่สามารถให้คำจำกัดความในเรื่องนี้ได้ชัดเจน เนื่องจากประเทศไทยยังมองปัญหาสิ่งแวดล้อมในภาพกว้าง

ลักษณะของสิ่งที่บ่งบอกว่าเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม จะประกอบด้วย การกระทำที่เป็นผลกระทบด้านลบต่อสภาวะแวดล้อมหรือเกิดมลพิษ จนเป็นคดีสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลจากการกระทำดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อสังคมและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบในวงกว้าง แต่ผลกระทบนั้นบางครั้งอาจจะไม่ได้เกิดขึ้นทันทีทันใด อาจใช้เวลาหลายสิบปีในการค้นหา ซึ่งแตกต่างจากคดีอาญาอื่น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้สหวิทยาการเข้ามาช่วยเหลือและค้นหาสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการแก้ปัญหา

อำนาจฟ้องหรือวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ถือเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องเร่งดำเนินการเพื่อให้คดีได้มีโอกาสได้เปิดเผยความจริงแก่สังคมว่าสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงคืออะไร ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นตัวอย่างของความพยายามในการเปิดอำนาจฟ้องให้กับบุคคลในสังคม ทุกคนที่มีโอกาสได้รับความเสียหายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการมีอำนาจฟ้องร้อง อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้เห็นความสำคัญในการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อม ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจประธานศาลฎีกาในการออกคำแนะนำว่าควรปฏิบัติอย่างไรต่อการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อม อาทิ คำนิยามคดีสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบว่ามุ่งไปที่คดีแพ่ง จึงจะเป็นการวางบรรทัดฐานให้สังคมว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ นอกจากนี้ในเรื่องสิทธิที่จะฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมให้คำนึงถึงสิทธิของบุคคลที่จะดำรงชีพออยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่องและปลอดภัยตามสิทธิขั้นพื้นฐานในรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการใช้ดุลยพินิจของผู้พิพากษาอาจใช้สื่อหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาหาค่าเสียหายหรือค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่สูญเสียไปด้วย

ดร.ประพนธ์ คล้ายสุบรรณ รองอธิบดีศาลปกครองระยอง ได้นำเสนอในเรื่องของ **สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาด้านกฎหมาย** โดยได้กล่าวว่าการดำเนินคดีปกครองแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดในหลายๆ ด้าน เช่น การรับฟังพยานหลักฐาน การพิสูจน์การกระทำ การเผชิญสืบ ต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมประกอบการใช้หลักความเป็นไปได้ โดยเฉพาะกรณีโรงงานปล่อยมลพิษและประชาชนได้รับผลกระทบ เนื่องจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับมลพิษหรือผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมต่างๆ นั้นพิสูจน์ได้ยากและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาในกรณีต้องมีการชดเชยทางแพ่ง ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องทำให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม และในส่วนของกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยมีจำนวนมาก ควรมีการปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกัน ตั้งแต่แนวคิดการจำกัดความของคำว่าสิ่งแวดล้อม ให้ครอบคลุมขยายไปถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัวสิ่งมีชีวิตทุกประเภท เช่น มนุษย์ สัตว์ พืช เป็นต้น และให้มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ควรมีการจัดทำประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อม และปฏิรูปองค์กรบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน จับกุม ฟ้องร้อง บังคับคดี รวมถึงอำนาจทางปกครอง เพื่อลดภาระงบประมาณของภาครัฐ และเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรม

1. การสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม “คนอยู่ได้ สิ่งแวดล้อมอยู่ได้” ความเสมอภาคระหว่างคนในการได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือกีดกันคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
2. การมีส่วนร่วมในการจัดการและการร่วมตัดสินใจ มีขั้นตอนการดำเนินงานที่โปร่งใส เป็นกลาง ตรวจสอบได้ มีระยะเวลาในการจัดการปัญหาที่แน่นอนรวดเร็ว
3. การให้ความสำคัญกับกฎหมายส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยให้ทุนองค์กรเอกชนที่จดทะเบียนด้านคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เพื่อออกไปทำกิจกรรมเพื่อต่อสู้คดีให้กับชาวบ้าน เช่น NGO หรือแม้กระทั่งกองทุนยุติธรรมที่ต้องขยายขอบเขตการคุ้มครองไปถึงเรื่องนี้ด้วย
4. จัดหานักกฎหมายที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม เนื่องจากปัจจุบันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมีมากแต่คนที่มีความรู้ความสามารถมีน้อย แม้แต่คนที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมก็ยังไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านนี้เท่าที่ควร จึงต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ พัฒนานักกฎหมายอย่างจริงจังในเรื่องของกฎหมายสิ่งแวดล้อม
5. รัฐควรจัดให้มีหน่วยงานเฉพาะเรื่องสิ่งแวดล้อมโดยตรง เพื่อจัดการกับคดีเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการช่วยเหลือประชาชนที่ต้องรับภาระต่อสู้กันเองในการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อม
6. ส่งเสริมการศึกษาชุมชน ให้เป็นที่ยอมรับสามารถบังคับใช้ได้จริง ซึ่งถือเป็นยุติธรรมทางเลือก ซึ่งจะมีลักษณะและการบังคับใช้แตกต่างกันของนักนิติศาสตร์ และสามารถใช้ได้เหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “ธรรมานุญูสุภาพชุมชน”
5. การกำหนดองค์ประกอบในการกระทำผิดคดีอาญาสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย ควรคลายองค์ประกอบลงมาในบางส่วน และลดระดับการพิสูจน์ที่แตกต่างออกไปจากคดีอาญาทั่วไป เนื่องจากคดีอาญาจะมีความเคร่งครัดและคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก
6. คดีสิ่งแวดล้อมมีสองประเด็นสำคัญที่ควรให้ความสำคัญ คือ การป้องกันและการฟื้นฟู ซึ่งในส่วนของ การป้องกัน ควรให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง แต่หากป้องกันไม่ได้จนคดีเข้ามาสู่ขั้นตอนพิจารณาของศาลแล้ว การแก้ไขฟื้นฟูคดีสิ่งแวดล้อมควรมีการดำเนินการที่แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ จะต้องทำให้สิ่งแวดล้อมได้รับการฟื้นฟู ซึ่งในส่วนนี้ประเทศไทยเราต้องมีการกำหนดแผนการดำเนินงานหรือมีบทบาทในการสั่งการเพื่อสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ
7. หน่วยงานในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีการพูดคุยหาหรือแนวทางการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น

การดำเนินกิจกรรม

วันที่ 14 พ.ค. 2564

09.00 - 12.00 น. : เวทีเสวนา หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล” โดย

1. นายธาม เชื้อสถาปนศิริ อาจารย์ประจำสถาบันแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัวมหาวิทยาลัยมหิดล
2. นายธกรณ วชิรมน ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท เซอร์กิส จำกัด
3. ดร.ปริญญา หอมเอนก ประธานกรรมการบริหาร บริษัท เอซิส โปรเฟสชั่นนัล เซ็นเตอร์ จำกัด
4. ดร.สุพจน์ ธิียรุณี ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล
5. พ.ต.ท.ดร. พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

ประเด็นสำคัญของการบรรยาย/ประเด็นอภิปราย

ดร.สุพจน์ ธิียรุณี ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล

ได้นำเสนอ : **มิติการปรับตัวของหน่วยงานรัฐ** โดยนำเสนอแนวทางการดำเนินงานและการปรับตัวของหน่วยงานภาครัฐในยุค New Normal ของหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน ตลอดจนข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

เทคโนโลยีดิจิทัลเปลี่ยนการทำงานของโลกให้มีการพัฒนาทั้งแบบต่อเนื่องและแบบก้าวกระโดด เกิดกระบวนการ Digital Transform ส่งผลให้ทุกภาคส่วนต้องปรับรูปแบบการดำเนินงาน เกิดผลิตภัณฑ์ บริการ และธุรกิจใหม่ สร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการ อีกทั้งเป็นข้อมูลที่จะช่วยประกอบการตัดสินใจ และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันด้วย

ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐเองต้องมีการปรับตัวด้วยเช่นเดียวกัน โดยต้องคำนึงถึง 1) People (บุคลากรจะต้องมีความรู้และเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี) 2) Process (ต้องมีการลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น) และ 3) Technology (กำหนด Platform ที่เป็นมาตรฐาน เข้าถึงง่าย และสามารถทำงานร่วมกันได้ระหว่างหน่วยงาน) โดยเฉพาะในสถานการณ์ในแพร่ระบาดของ Covid 19 ภาครัฐควรปรับรูปแบบการดำเนินงานเพื่อให้สามารถให้บริการและช่วยเหลือประชาชนได้อย่างทั่วถึง โดยใช้หลัก 3 R (5 R Framework) ประกอบด้วย 1) Resolve การจัดการกับปัญหาโดยกำหนดความเสี่ยงและเป้าหมายในการดำเนินการ และแก้ไขสิ่งที่กำลังเผชิญ เพื่อเน้นความอยู่รอดของหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมรับมือกับอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในงานภาครัฐ 2) Resilience เป็นการปรับตัวให้สามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ด้วยการปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีทำงาน ให้รองรับกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์

ที่เกิดขึ้นด้วย “บทบาท” “หน้าที่” และ “อำนาจ” ตามที่กฎหมายขององค์กร หรือที่เกี่ยวข้องกำหนด 3) Return คือ การกอบกู้สถานการณ์ให้กลับมาที่สถานะเดิมก่อนเกิดภาวะวิกฤติ เพื่อให้มาตรฐานการให้บริการและขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในแง่บทบาทกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ประสิทธิภาพของการดำเนินการ รวมถึงโปร่งใส ตรวจสอบได้ 4) Reimage คือ การกลับมาพิจารณาถึงกลไกของการดำเนินการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาวะวิกฤติ หรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยคำนึงถึงเจ้าหน้าที่ กระบวนการ/ขั้นตอน และเทคโนโลยีที่ช่วยให้สามารถกลับมาเผชิญกับ New Norm และ 5) Reform คือ การปรับตัวเข้ากับโลกใหม่ ด้วยการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในรูปแบบการทำงานใหม่ โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการให้บริการประชาชนให้เพิ่มสูงขึ้น พร้อมทั้งได้นำเสนอรูปแบบการนำเทคโนโลยีมาให้บริการในกระบวนการยุติธรรมในขั้นตอนต่างๆ เช่น การตอบข้อซักถามและข้อมูลด้านกฎหมาย การวิเคราะห์และประมวลผลคุณภาพของหลักฐานและประเด็นร้องเรียน การให้คำแนะนำแนวทางและข้อเสนอแนะ

กับผู้ร้องในกรณีไม่มีทนาย การทำนายผลพิจารณาโดยอ้างอิงจากกรณีที่เคยตัดสินมาแล้ว การวิเคราะห์และตรวจเรื่องการละเมิดและการฉ้อโกงต่างๆ การประเมินผลวินิจฉัยปัญหาทางกฎหมายเชิงป้องกัน และการบรรเทาโดยวิธีอื่น การจัดการกับกรณีที่เคยเกิดขึ้นซ้ำๆ และระบบการตัดสินใจอัตโนมัติ และการพัฒนาแพลตฟอร์มการระงับข้อพิพาทแบบออนไลน์ เป็นต้น โดยได้ตัวอย่างการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในกระบวนการศาลและกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศ เช่น Hangzhou Court of Internet ซึ่งสามารถยื่นคำร้อง ติดตาม ตัดสินพิจารณาคดีผ่าน Internet โดยให้บริการคดีเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ทางทรัพย์สินดิจิทัล สัญญาทางการเงิน และสัญญาบริการกับผู้ให้บริการ โดยบันทึกกระบวนการทั้งหมดอัตโนมัติบน Blockchain ซึ่งมีข้อดี คือ พิสูจน์ตัวตนได้ เปลี่ยนแปลงพยานหลักฐานไม่ได้ และรับประกันโดยใบรับรองแบบ Digital โดยการดำเนินงานของ Hangzhou Court of Internet ได้ช่วยลดระยะเวลาในการพิจารณาตัดสินคดีและสร้างการยอมรับและเชื่อมั่นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นต้น

ทั้งนี้ วิทยาการได้ให้ข้อเสนอแนะในการนำยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐบาลดิจิทัลไปใช้ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรม โดยยกระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนและอำนวยความสะดวกภาคธุรกิจ/ภาคส่วนต่างๆ ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งผลักดันให้เกิดธรรมาภิบาลของข้อมูลในทุกกระบวนการทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และพัฒนากลไกของทุกภาคส่วนเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมในรูปแบบดิจิทัล โดยควรดำเนินการ ดังนี้ 1) หน่วยงานรัฐต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน 2) พัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรภาครัฐ 3) พัฒนาบริการออนไลน์ให้กับประชาชน (E-Service) และ 4) สร้างความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล ทั้งนี้ ในการดำเนินดังกล่าวภาครัฐจะต้องคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้ด้วย ได้แก่ วิธีการสื่อสาร การใช้ชีวิต และวิถีคิดของประชาชนที่ต่างจากเดิมด้วย รวมถึงความคาดหวังของประชาชนในการได้รับบริการจากภาครัฐ 24 ชม.

ดร.ปริญญญา หอมเอนก ประธานกรรมการบริหาร บริษัท เอซิส โปรเฟสชั่นนัล เซ็นเตอร์ จำกัด ได้นำเสนอ : **มิติความปลอดภัยทางไซเบอร์ ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล และความเสี่ยงระดับโลกในยุค New Normal** โดยนำเสนอ การคาดการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในยุค New Normal แนวโน้ม Cyber Crime และแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้าน Cyber Security และการป้องกันความปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์ อย่างยั่งยืน รวมถึงข้อเสนอแนะทางการปฏิบัติงานด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนี้

ข้อมูลจาก IT-GRC and Cybersecurity 4.0 in Digital Economy ชี้ให้เห็นความสำคัญของการจัดการด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ Big Data และการใช้ AI มองว่าประเทศมีอำนาจอธิปไตยเหนือพื้นดิน ดินแดน แต่อำนาจอธิปไตยของข้อมูล หรือไซเบอร์ไม่มี ควบคุมไม่ได้ เป็นเรื่องเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว เช่น เฟคนิวส์ ซึ่งเป็นปัญหาด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล และความเสี่ยงระดับโลกในยุค New Normal ถือเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องร่วมกันการแก้ไข โดย Cyber Security and Global Risk จาก WEF Global Risks Horizon 2021 ได้กล่าวถึงความเสี่ยงที่มีต่อประเทศและพลเมือง ชี้ให้เห็นว่าปัญหาทางด้านดิจิทัลไม่ได้อยู่ที่คนไม่มีโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ต แต่คือคนโดนหลอก ล่อลวง ทำให้เสียเงิน ทรัพย์สินจากการไล่ขายของ ซึ่งประเทศไทยได้เห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จนถึงปัจจุบัน มีกฎหมายใช้บังคับ 4 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 และพระราชกฤษฎีกากำหนดหน่วยงานและกิจการที่ผู้ควบคุมข้อมูล ส่วนบุคคลไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 พ.ศ. 2563 รวมถึงการบัญญัติพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (Thailand PDPA Cybersecurity Minimum Requirement : 17 July 2020) ด้วย ซึ่งมีผลใช้บังคับบางส่วน เช่น ความปลอดภัยทางไซเบอร์ต่างๆ แต่ในเรื่องความยินยอม หรือความเป็นส่วนตัวยังต้องมีการปรับแก้ไขหรือชะลอการใช้บังคับออกไปก่อน ดังนั้นกฎหมายดังกล่าวถือเป็นพัฒนาการสำคัญที่นำไปสู่การสร้างมาตรฐานและความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล ซึ่งทางคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการจัดทำหนังสือแนวปฏิบัติเพื่อการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Thailand Data Protection) เพื่อคู่มือ Guidelines สำหรับประชาชน และ SME ได้นำไปใช้งาน ซึ่งสามารถดาวน์โหลดได้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายด้วย จากปัญหาการสูญเสียอธิปไตยไซเบอร์ (Cyber Sovereignty to Data Sovereignty) ไปสู่ปัญหาการสูญเสียอธิปไตยของข้อมูล โดยมีปัญหาที่ต้องบริหารจัดการ ดังนี้ 1) ภัยคุกคามไซเบอร์ทางเทคนิคในระดับประเทศ คือการโจมตีระบบโครงสร้างพื้นฐาน (DDoS Attack) โปรแกรมประสงค์ร้าย/เรียกค่าไถ่ (Malware/Ransom ware) การจารกรรมข้อมูลไซเบอร์/การล้วงข้อมูลส่วนบุคคล (Cyber Espionage/Personal Data Breach) 2) ปรากฏการณ์ “Social Media as a new source of soft power” และการสูญเสียอธิปไตยทางไซเบอร์ โดยพบว่าประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักรู้เกี่ยวกับปฏิบัติการข่าวสาร ตกเป็นเหยื่อใน “ชุดข้อมูล” ที่ถูกป้อนเข้าสู่สมองผ่าน Social Media Platform ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนยังขาดทักษะทางดิจิทัล (Digital Literacy) ในการใช้งาน Smartphone หน่วยงานภาครัฐขาดการบูรณาการ บุคลากรขาดทักษะ/ความเข้าใจในสภาวะไซเบอร์ อีกทั้งแพลตฟอร์มต่างชาติสามารถนำข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนไปใช้ประโยชน์ในทางมิชอบได้

ทั้งนี้ วิทยาการได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดความเป็นส่วนตัวของข้อมูลของประชาชนโดยยังคงอำนาจอธิปไตยบนโลกไซเบอร์เพื่อสร้างความมั่นคงของชาติ รวมถึงลดผลกระทบต่อ GDP ผลกระทบการจัดเก็บภาษี และการจัดอันดับความปลอดภัยทางไซเบอร์ของโลกสำหรับประเทศไทย อีกทั้งสอดคล้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติควมมีการดำเนินการ 3 ส่วน ดังนี้ 1) หน่วยงานภาครัฐ ควรมีบริหารความเสี่ยงและสร้างกลไกรับมือกับความเสี่ยงภัยไซเบอร์ในหน่วยงาน มีพัฒนานโยบาย กฎหมายลูก และมาตรฐานด้าน Cyber Security มีการพัฒนาบุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมายการสืบสวนและการตัดสินใจทางไซเบอร์ มีการบูรณาการหน่วยงานภาครัฐ (Joint-Force) มีเจ้าภาพชัดเจนและสร้างความร่วมมือองค์กรระหว่างประเทศ รวมถึงมีการจัดการอย่างเป็นระบบ 2) ด้านพลเรือนหรือประชาชน ควรมีการพัฒนากระบวนการศึกษาเพื่อเพิ่มจำนวนบุคลากรด้าน Cyber Security การสร้างความตระหนักรู้ (Awareness) ด้าน Cyber Security การสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนรู้เท่าทันการปล่อยข่าวลวงทาง Social Media การสร้างความตระหนักรู้ถึงการใช้ประโยชน์จากข้อมูลส่วนบุคคลในการโฆษณาชวนเชื่อ รวมถึงการรักษาสิทธิและเรียนรู้วิธีการปกป้องคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และการสร้างทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล หรือ Digital literacy ให้มี “ภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล” และ “ภูมิคุ้มกันทางไซเบอร์” ที่ดี

นายธัชกรณ วชิรเมธ ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท เซอร์ทิส จำกัด ได้นำเสนอ : ในมิติของ Big Data โดยนำเสนอนวัตกรรม AI การพัฒนา Digital Transformation, Big Data, Data Analyst และการนำ AI มาใช้เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน รวมถึงความเป็นไปได้และข้อเสนอในการประยุกต์ใช้ AI Development Platform ในงานกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

AI (Artificial Intelligence) เป็นการใช้คอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีในการทำแทนมนุษย์ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการคิดหรือการปฏิบัติบางอย่างแทนมนุษย์ และนอกเหนือจากคำว่า “AI” ยังมีคำว่า “Big Data” ซึ่งมีความเชื่อมโยงกัน คือ AI จะฉลาดขึ้นได้ถ้ามีข้อมูล (Big Data) มากขึ้น หากสามารถสอดแทรกกระบวนการต่างๆ เข้าไปใน AI จะช่วยการทำงานของมนุษย์ได้ โดย AI สามารถใช้งานได้หลากหลาย เช่น 1) Recognition Identification ให้ AI สามารถรับรู้สิ่งรอบข้างและสามารถเข้าใจได้ว่าสิ่งรอบข้างคืออะไร โดยให้ AI ใช้การจำแนกผ่านทางรูปภาพ วิดีโอ เสียง ภาษาได้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ช่วยทำให้กระบวนการยุติธรรมมีความล้ำหน้ามากขึ้นได้ 2) Forecasting Prediction ให้ AI ช่วยมนุษย์ในการพยากรณ์ล่วงหน้า (การซื้อขายหุ้น หรือสกุลเงิน) 3) Automation Execution ให้ AI ช่วยในการแสดงผลโดยอัตโนมัติ รวมถึงการดำเนินการอัตโนมัติในรูปแบบต่างๆ เพื่อช่วยประหยัดเวลาให้กับมนุษย์ ปัจจุบันได้มีการนำ AI เข้าไปมีบทบาทในส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ 1) อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (Electronic Monitoring : EM) 2) การติดตามและตรวจสอบบทสนทนาของผู้กระทำผิดและเหยื่อ 3) ช่วยในการพิจารณาตัดสินคดีของศาลในสหรัฐอเมริกา โดยนำ AI มาใช้เปรียบเทียบกับข้อมูลพฤติกรรมของจำเลยจากคดีอาชญากรรมกว่า 1 ล้านคดีที่ผ่านมา ในอนาคต AI สามารถเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมได้หลากหลาย เช่น 1) Digitization of Documents การจัดเก็บข้อมูลพยานหลักฐานของคดีความในรูปแบบดิจิทัล 2) Data Dashboard to Drive Criminal Justice Decision การสร้างรายละเอียดคำพิพากษาเป็น dashboard 3) AI-based Digital Document Verification การใช้ AI คัดแยก และตรวจสอบเอกสารคดีความประเภทต่างๆ 4) Deepfake Evidence การนำ AI เข้ามาใช้ในการตรวจสอบหลักฐานประเภทรูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว และไฟล์เสียง 5) Speech-to-Text เทคโนโลยีการแปลงเสียงเป็นข้อความและการแปลภาษา ช่วยให้ขั้นตอนการสืบสวนและการบันทึกข้อมูลเป็นไปได้อย่างราบรื่น รวดเร็ว และลดอุปสรรคด้านการสื่อสารในขั้นตอนการสอบปากคำพยานโดยเฉพาะในกรณีที่มีคู่ความเป็นชาวต่างชาติ ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพโดยเฉพาะในกระบวนการสืบสวนสอบสวน

ทั้งนี้ วิทยาการได้ให้ข้อเสนอแนะในการนำ AI มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม จำเป็นต้องมีขั้นตอนที่สำคัญใน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ปัญหาหลักของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากที่สุดเพื่อที่จะได้ใช้เทคโนโลยีมาแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด ขั้นตอนที่ 2 ประเมินข้อมูลและระบบภายในองค์กรที่มีอยู่ เนื่องจาก AI จะเข้ามาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อเมื่อมีเครื่องมือที่พร้อมและมีกำลังคนที่พร้อม ขั้นตอนที่ 3 ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้าน AI และเริ่มทดลองใช้งาน ซึ่งการนำเทคโนโลยี AI มาใช้ในการอำนวยความสะดวกแก่กระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันสามารถดำเนินการได้ทั้งระบบ ตั้งแต่ขั้นตอนของการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน เอกสารสารบบคดีความ ขั้นตอนในการสอบปากคำ การสืบสวน (ในชั้นตำรวจ อัยการ) รวมไปถึงขั้นตอนในการพิจารณาคดี (ศาล) และการติดตามหลังปล่อยชั่วคราว (หน่วยงานพัฒนาพฤตินิสัย) ซึ่งจะเป็นการช่วยแก้ปัญหาความล่าช้าของกระบวนการ ก่อให้เกิดความแม่นยำและความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างแท้จริง

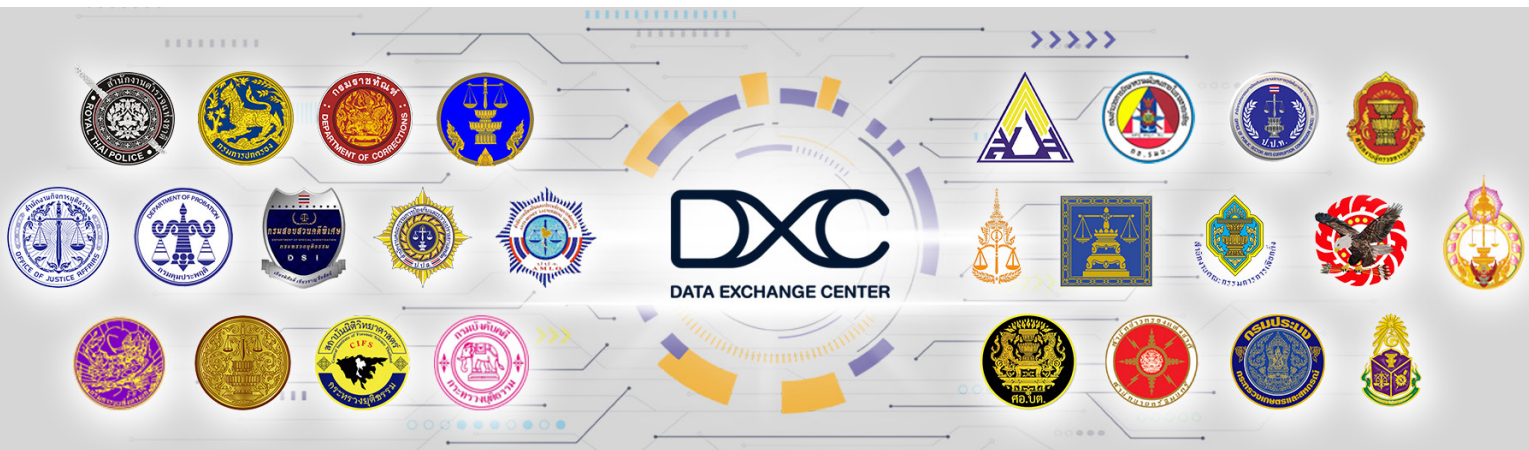
นายราม เชื้อสถาปนศิริ อาจารย์ประจำสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนมหาวิทยาลัยมหิดล ได้นำเสนอ : **มุมมองสื่อสารสนเทศดิจิทัล** โดยนำเสนอการปรับตัวของกระบวนการยุติธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล บทบาทของสื่อกับกระบวนการยุติธรรมในยุค New Normal และข้อเสนอแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างสื่อและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารด้านกระบวนการยุติธรรมที่มีความชัดเจนและถูกต้อง ดังนี้

ปัจจุบันมีการแบ่งพลเมืองออกเป็น 2 แบบ คือ 1) พลเมืองกายภาพที่อยู่ในประเทศ รัฐ หรือพรมแดนทางกายภาพ และ 2) พลเมืองดิจิทัล ซึ่งอยู่ในโลกดิจิทัลสารสนเทศจะอย่างไรที่จะกำกับดูแลและส่งเสริมให้ตัวตนทั้ง 2 แบบมีสิทธิและเสรีภาพ กฎหมายในปัจจุบันจำเป็นต้องคำนึงถึงการกระทำที่เกิดจากพลเมืองดิจิทัล และพลเมืองดิจิทัลเองก็จำเป็นที่จะต้องมีสิทธิในการเข้าถึงระบบยุติธรรมรับรู้กฎหมายโดยต้องประพุดติดตามที่กฎหมายกำหนดด้วย ถึงแม้ว่าระบบดิจิทัลจะเข้าถึงง่ายแต่ไม่ใช่ว่าทุกคนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ ซึ่งจะยังคงเป็นช่องว่างที่จะส่งผลกระทบต่อความเสมอภาคและความเท่าเทียมในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น ถือเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งในการนำ AI เข้ามาปรับใช้ในกระบวนการยุติธรรม โดยให้ AI มีความฉลาดมากพอที่จะเรียนรู้แนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากความยุติธรรมยังมีความเป็นนามธรรมอยู่มากและยังอยู่บนความนึกคิดของความเป็นมนุษย์ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการพิจารณาคดีโดยใช้ระบบ ZOOM แต่กลับพบว่าจำเลยมีการข่มขู่พยานขณะที่พยานกำลังให้การต่อศาล เป็นต้น และจากกรอบความคิดของ WJP (Rule of Law Index 2020) “ประเทศไทยได้คะแนน 0.51 อยู่ในลำดับที่ 71 จาก 128 ประเทศ” โดยการสำรวจในครั้งนี้เป็นการสำรวจหลักความยุติธรรม 8 ข้อ ซึ่งประกอบด้วย 8 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) การจำกัดอำนาจของรัฐบาล 2) การปราศจากการคอร์รัปชัน 3) รัฐบาลที่โปร่งใส 4) สิทธิขั้นพื้นฐาน 5) ระเบียบและความมั่นคง 6) การบังคับใช้กฎหมาย 7) กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง 8) กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งดัชนีบ่งชี้ความเข้มแข็งของประเทศไทยนี้มีทั้งที่ได้คะแนนมากและคะแนนน้อย โดย 8 เงื่อนไขนี้ถือเป็นการสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบพึงประสงค์ โดยปัจจุบันกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศจะไม่พึ่งพาสื่อสารมวลชนอย่างเดียว แต่เป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่ต้องช่วยกัน โดยประชาชนเป็นผู้กำหนดข้อมูล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเรียกร้องของพลเมืองในลักษณะต่างๆ เช่น ประชาชนเข้าถึงสื่อ มีสื่อเป็นของตนเอง ประชาชนเผยแพร่ข้อมูลจากฝั่งตนเองอีกด้าน ประชาชนตั้งคำถามกับความไม่ชอบมาพากล ประชาชนหันไปพึ่งสื่อสังคมให้ช่วยกระพือข่าว ประชาชนตั้งคำถามเปรียบเทียบกับที่อื่น ประชาชนรวมกลุ่มเรียกร้องรณรงค์

กีดกัน ประชาชนชั้นนำความคิดเห็นสาธารณะได้มากขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นแนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ดังนั้น รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญคือ ต้องเป็นความยุติธรรมที่รวดเร็ว รอบคอบ รัดกุม ความยุติธรรมที่ไม่หลงลืม ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ล้าสมัย ความยุติธรรมที่โปร่งใส ประหยัด ประสิทธิภาพ ความยุติธรรมที่เที่ยงตรง ทันเวลา เท่าทัน โดยไม่หลงลืมแนวคิดหลักของความยุติธรรม คือ ความยุติธรรมต้องยืนอยู่บนการสร้างบรรยากาศทางสังคม กระบวนการยุติธรรม คือ การเข้าถึงความจริง และการค้นหาความจริง กระบวนการยุติธรรมจึงมีความจำเป็นต้องปรับตัวในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล โดยต้องปรับตัวในหลากหลายด้าน เช่น 1) ในเชิงเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการยุติธรรม (กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ นิติเวช ดิจิทัล) และการใช้เทคโนโลยีกับการสร้างฐานข้อมูล 2) ในเชิงเศรษฐกิจ การคิดออกแบบเชิงธุรกิจความยุติธรรม การวางระบบฐานข้อมูลเชิงเศรษฐกิจ กระบวนการยุติธรรมสากล 3) ในเชิงสังคม การสื่อสารสร้างบรรยากาศกับความยุติธรรม การสื่อสารสาธารณะ วิกฤติทางสังคม การให้ความรู้และเรียนรู้ และในระหว่างการปรับตัวของกระบวนการยุติธรรมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัล อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกันของความยุติธรรมได้ใน 2 กรณีคือ 1) ความขัดแย้งระหว่างระบบกฎหมายของประเทศหนึ่งๆ กับสากลโลก เช่น เนื้อหาหรือตรรกะของกฎหมาย การตีความหรือการตัดสินคำพิพากษาของกฎหมายที่มีต่อตัวบุคคลจากการกระทำความผิดในประเทศต่างๆ ที่มีบริบทและลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศ เป็นต้น 2) ความขัดแย้งระหว่างระบบยุติธรรมกับสังคมยุติธรรมในประเทศนั้นๆ เช่น ระเบียบการบังคับใช้กฎหมายมาตรฐาน ความเสมอภาคเท่าเทียม ระเบียบและความมั่นคง สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน รัฐบาลและระบบยุติธรรมที่โปร่งใส ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ความโปร่งใสตรวจสอบได้ของรัฐบาล เป็นต้น ทั้งนี้ กระบวนการยุติธรรมยุคเศรษฐกิจดิจิทัลยังทำให้เกิดสิทธิที่จะถูกลืมและสิทธิที่จะถูกจำ คือ สิทธิที่จะถูกลืม ได้แก่ อายุของข้อมูลคำพิพากษาคดี (จัดเก็บ สืบค้น เผยแพร่) สิทธิที่จะมีชีวิตใหม่หลังพ้นการจองจำลงโทษ สิทธิที่จะอยู่อย่างสงบ ผ่านพ้นประสบการณ์อันเลวร้ายในชีวิต (เชิงกายภาพ เชิงตัวตนดิจิทัล) การเติบโต เปลี่ยนผ่านจากผู้ใหญ่ จากคนสาธารณะสู่คนธรรมดา และสิทธิที่จะถูกจำ ได้แก่ ฐานข้อมูลพฤติกรรม อาชญากรรม ยุติธรรม ของบุคคลปัจเจก/ประชาชน/บุคคลสาธารณะ สิทธิที่สื่อข้อมูลเพื่อประโยชน์สาธารณะ สิทธิที่สาธารณะจะเข้าถึงข้อมูลเพื่อการตรวจสอบเอกสาร บันทึกของรัฐในฐานะที่เป็นหลักฐานทางราชการเพื่อใช้ในราชการสาธารณะประโยชน์ด้วย

ทั้งนี้ วิทยาการได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบการยุติธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งอาจเกิดความขัดแย้งตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น โดยควรนำหลักเศรษฐศาสตร์ของความยุติธรรมมาใช้ ประกอบไปด้วย 3 หลักการสำคัญ คือ 1) Logic of the law ตรรกะของกฎหมาย ความสมเหตุสมผลของกฎหมาย 2) Rule of law นิติธรรม ความชอบธรรมด้วยกฎหมาย และ 3) Enforcement of the law สภภาพ ประสิทธิภาพและมาตรฐานการบังคับใช้กฎหมาย และประเด็นการจัดทำฐานข้อมูลขนาดใหญ่ Big Data ซึ่งต้องถูกจัดการด้วย Smart Data และต้องเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ สามารถใช้งานได้อย่างรวดเร็ว Fast Data ซึ่งนอกจากการมีข้อมูลขนาดใหญ่แล้ว สุดท้ายคือการจัดการข้อมูล เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งถือเป็นความท้าทายกระบวนการยุติธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลด้วยเช่นกัน

พ.ต.ท.ดร. พงษ์ธร รัญญูสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม ได้นำเสนอ : การพัฒนาศูนย์ข้อมูลด้านกระบวนการยุติธรรม (DXC) และแนวทางการดำเนินงานของศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานกิจการยุติธรรม ดังนี้

ศูนย์ DXC ได้พัฒนาขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลในกระบวนการยุติธรรม ลดขั้นตอนในการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการค้นหา รวบรวม ประมวลผลข้อมูลในกระบวนการยุติธรรม โดยการส่งผ่านข้อมูลระหว่างหน่วยงานอย่างเป็นมาตรฐาน เพื่อเป็นศูนย์กลางหลักในการเชื่อมโยงข้อมูลของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยจะมีการพัฒนาไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ในหน่วยงานด้านการพัฒนาพหุมิติสัย เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแนวทางการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทั้งผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชน ให้กลับคืนสู่สังคมและลดสถิติการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งมีเป้าหมายในการเป็นศูนย์กลาง Web Service ที่มีระบบประมวลผล ระบบรักษาความปลอดภัย และระบบสำรองข้อมูลอย่างเพียงพอ เหมาะสมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานในลักษณะการสืบค้นแบบเบ็ดเสร็จ หรือ Single Report และพร้อมพัฒนาไปสู่ National Single Windows of Justice หรือ NSWJ ในการส่งต่อข้อมูลระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ในลักษณะติดตามผู้กระทำผิดต่อไปอยู่ในขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรม และสนับสนุนการจัดทำรายงานสถิติกระบวนการยุติธรรม โดยทั้งหมดจะพัฒนาไปสู่ ศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันมีหน่วยงานที่เข้าร่วมในระบบ DXC จำนวน 26 หน่วยงาน 53 ฐานข้อมูล

ศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ (ศอช.) หรือ The National Center for Crime Analytics and Forecasting (NCF)

การจัดตั้งศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ (ศอช.) หรือ The National Center for Crime Analytics and Forecasting (NCF) ด้วยเห็นว่าข้อมูลด้านสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม เป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการกำหนดนโยบายการบริหารยุติธรรม จำเป็นต้องมีการรวบรวมข้อมูลตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันให้ครอบคลุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาฐานข้อมูลในลักษณะ Big Data ซึ่งประกอบไปด้วย 1) สถิติอาชญากรรมที่เป็นทางการ หรือ Uniform Crime Report ที่เป็นสถิติอาชญากรรมที่หน่วยงานราชการเป็นผู้เก็บรายงาน 2) สถิติอาชญากรรมที่เก็บจากเหยื่ออาชญากรรม หรือ National Crime Victimization Surveys 3) สถิติอาชญากรรมที่เก็บจากผู้กระทำความผิด หรือ Self-Report on Crime Surveys โดยนำข้อมูลทางด้านอาชญากรรมทั้ง 3 ประการ รวมถึงข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์/สังเคราะห์ (Crime Analysis) อันนำไปสู่การวิเคราะห์สถานการณ์อาชญากรรม (Crime trend) และแผนที่อาชญากรรม (Crime Mapping) ในลักษณะระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อเป็นการเตือนภัยภาคประชาชน และเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. การวิเคราะห์แนวโน้มการเกิดอาชญากรรมในระยะยาว ในระยะเป็นแต่ละปี (Long-term patterns from year-to-year trends) และในลักษณะเป็นช่วงระยะเวลาได้ (Period) เพื่อให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทราบถึงปรากฏการณ์อาชญากรรมประเภทต่างๆ ในแต่ละช่วงเวลาในลักษณะเปรียบเทียบได้

2. การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมให้แก่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม (How to allocate criminal justice resource) เนื่องจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีทรัพยากรที่จะจำกัดไม่ว่าจะเป็น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องทราบถึงสถานการณ์ต่างๆ เช่น ปรากฏการณ์อาชญากรรม ความเคลื่อนไหวของอาชญากร พื้นที่การเกิดอาชญากรรม เป็นต้น

3. การทบทวนนโยบายทางอาญาของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม (Review Policy) จะช่วยให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสามารถกำหนดนโยบายทางอาญาได้อย่างเหมาะสม ในการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหลักการปฏิบัติงานที่อาศัยแนวคิดและทฤษฎีการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ตามแนวคิดสำนักคิด Positive School of Criminology และการป้องกันอาชญากรรมตามแนวคิด CPTED หรือ Crime Prevention Through Environmental Design

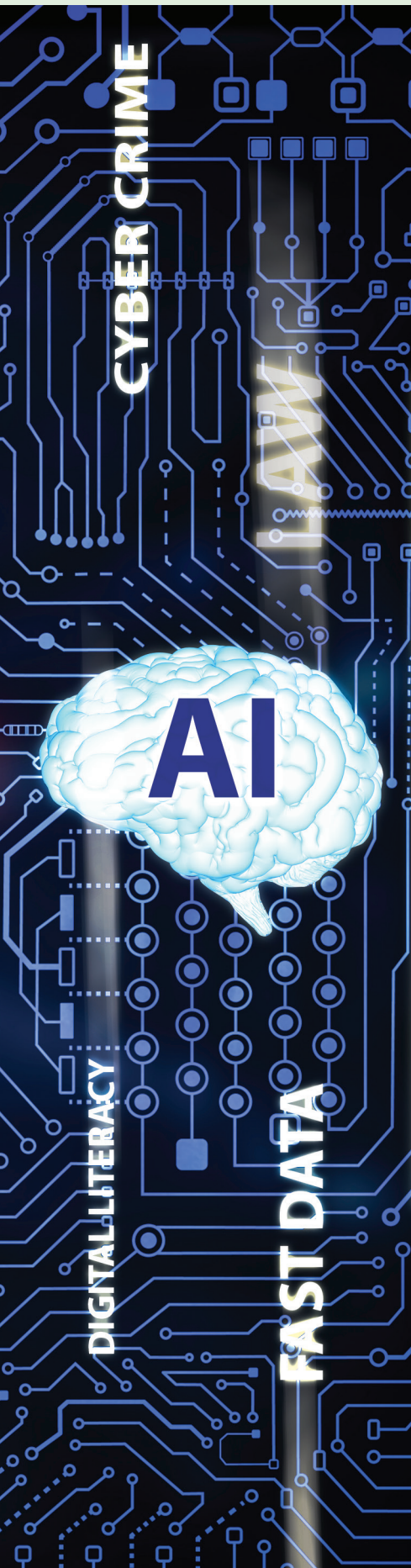
4. การทบทวนโครงสร้างของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม (Review Criminal Justice System) เมื่อทราบถึงสถานการณ์อาชญากรรมแล้วจะส่งผลต่อการปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อรองรับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงมากขึ้นและมีผลกระทบต่อประชาชนมากขึ้นในปัจจุบัน

5. การทบทวนกฎหมาย (Review Law) ให้มีความทันสมัยและมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

ทั้งนี้ วิทยาการได้นำเสนอแนวทางการดำเนินงานของสำนักงานกิจการยุติธรรมใน 5 ประการสำคัญ ดังนี้

1. การวิเคราะห์แนวโน้มการเกิดอาชญากรรมในระยะยาว ในระยะเป็นแต่ละปี (Long-term patterns from year-to-year trends) และในลักษณะเป็นช่วงระยะเวลาได้ (Period) เพื่อให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทราบถึงปรากฏการณ์อาชญากรรมประเภทต่างๆ ในแต่ละช่วงเวลาในลักษณะเปรียบเทียบได้

2. การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมให้แก่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม (How to allocate criminal justice resource) เนื่องจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีทรัพยากรที่จะจำกัดไม่ว่าจะเป็น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องทราบถึงสถานการณ์ต่างๆ เช่น ปรากฏการณ์อาชญากรรม ความเคลื่อนไหวของอาชญากร พื้นที่การเกิดอาชญากรรม เป็นต้น

3. การทบทวนนโยบายทางอาญาของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม (Review Policy) จะช่วยให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสามารถกำหนดนโยบายทางอาญาได้อย่างเหมาะสม ในการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหลักการปฏิบัติงาน ที่อาศัยแนวคิดและทฤษฎีการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ตามแนวคิดสำนักคิด Positive School of Criminology และการป้องกันอาชญากรรมตามแนวคิด CPTED หรือ Crime Prevention Through Environmental Design

4. การทบทวนโครงสร้างของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม (Review Criminal Justice System) เมื่อทราบถึงสถานการณ์อาชญากรรมแล้วจะส่งผลต่อการปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อรองรับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงมากขึ้นและมีผลกระทบต่อประชาชนมากขึ้นในปัจจุบัน

5. การทบทวนกฎหมาย (Review Law) ให้มีความทันสมัยและ มีความเหมาะสมกับสภาพสังคม ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรม

จากการนำเสนอของวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ดังกล่าว สามารถสรุปข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลได้ ดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐต้องมีการปรับตัวและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น นวัตกรรม AI โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลด้วย

2. พัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมรวมถึงประชาชนให้มีทักษะทางดิจิทัล (Digital Literacy) เพื่อให้มีความรู้และเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้อง เพื่อยังคงมีอธิปไตยทางด้านข้อมูล

3. เตรียมความพร้อมรับมือกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นจากคอมพิวเตอร์ (Cyber Crime) และการพัฒนากฎหมายให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัล เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผิดจากคอมพิวเตอร์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานและความมั่นคงความปลอดภัยของข้อมูล และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่เกิดขึ้นจากการพัฒนานวัตกรรม AI เช่น กรณีรถยนต์ไร้คนขับที่พัฒนาจาก AI แล้วเกิดอุบัติเหตุ เป็นต้น

4. การพัฒนาฐานข้อมูลขนาดใหญ่ Big Data ในรูปแบบการจัดการด้วย Smart Data โดยสามารถใช้งานได้อย่างรวดเร็ว Fast Data และนำไปใช้ได้จริงในงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

5. การพัฒนากระบวนการยุติธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และประชาชน

13.00 - 13.45 น. : การบรรยายพิเศษ หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนในยุควิถีใหม่” โดย Mr.Cedric Foussard ที่ปรึกษาด้านการส่งเสริมและการเรียนรู้กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน มูลนิธิ Terre des hommes ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

 terre des hommes
Help for Children in Need

ประเด็นสำคัญของการบรรยาย/ประเด็นอภิปราย

Mr. Cedric Foussard (นายเซดริก ฟาวซาส) เป็นผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาด้านการส่งเสริมและการเรียนรู้กระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชน ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ที่มูลนิธิ Terre Des Hommes เมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในช่วงแรกของการบรรยาย Mr. Cedric Foussard ได้แนะนำเกี่ยวกับมูลนิธิ Terre Des Hommes ที่ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1966 (พ.ศ. 2509) เพื่อช่วยเหลือเด็กๆ ซึ่งเป็นเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากสงครามแอลจีเรีย ปัจจุบันมูลนิธิดังกล่าวได้ปฏิบัติงานช่วยเหลือและสนับสนุนเด็กๆ รวมไปถึง

ครอบครัวของเด็กใน 45 ประเทศทั่วโลก คิดเป็นจำนวนในปี ค.ศ. 2018 (พ.ศ. 2561) กว่า 4 ล้านคน มูลนิธิดังกล่าวปฏิบัติงานในหลากหลายมิติ ทั้งในด้านสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการปกป้องคุ้มครองเด็ก (Child Protection) จากการย้ายถิ่นฐาน (Migration) การใช้แรงงานเด็ก (Child Labour) และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของเด็ก (Access to Justice for Children) รวมไปถึงการอนามัยแม่และเด็กและวิถีชีวิตทางด้านมนุษยธรรมของเด็กจากปัญหาทางการเมืองหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติ

Mr.Cedric Foussard ได้กล่าวถึงเรื่องการปฏิบัติงานในโครงการเข้าถึงความยุติธรรม (Access to Justice Programme) เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนากฎหมาย การปรับปรุงการทำงานร่วมกับบุคลากรทางกฎหมาย การจัดการฝึกอบรมและสร้างการรับรู้ต่อสาธารณชน ซึ่งมีการจัดการประชุมนานาชาติขึ้น เพื่อระดมความคิดและแนวทางการปฏิบัติเพื่อที่จะสามารถช่วยเหลือเด็กๆ ได้โดยตรง โดยโครงการดังกล่าวมีความสำคัญ คือ การนำมาตราการที่มีไม่ใช้การคุมขัง (Non-Custodial) มาใช้เพื่อหันเหเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดคืออาญาออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยใช้ทางเลือกต่างๆ การสร้างความเป็นมนุษย์และศักดิ์ศรีในสถานควบคุมตัวทั่วโลก การพัฒนากลไกหรือมาตรการในการป้องกันและการกลับสู่สังคมด้วยการนำแนวคิดแบบพหุนิยมทางกฎหมาย (Legal Pluralism) มาใช้ เช่น กฎหมายในชนพื้นเมืองหรือจารีตประเพณี

ทั้งนี้ในปี ค.ศ. 2019 (พ.ศ. 2562) ได้เกิดการรวมตัวขององค์กรไม่แสวงหากำไรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนเพื่อปฏิบัติงานร่วมกันและสร้างความร่วมมือให้เกิดเป็นรูปธรรม ประกอบไปด้วย มูลนิธิ Terre Des Hommes องค์กร Penal Reform International องค์กร International Association of Youth and Family Judges and Magistrates และสถาบันนานาชาติว่าด้วยสิทธิเด็กหรือ The International Institute for Children's Right ร่วมกันจัดประชุมทางวิชาการระดับโลก (World Congress on Justice for Children) ขึ้นทุกปี โดยการประชุมครั้งล่าสุดจัดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2018 (พ.ศ. 2561) ที่เมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีผู้แทนกว่า 100 ประเทศทั่วโลก รวมถึงผู้แทนจากกระทรวงยุติธรรมของประเทศไทยเข้าร่วมด้วย ในการประชุมครั้งนั้นได้เกิดปฏิญญาปารีส (The Paris Declaration) ว่าด้วยการเสริมสร้างและปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กขึ้น สำหรับการประชุมครั้งต่อไปนั้นจะจัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2021 (พ.ศ. 2564) ซึ่งจะเป็นการประชุมรูปแบบออนไลน์ทั้งหมด

การบรรยายในช่วงครึ่งหลังนั้น Mr. Cedric Foussard ได้ถ่ายทอดมุมมอง ในฐานะผู้มีประสบการณ์ด้านกระบวนการยุติธรรม ในเด็ก โดยกล่าวถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 จะทำให้เด็กและเยาวชนในสถานควบคุมตัว รวมถึงบุคลากรของสถานควบคุมตัว ผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลเด็กเหล่านั้นมีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อจากการแพร่ระบาดได้มากขึ้น Mr. Cedric Foussard ยังได้เน้นย้ำจากข้อมูลทางสถิติ ซึ่งบ่งชี้ว่าโดยปกติแล้วเด็กและเยาวชนที่อยู่สถานควบคุมตัวจะมีปัญหาทางด้านสุขภาพทางร่างกายและจิตใจแย่กว่าเด็กทั่วไป เนื่องจากสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของสถานควบคุมตัวได้สร้างความเครียดให้กับเด็กและเยาวชน รวมไปถึงมาตรการบางประการภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่จำกัดการเข้าเยี่ยมของบุคคลในครอบครัว ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นเกิดความเครียดมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงสุขภาพร่างกายของเด็กและนำไปสู่โอกาสในการติดเชื้อมากขึ้น Mr. Cedric Foussard ได้เน้นย้ำว่า การแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้สร้างปัญหาและความตึงเครียดให้กับสถานควบคุมตัว โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่และบุคลากรของสถานควบคุมตัวต้องปฏิบัติงานมากขึ้นเพื่อเพิ่มมาตรการในการดูแลและป้องกันการแพร่ระบาดของ COVID-19 และลดความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความล้มเหลวในระบบการดูแลเด็กและเยาวชนของสถานควบคุมตัว รวมไปถึงประเด็นในการควบคุมเด็กและเยาวชนให้ยังคงอยู่สถานควบคุมตัวต่อไปนั้น จะเกิดโอกาสที่จะแพร่เชื้อไปสู่ชุมชนได้ เมื่อเด็กและเยาวชนเหล่านั้นได้รับการปล่อยตัวออกจากสถานควบคุม นอกเหนือจากนี้ Mr. Cedric Foussard ได้กล่าวถึงสถานการณ์ของกระบวนการยุติธรรมในภูมิภาคเอเชียต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 โดยยกตัวอย่างประเทศอินเดีย ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศพม่าและประเทศไทย พบว่าเรือนจำส่วนใหญ่มีจำนวนนักโทษที่ถูกคุมขังมากเกินไป รวมถึงการตรวจหาโรคจากการการแพร่ระบาดของ COVID-19 เป็นไปอย่างจำกัดและไม่ครอบคลุม ซึ่งจะทำให้เรือนจำต่างๆ กลายเป็นแหล่งแพร่เชื้อได้ ดังนั้นจึงควรที่จะปรับและเปลี่ยนระบบการลงโทษให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรม

Mr. Cedric Foussard ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ควรปล่อยเด็กจากการควบคุมกลับสู่ครอบครัวและเพื่อกักตัวตามความเหมาะสม และเท่าที่เป็นไปได้
2. ควรหยุดหรือจำกัดการควบคุมตัวเด็กและเยาวชน รวมไปถึงกระบวนการยุติธรรมต่างๆ ที่จะทำให้เด็กเหล่านั้นต้องเข้าใกล้หรือสัมผัสศาลและสถานควบคุมตัว
3. สถานควบคุมตัวที่ยังคงปฏิบัติงานอยู่ จะต้องมีการเสริมสร้างกระบวนการและวิธีการที่สามารถลดความเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อ COVID-19 รวมไปถึงการเอาใจใส่ในสภาพร่างกาย โดยเฉพาะสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนในสถานควบคุมตัว
4. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวเด็กและเยาวชน ควรคำนึงถึงความปลอดภัยและสิทธิของเด็กให้มากที่สุด และต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ Mr.Cedric Foussard ได้มีแนวทางในการปฏิบัติงานสำหรับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ เจ้าหน้าที่ในสถานควบคุมตัว ควรที่จะลดการสัมผัสกับเด็ก ควรใช้กุญแจมือเป็นทางเลือกสุดท้ายในการควบคุมตัวเด็ก ควรใช้เทคนิคการสื่อสารที่เป็นมิตรกับเด็ก และควรที่จะมีการตรวจหาเชื้อ COVID-19 ก่อนเข้าสู่สถานควบคุมตัว สำหรับเจ้าหน้าที่ทางกฎหมายจะต้องดำเนินการแจ้งสิทธิทางกฎหมายต่างๆ ของเด็ก ต้องมีการพิจารณาหาวิธีการอื่นๆ ที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ก่อนที่จะใช้วิธีการควบคุมตัวเด็ก และเยาวชนไปสู่สถานควบคุมตัวและสำหรับเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ ควรแน่ใจว่าเด็กในสถานควบคุมตัวมีความเป็นอยู่ที่ดี มีมาตรการที่ปกป้องเด็กจากการสัมผัสปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อ COVID-19 ต้องมีระบบการติดตามดูแลเด็กที่ดี โดยให้ความสำคัญกับเด็กเป็นหลัก และควรแน่ใจว่าเด็กและเยาวชนในสถานควบคุมตัวจะมีใครที่สามารถปรึกษาได้เมื่อต้องการเป็นต้น

QUARANTINE

13.45 - 15.00 น. : การบรรยายพิเศษ หัวข้อ “การเปลี่ยนแปลง ข้อท้าทาย และการปรับตัวขององค์กร ในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนยุควิถีใหม่” โดย

1. พ.ต.ท.วรรณพงษ์ ุชชรัตน์ อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
2. นางสาวอัมภัสสา ติษฐอำนาจ เลขาธิการศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
3. นายคงศักดิ์ มาตังครัตน์ อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด
4. พ.ต.อ.รุ่งเลิศ คันธจันทร์ ผู้กำกับการ กลุ่มงานต่อต้านการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กทาง อินเทอร์เน็ต กองบังคับการตรวจสอบและวิเคราะห์อาชญากรรมทางเทคโนโลยี(บก.ตอท.) กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.)

ผู้ดำเนินรายการ: นายทรงพล สุวรรณพงษ์ ผู้ช่วยเลขาธิการอัยการสูงสุด

ประเด็นสำคัญของการบรรยาย/ประเด็นอภิปราย

การเสวนาในหัวข้อนี้ เป็นการนำเสนอถึงบริบทการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน ภายใต้การปฏิบัติงานในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในมิติของการเปลี่ยนแปลง ข้อท้าทาย และการปรับตัวของ องค์กร ซึ่งจะต้องคำนึงถึงสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม นอกเหนือจากการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดี หน่วยงานต่างๆ จึงต้องเตรียมความพร้อม ปรับเปลี่ยนแนวทางและนโยบายในการดำเนินงาน ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมในยุควิถีใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในการเสวนาจะนำเสนอตามลำดับ หน่วยงานซึ่งเป็นต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำของกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน ดังนี้

พ.ต.อ.ปองพล เอี่ยมวิจารณ์ ผู้กำกับการ กลุ่มงานสนับสนุนทางไซเบอร์ กองบังคับการ ตรวจสอบและวิเคราะห์อาชญากรรมทางเทคโนโลยี กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวน อาชญากรรมทางเทคโนโลยี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้นำเสนอถึงสถานการณ์การกระทำ ความผิดของเด็กและเยาวชน รูปแบบและลักษณะของคดีความผิดที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะ อาชญากรรมทางเทคโนโลยี รวมถึงแนวโน้มของอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและการเตรียม ความพร้อมของหน่วยงานที่จะรองรับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต ดังนี้

สถานการณ์ในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน แบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีที่เป็น ผู้กระทำความผิดเอง และกรณีที่ตกเป็นเหยื่อในการกระทำความผิด ซึ่งเด็กและเยาวชนบางส่วนเป็นทั้ง ผู้กระทำความผิดและตกเป็นเหยื่อ เนื่องจากยังขาดวุฒิภาวะและวิจารณญาณในด้านต่างๆ โดย ในปัจจุบันกระแสการกระทำความผิดมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากการกระทำความผิดในหมวด ความผิดพื้นฐาน (Street Crime) เช่น ลักทรัพย์ ฉ้อโกง รับจ้างส่งยาเสพติด ลักรถจักรยานยนต์ เป็นต้น เปลี่ยนเป็นอาชญากรรมทางไซเบอร์ (Cyber Crime) หรืออาชญากรรมทางเทคโนโลยี ซึ่งเด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เนื่องจากมีความเข้าใจการใช้งานระบบเทคโนโลยีต่างๆ ได้มากกว่าผู้ใหญ่ที่ไม่ได้เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี ตัวอย่างอาชญากรรมทางไซเบอร์ อาทิ การแสวงหาผลประโยชน์จากเด็กและเยาวชน การหลอกลวงขายสินค้าใน Social Media การแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศ การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (Social Bully) หรือการหมิ่นประมาท โดยการใช้เทคโนโลยีรูปแบบต่างๆ หรือการกระทำความผิดอื่นๆ ที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยี โดยมีขอบ นอกจากนี้ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งเป็นสถานการณ์ ที่ผู้คนต้องกักตัวอยู่บ้าน อาจทำให้เกิดการมั่วสุม การเล่นเกมส์ หรือการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งเสี่ยง ต่อการติดเชื้อและเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้มากขึ้น จึงเป็นอีกด้านหนึ่งที่ครอบครัวและสังคม ต้องช่วยกันระมัดระวัง

อย่างไรก็ตาม หนึ่งในกระแสการกระทำความผิดที่ทวีความสำคัญและมีจำนวนมาก ขึ้น คือ อาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งกรณีการหลอกลวงสินทรัพย์ดิจิทัล (Cryptocurrency) เป็นอาชญากรรมทางเทคโนโลยีอีกประเภทหนึ่งที่น่ากลัวและกำลังเติบโตมากยิ่งขึ้นในสถานการณ์ ปัจจุบัน เนื่องจากมีความซับซ้อนในการสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิด ไม่สามารถระบุตัวตน เจ้าของบัญชีตัวจริงได้ ทำให้ยากที่จะติดตามผู้กระทำความผิดมาลงโทษ รวมถึงการจำแนกและ ส่งคืนเงินให้กับผู้เสียหาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ ระหว่างประเทศ หรือไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทางต่างประเทศ ส่งผลให้การพิจารณาคดีมีความยุ่งยากและใช้เวลานาน

หากกล่าวถึงความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี จะพบว่าในอดีตเมื่อประมาณ 30-40 ปีมาแล้ว เป็นยุคของการใช้เทคโนโลยีในแบบเดิม (Information Technology) แต่ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคของ “เทคโนโลยีที่สร้างความพลิกผัน/เทคโนโลยีพลิกโลก (Disruption Technology)” ซึ่งเด็กและเยาวชนที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี จะมีความคุ้นเคยและมีภูมิคุ้มกันมากกว่าผู้ใหญ่ แต่ก็มักจะขาดความระมัดระวังในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล (Data Privacy) ซึ่งทำให้เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อได้ สำหรับประเด็นของ Disruption Technology ปัจจุบันเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องให้ความสนใจ เพราะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในวงการต่างๆ ได้อย่างชัดเจน อาทิ Block chain และ Cryptocurrency ทั้งในมิติของการก่ออาชญากรรม และการต่อต้านอาชญากรรม เรื่องของ 5G ที่ทำให้การส่งผ่านข้อมูลใช้เวลารวดเร็วมากขึ้น เสมือน Real Time ซึ่งจะส่งผลต่อ Disruption Technology อื่นๆ เช่น IoT (Internet of Things) หรือที่เรียกว่า “สรรพสิ่งเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต” ซึ่งหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่จับต้องได้จะสามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตได้ โดยที่เด็กและเยาวชนในต่างประเทศจะสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีเหล่านี้ได้มากกว่า ยกตัวอย่างเช่น ประเทศออสเตรเลียและสิงคโปร์ ได้มีการบรรจุ Block chain ไว้ในหลักสูตรการศึกษาแล้ว ในอนาคตเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ผลิตเทคโนโลยีดังกล่าวสู่ตลาดโลกต่อไป ซึ่งประเทศไทยควรส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความคุ้นเคย และมีความรู้เกี่ยวกับ Disruption Technology ให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น Block chain, 3D Printing, IoT ต่างๆ หรือ Cloud Computing โดยนอกจากการดำเนินการในสถานศึกษาทั่วไปแล้ว สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน อาจมีการสำรวจความสนใจ และพัฒนาหลักสูตรการอบรมอาชีพเกี่ยวกับเทคโนโลยีดังกล่าว เพื่อให้เด็กและเยาวชนนำไปสร้างเป็นอาชีพ และสามารถดูแลตัวเองได้

สำหรับแนวโน้มของอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องควรจะต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น จะมีความหลากหลายและไม่จำกัดขอบเขตอีกต่อไป อาทิ การสวมรอย (Hack) ในการใช้เทคโนโลยีการนำวัตถุเสมือน (AR – Augmented Reality) หรือการจำลองโลกเสมือน (VR – Virtual Reality) เพื่อล่อลวงและล่อลวงเด็กและเยาวชน การสวมรอย (Hack) รถไร้คนขับและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เพื่อก่อเหตุอาชญากรรมหรือจลาจล การติดต่อหรือคัดลอกสารพันธุกรรมเพื่อผลิตเชื้อโรคเพื่อนำไปก่อเหตุอาชญากรรมหรือเหตุจลาจล เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อท้าทายของผู้ปฏิบัติงานที่จะต้องศึกษา ติดตาม และปรับตัวให้เท่าทัน และในอนาคตเด็กและเยาวชนจะกลายเป็นผู้ที่พัฒนาเทคโนโลยี ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้การสนับสนุนการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีแก่เด็กและเยาวชน เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางที่ถูกต้อง เหมาะสม และในส่วนเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะหน่วยงานต้นทางของกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน จะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานและแนวทางในการบริหารงานให้เท่าทันกับภาวะวิถีใหม่ เพื่อตอบสนองต่อสภาพปัญหาและบริบทของการกระทำความผิดอย่างเหมาะสมต่อไป

นายกศศักดิ์ มาตังครัตน์ อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด นำเสนอมุมมองที่มีต่อการบริหารองค์กรของสำนักงานอัยการสูงสุดเกี่ยวกับข้อท้าทาย และการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทของภาวะวิถีใหม่ของพนักงานอัยการในการพิทักษ์สิทธิของเด็ก เยาวชน และผู้เสียหายในคดีอาญา ภายใต้สถานการณ์ของการระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งมีความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 อาจส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีการกระทำความผิดทางเทคโนโลยีมากขึ้น ในช่วงที่จะต้องกักตัวอยู่ที่บ้าน เนื่องจากเด็กและเยาวชนมีความรู้ความสามารถในด้านเทคโนโลยีประกอบกับความกล้าและความไม่เข้าใจ โดยเฉพาะในครอบครัวที่เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด

สำหรับการปรับตัวของสำนักงานอัยการในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 นั้น โดยทั่วไปในกรณีที่ได้รับสำนวนคดีจากพนักงานสอบสวนก็จะมีกระบวนการและแจกสำนวนให้กับพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาทันที ซึ่งต้องดำเนินการให้รวดเร็วเพื่อให้เป็นไปตามกรอบระยะเวลามาตรฐาน โดยมีการตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา ในส่วนการดำเนินงานที่จะนำเทคโนโลยีมาช่วยนั้น พบว่า ในเบื้องต้นยังมีปัญหาและระบบยังไม่เสถียรมากนัก แต่ในบางขั้นตอนก็สามารถใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยสนับสนุนได้ เช่น กรณีการสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมก็อาจมีการส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาต่อไปในอนาคต โดยในช่วงแรกของการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในปี พ.ศ. 2563 ทางสำนักงานอัยการได้มีหนังสือแจ้งให้บุคลากรปรับเปลี่ยนเวลาในการทำงาน ในลักษณะการผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาปฏิบัติงาน หรือการปฏิบัติงานในส่วนที่สามารถนำกลับไปทำที่บ้านได้ แต่ในช่วงการแพร่ระบาดครั้งล่าสุด สำนักงานอัยการได้รับผลกระทบค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่รวมทุกหน่วยงาน รวมไปถึงการสั่งการต่างๆ ซึ่งทางสำนักงานอัยการจะต้องมีการหาแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม โดยไม่ให้กระทบกับการดำเนินงาน เช่น การติดต่อประสานงานผ่านช่องทางออนไลน์ หรือการจัดประชุมออนไลน์ เป็นต้น

นอกจากนี้ สำนักงานอัยการสูงสุดได้พัฒนานวัตกรรม Application AGO-Tracking หรือระบบติดตามข้อมูลคดีเพื่อเป็นกลไกในการทำงานบริการประชาชน โดยเป็นแอปพลิเคชันเชื่อมต่อฐานข้อมูลสารบบคดีอิเล็กทรอนิกส์ของสำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งผู้ใช้งานสามารถเรียกดูข้อมูลติดตามสถานะการดำเนินคดี รวมถึงการนัดหมายของคดีที่มีส่วนเกี่ยวข้องผ่านอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ต่างๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต เป็นต้น เป็นการอำนวยความสะดวกและลดความเสี่ยงในการเดินทางมาติดต่อ ณ สถานที่ทำการโดยตรง และได้มีการจัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลแนวทางการปฏิบัติงานของสำนักงานอัยการสูงสุด และเป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ คู่มือแนวทางการปฏิบัติงานศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัวภาคและการประสานงานสหวิชาชีพและชุมชน ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้นจริง โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กร UNICEF และคู่มือการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว โดยสามารถ Scan ผ่านทาง QR Code เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงการดำเนินงานตามบทบาทรูปแบบการทำงานของอัยการในการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน บุคคลภายในครอบครัว และผู้เสียหายได้มากขึ้น กล่าวโดยสรุปการพัฒนาวัตกรรม Application หรือคู่มือดังกล่าวเป็นการปรับปรุงการเพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทการทำงานของสำนักงานอัยการมากขึ้น

นางสาวอัมภัสสา ดิษฐอำนาจ เลขาธิการศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ได้นำเสนอมุมมองและแนวคิดการบริหารงานของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ซึ่งเป็นองค์กรหลักในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน เกี่ยวกับข้อท้าทายและการปรับตัวของศาลเยาวชนและครอบครัวในการอำนวยความสะดวกแก่เด็กและเยาวชน แนวทางในการใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจคดีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดโดยคำนึงถึงบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในภาวะวิถีใหม่ รวมถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการงานและการใช้ระบบสารสนเทศมาช่วยในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

โดยในส่วนมุมมองและแนวทางการบริหารงาน เดิมศาลเยาวชนและครอบครัวได้กำหนดวิสัยทัศน์ คือ เป็นเลิศและเป็นที่ยอมรับในการอำนวยความสะดวกในระดับสากล โดยมุ่งเน้นการป้องกัน แก้ไข บำบัด พื้นฟู เยียวยาเด็ก เยาวชน ผู้เสียหาย และคุ้มครองรักษาสถาบันครอบครัวด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม ภายใต้หลักนิติธรรมและประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน เพื่อเสริมสร้างความสงบสุขของสังคมไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2564 ศาลเยาวชนและครอบครัวมีการกำหนดนโยบายใหม่ คือ ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศูนย์รวมการแก้ไขปัญหา เสริมสร้างและพัฒนาเด็ก เยาวชน ครอบครัวและสังคมอย่างครบวงจร ต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่ต้องหากระทำความผิด ส่งเสริมสถาบันครอบครัว โดยคุ้มครองผลประโยชน์และส่วนได้เสียของบุตร ผู้เยาว์ และผู้พิทักษ์สิทธิของเด็กและเยาวชน และสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัว ซึ่งอธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้มีการจำแนกภารกิจงานดำเนินงานตามนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในภาวะวิถีใหม่ ดังนี้

1. อำนวยความสะดวกและพัฒนากลไกการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมให้ง่ายและประหยัดค่าใช้จ่ายแก่เด็ก เยาวชน ผู้เสียหายและครอบครัวด้วยความรวดเร็ว เสมอภาค เป็นธรรม โดยมาตรฐานสากลภายใต้หลักนิติธรรม ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันได้มีการกำหนดแนวทางและวิธีปฏิบัติงานในการดำเนินงานเพื่อรองรับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 อาทิ มีการเลื่อนการพิจารณาคดี นำวิธีการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการพิจารณาสำหรับการไต่สวน คำร้องขอใช้สิทธิทางศาลที่ไม่มีผู้คัดค้าน เช่น คำร้องขอจดทะเบียนรับรองบุตร คำร้องขอให้เป็นคนไร้ความสามารถ เป็นต้น และการพิจารณาคดีในคดีบางประเภท การรับรายงานตัวผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่คู่ความ และเพื่อความปลอดภัยของบุคลากร ตลอดจนผู้มาติดต่อยังสถานที่ราชการ

2. ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวซึ่งปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยจะต้องดำเนินการร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือและเพิ่มแนวทางเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนต่อไป

3. การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินโครงการป้องกัน แก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็กและเยาวชนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ก่อนกระทำความผิด (ป้องกัน) ระหว่างพิจารณาคดี (แก้ไขบำบัดฟื้นฟู) และหลังกระบวนการของศาล (ติดตาม) เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขปัญหาย่างครบวงจร โดยมีการจัดตั้งศูนย์ติดตามด้วยความห่วงใย (Follow Up with Care Center) มีการแนะนำและช่วยเหลือผู้เสียหายและครอบครัวในคดีอาญาอย่างเป็นรูปธรรมตามมาตรฐานสากล ผ่านศูนย์ให้คำปรึกษาเพื่อแนะนำช่วยเหลือผู้เสียหายและครอบครัว (Counseling Center for Victims and Families)

4. แนะนำและช่วยเหลือผู้เสียหายและครอบครัวในคดีอาญาอย่างเป็นรูปธรรมตามมาตรฐานสากล โดยให้มีการให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำจากนักจิตวิทยาผ่านช่องทางออนไลน์

5. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคม โดยการสร้างสื่อหรือกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องตามกลุ่มเป้าหมาย

6. เป็นศูนย์กลางการให้ความรู้เกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนและคดีครอบครัว โดยการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน ซึ่งปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบออนไลน์ การศึกษาดูงานออนไลน์ การประกวดการทำงานหรือนวัตกรรมในศาลฯ ผ่านทาง Website, podcast และ Chatbot เป็นต้น

7. การสร้างภาคีเครือข่ายชุมชนและประสานความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมเด็ก เยาวชน และครอบครัว ได้แก่ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สำนักงานอัยการคดีเด็กและเยาวชน และสถานีตำรวจที่มีการทำคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพื่อป้องกันและติดตามผลการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการของศาล เพื่อคืนเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพสู่สังคม

8. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนการพิจารณาคดีและการป้องกัน แก๊ซ บำบัด ฟันฟู เด็ก เยาวชน และครอบครัว ตลอดจนการติดตามดูแลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เป็นสิ่งกระตุ้นให้องค์กรนำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น อาทิ การให้คำแนะนำผู้เสียหายผ่านช่องทางออนไลน์ โดยในปี พ.ศ. 2564 ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ได้มีการลงนามสร้างความร่วมมือการเชื่อมโยงข้อมูลคดีเยาวชนและครอบครัวโดยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง สำนักงานศาลยุติธรรม และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

9. การนำแนวทางของต่างประเทศที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลมาปรับใช้ในการทำงานของศาลเยาวชนและครอบครัวและส่งเสริมความร่วมมือและแลกเปลี่ยนความรู้กับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของต่างประเทศ

พ.ต.ท.วรรณพงษ์ คชรักษ์ อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้นำเสนอถึงบทบาทภารกิจของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน สถานการณ์สัดส่วนเด็กและเยาวชนกระทำความผิดที่อยู่ในความดูแลของกรมพินิจฯ ช้อทำหายในการดำเนินงาน ความจำเป็นและมาตรการรองรับในการจำกัดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ภายในสถานที่ควบคุมเด็กและเยาวชน นอกเหนือจากการดำเนินงานตามภารกิจหลักของหน่วยงาน โดยที่ผ่านมามีการดำเนินงานตามภารกิจหลักของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้มีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลอย่างต่อเนื่อง ทั้งการควบคุมดูแลและแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อให้ไม่ให้เกิดซ้ำไปกระทำผิดซ้ำ การจัดการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบททางและประชากร และการปรับปรุงแนวทางการติดตามหลังปล่อยและการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยชุมชนและ/หรือหน่วยงานภายนอกที่จะเข้ามาสนับสนุนการทำงาน เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับไปอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยในช่วงแรก (ก่อนปี พ.ศ. 2559) จะมุ่งเน้นการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นหลัก ต่อมาในช่วงที่สอง พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดหน้าที่ของกรมพินิจฯ ในการเป็นศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ประกอบกับการกำหนดมาตรการในการพยายามหันเหคดี รวมไปถึงการติดตามและให้ความสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พ.ศ. 2561 ได้มีผลบังคับใช้ ซึ่งถือเป็นการยกระดับการดูแลเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยในเชิงบูรณาการ โดยกรมพินิจฯ จะมีบทบาทการดำเนินงานที่สนับสนุนภารกิจของส่วนราชการ 5 กระทรวง ได้แก่

1. กระทรวงยุติธรรม ในเรื่องการดำเนินคดีต่างๆ ที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน
2. กระทรวงศึกษาธิการ ในการให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่เด็กและเยาวชนเมื่อได้รับพิพากษาคำสั่งให้ดำเนินการเข้าสู่ระบบการฝึกอบรม
3. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในการดูแลคุ้มครองรักษาสิทธิต่างๆ ของเด็กและเยาวชนให้มีความเป็นธรรม
4. กระทรวงสาธารณสุข ในการดูแลความเป็นอยู่ สุขภาพร่างกายและจิตใจของเด็กและเยาวชนที่เข้ามาอยู่ในความดูแล
5. กระทรวงแรงงาน ในการฝึกอาชีพให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพดูแลตนเองภายหลังพ้นโทษได้

สำหรับสถานการณ์จำนวนเด็กและเยาวชนกระทำความผิดที่เข้ามาอยู่ในความดูแลของกรมพินิจฯ ในส่วนคดีอาญาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 จนถึงปี พ.ศ. 2563 มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่คดีเกี่ยวกับครอบครัวมีมากขึ้น ซึ่งหากพิจารณาแนวโน้มในการใช้ดุลยพินิจของศาลจะพบว่าศาลก็มีมาตรการหันเหคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดไม่ให้เข้าสู่สถานที่ควบคุมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของกรมพินิจฯ ที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงบริบทของสังคมและในระดับสากล แต่อย่างไรก็ตาม ในเรื่องอัตราการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนหลังจากปล่อยตัวไปแล้ว 1 ปี พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น และพบว่าเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่กระตุ้นที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดได้ง่าย โดยคดีความผิดที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำมากที่สุด ได้แก่ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งสูงถึงร้อยละ 91 รองลงมาคือ คดีเกี่ยวกับทรัพย์สินและความผิดอื่นๆ ซึ่งกรมพินิจฯ ก็ได้มีการรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการแก้ไขฟื้นฟูที่เหมาะสมเป็นรายบุคคลต่อไป

ทั้งนี้ จากสถานการณ์จำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวมีแนวโน้มลดลง ทำให้กรมพินิจฯ สามารถพัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

1. ยกระดับในบุคลากรทุกส่วนงานให้มีความเป็นมาตรฐานทางวิชาชีพ เช่น นักจิตวิทยาจะต้องมีคุณวุฒิทางสาขาจิตวิทยาคลินิก พยาบาลที่ดูแลจะต้องเป็นพยาบาลเวชปฏิบัติที่สามารถดูแลร่างกายของเด็กและเยาวชนได้อย่างมีมาตรฐาน
2. การพัฒนาระบบงานต่างๆ เช่น การจัดทำโปรแกรมการประเมินที่มีความเป็นมาตรฐานให้แก่เด็กและเยาวชน โดยมีการติดตามและประเมินอย่างต่อเนื่องในลักษณะของ pretest และ posttest เพื่อให้เห็นพัฒนาการของเด็กและเยาวชนในช่วงที่อยู่ในความดูแลของกรมพินิจฯ ภายใต้สมมติฐานที่เป็นสากลว่า “เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีโอกาสเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวเองได้มาก” ซึ่งเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดส่วนใหญ่ที่อยู่ในการดูแลของกรมพินิจฯ จะมีอายุระหว่าง 15 – 18 ปี ศาลสั่งให้ควบคุมตัวในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน/ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนประมาณ 3 – 5 ปี ซึ่งในช่วงระยะเวลา 3 – 5 ปีนี้ กรมพินิจฯ จะต้องสร้างทักษะในการใช้ชีวิต การเรียน การฝึกอาชีพ ทักษะที่จำเป็นอื่นๆ ในบริบทสังคมปัจจุบัน รวมไปถึงการปรับเปลี่ยนความคิดให้แก่เด็กและเยาวชนไม่ให้วนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก เพื่อที่เด็กและเยาวชนจะได้นำกลับไปใช้ดูแลตัวเองหลังจากที่พ้นโทษ และเป็นคนดีของสังคมต่อไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมด การดำเนินงานของกรมพินิจฯ จะไม่สำเร็จตามเป้าหมาย รวมทั้งเด็กและเยาวชนจะไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติ หากสังคมไม่ให้อีก ห่วงใจของการแก้ไขปัญหาคือการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่สำคัญก็คือ “การให้อีก” ซึ่งก็เป็นหน้าที่ของกรมพินิจฯ ด้วยเช่นกัน ที่ต้องทำให้สังคมเชื่อมั่นว่าเด็กและเยาวชนเหล่านั้นได้มีการพัฒนาและแก้ไขแล้วอย่างแท้จริง โดยมีเครื่องมือประเมินและผลการรับรองที่มีความเป็นมาตรฐาน

สำหรับสถานการณ์ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่เกิดขึ้น เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนต้องเร่งปรับกระบวนการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะวิถีใหม่ อาทิ การมีมาตรการควบคุมความแออัดในสถานที่ควบคุมตัวต่างๆ เพื่อป้องกันและจำกัดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งในปัจจุบันยังไม่พบว่ามีเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแล รวมไปถึงบุคลากรของกรมพินิจฯ ติดเชื้อโควิด 19 ทั้งนี้ เป็นผลมาจากความทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และความเสียสละในเรื่องความเป็นอยู่ เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลปลอดภัยที่สุด นอกจากนี้ กรมพินิจฯ ได้นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนการทำงานและการบริการประชาชนให้มีความสะดวกรวดเร็วขึ้น เช่น การทำงานเอกสารผ่านระบบ e-document การเยี่ยมญาติผ่านช่องทางออนไลน์ การใช้ประโยชน์ระบบวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ที่เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลของกรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และกรมราชทัณฑ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งวางแผนในการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนกระทำผิดให้เหมาะสม ตลอดจนการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยไม่มุ่งเน้นการใช้วิธีการควบคุมตัว ซึ่งในอนาคต อาจมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนให้เป็นไปในลักษณะของสถาบันพัฒนาเด็กและเยาวชนที่จะส่งต่อให้สถาบันครอบครัวและสังคมช่วยกันดูแลต่อไป

กล่าวโดยสรุป “ภาพในอนาคตของกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนควรเริ่มจากวันนี้” กรมพินิจฯ สามารถสร้างและหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนกลับตนเป็นคนดีได้ แต่ก็ต้องได้รับ “โอกาสจากสังคม” ซึ่งจะช่วยให้เด็กและเยาวชนอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุขต่อไปด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนาระบบการยุติธรรม

1. การพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมให้แก่เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับ Disruption Technology ในมิติของการป้องกันอาชญากรรมเพื่อให้มีความเท่าทันภัยอาชญากรรมทางเทคโนโลยี รวมทั้งมิติของการนำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดเพื่อนำไปประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งอาจดำเนินการในรูปแบบของหลักสูตรทั้งในสถานศึกษาทั่วไป และศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน โดยมีการสำรวจความสนใจและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน
2. การปรับเปลี่ยนกระบวนการงานและการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม เพื่อให้สามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชนได้ทุกสถานการณ์
3. การเตรียมความพร้อมแนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน
4. การปรับความคิด (mind set) ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนกระทำความผิดที่มุ่งเน้นการควบคุมตัว เป็นการยอมรับและให้โอกาสในการกลับคืนสู่สังคม

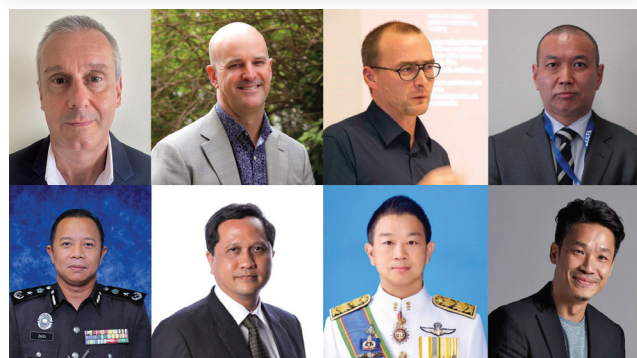
เวทีคู่ขนาน เวลา 13.00 – 16.30 น. หัวข้อ “Redesigning of Correctional Facility Architecture for New Normal Era”

ช่วงแรก เวลา 09.00 – 10.30 น. : เวทีเสวนา หัวข้อ “สถาปัตยกรรมการออกแบบสถานที่ควบคุมกับหลักมนุษยธรรมและสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล” โดย

1. Mr. Jean Marc Zbinden Architect, Water and Habitat Advisor for Asian And Pacific (คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC)
 2. Mr. Kavan Applegate, Director of Guymer Bailey Architect ประเทศออสเตรเลีย
 3. Prof. Gideo BI ODE, KU Leuven, LUCA School of Arts, Faculty of Architecture ประเทศเบลเยียม
 4. Director of Facilities Division, Minister’s Secretariat Ministry of Justice Japan
 5. TKP Zaidi bin Hamid, Prisons Department ประเทศมาเลเซีย
 6. พ.ต.ท. ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
 7. นายสิทธิ สุธีวงศ์ รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์
 8. ผศ.ดร. ฤทธิรงค์ จุฑาพฤตนิกร คณะบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- ผู้ดำเนินรายการ : ผศ.พรยศ จิตรธรรากุล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และนางสาวนวิรัตน์ นาควิจิตร นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

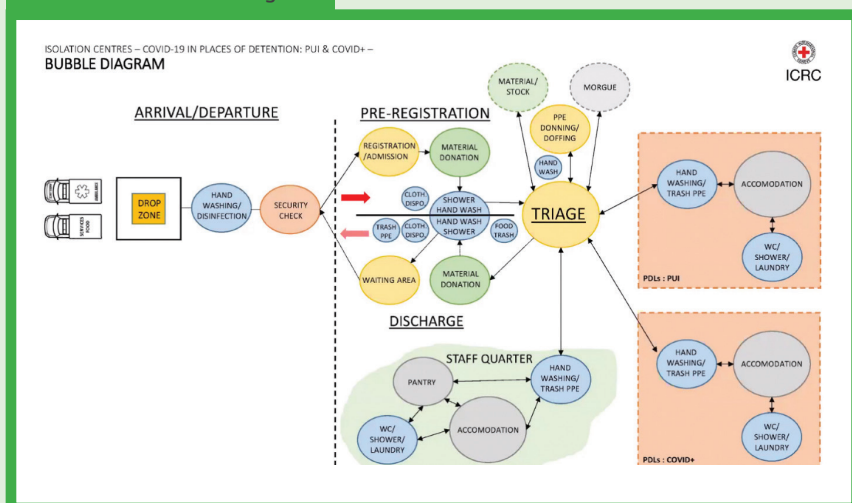
ประเด็นสำคัญของการบรรยาย/ ประเด็นอภิปราย

เวทีอภิปรายในหัวข้อ **สถาปัตยกรรมการออกแบบสถานที่ควบคุมกับหลักมนุษยธรรมและสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล** เป็นการอภิปรายแลกเปลี่ยนแนวคิดจากผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมเพื่อการออกแบบสถานที่ควบคุมต่างๆ อาทิ เรือนจำ ทันตสถาน สถานพินิจเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกอบรมฯ ศูนย์บำบัดยาเสพติด ที่สอดคล้องกับหลักสากลด้านมนุษยธรรมและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในการดำรงชีวิตที่มีสุขลักษณะและสุขภาวะที่ดีและสะอาด (healthy lives) รวมถึงการออกแบบห้อง หรือสถานที่เพื่อกักกันการติดเชื้อ (Quarantine Area) ทั้ง Covid 19 หรือโรคติดต่ออื่นๆ สำหรับเด็ก เยาวชน หรือผู้ใหญ่ภายในสถานที่ควบคุมของรัฐ เพื่อบริหารจัดการมาตรการ แนวทางด้านกายภาพในเชิงสาธารณสุข ซึ่งมีความสำคัญต่อสุขภาวะที่ส่งผลต่อร่างกายและจิตใจของผู้ที่อยู่ในสถานที่ควบคุม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานและสังคมภายนอก โดยมีสาระสำคัญของการอภิปราย สรุปได้ดังนี้

Mr. Jean Marc Zbinden Architect, Water and Habitat Advisor for Asian And Pacific (คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) กล่าวถึงการออกแบบสถานที่ควบคุมโดยคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมและสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ว่ามีปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือ ปัจจัยด้านสาธารณสุข และการบริหารจัดการเรือนจำ ซึ่งต้องใช้การวางแผนในเชิงยุทธศาสตร์ ทั้งนี้ ในกรณีที่เกิดภาวะวิกฤติขึ้นหากสามารถควบคุม หรือลดจำนวนประชากรในเรือนจำได้ ก็จะสามารถลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการออกแบบได้ ทั้งนี้ การรักษามาตรฐานในการออกแบบ เป็นสิ่งที่ต้องคงไว้แม้จะเกิดภาวะวิกฤติ โดยเน้นความยืดหยุ่น (resilience) และความสามารถในการปรับเปลี่ยนได้ (Flexibility)

ภาพตัวอย่าง Bubble Diagram

การออกแบบสถานที่ควบคุมจะต้องคำนึงถึงการระบายอากาศที่ดี ซึ่งจะช่วยลดปัญหาสุขภาพได้มาก ในภาวะที่เกิดปัญหาสุขภาพ เช่น การติดเชื้อโรคระบาดจะต้องรีบควบคุมโดยเร็วก่อนที่จะไม่สามารถควบคุมได้โดยแยกส่วนต่างๆ ออกจากกันในลักษณะของการออกแบบแบบฟองสบู่ (Bubble Diagram) และให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งในประเทศ

ฟิลิปปินส์ได้มีการใช้ตัวแบบนี้ในการบริหารจัดการภาวะวิกฤติการระบาดของไวรัสโควิด 19 โดยใช้คู่มือของ ICRC โดยประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือ น้ำ การระบายอากาศ อนามัย พื้นที่โปร่ง และสุขภาพ ต้องมีอย่างเพียงพอ และเพื่อสำหรับกรณีฉุกเฉิน และควรมีแผนรับมือสภาวะฉุกเฉิน ที่ระบุถึงพื้นที่ที่เพียงพอสำหรับการกักโรค จุดบริการน้ำดื่ม อาบน้ำ และขับถ่าย และผนังกันสำหรับการแยกกักตัว ซึ่งอาจทำจากไม้หรือวัสดุอื่นๆ

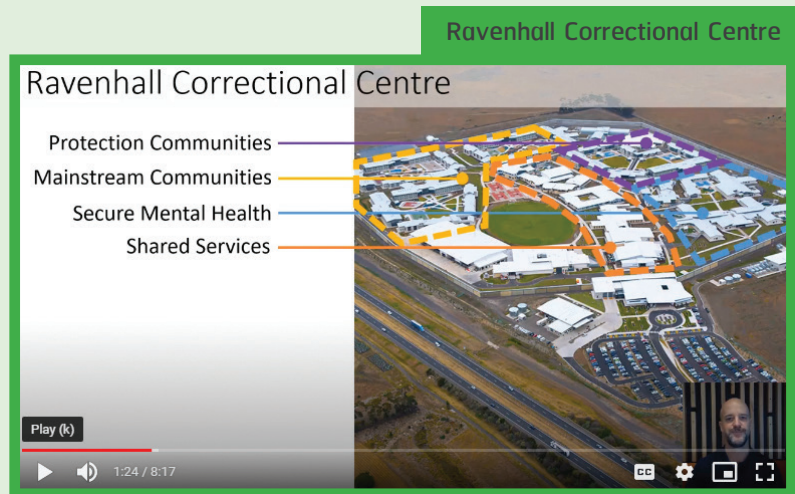
โครงสร้างพื้นฐานที่มีความยืดหยุ่น ที่จะสามารถรับมือกับสภาวะฉุกเฉินที่จะเกิดขึ้นได้ จะต้องสามารถ

1. บริหารจัดการทุกอย่างได้ในตนเอง (Stand Alone Mode)
2. หากเป็นไปได้ควรใช้อาคารใดอาคารหนึ่งสำหรับภารกิจเดียว (1 Building 1 Function)
3. ทุกตึกควรเชื่อมต่อกับเครือข่ายน้ำและการบำบัดน้ำเสีย
4. ควรจัดให้มีหอพัก/สถานที่ควบคุมในขนาดที่แตกต่างกัน
5. ควรมีลานออกกำลังกาย หรือลานสำหรับเล่นกีฬา

เนื่องจากวิกฤติโควิด 19 ยังไม่น่าจะสิ้นสุดลงไปไม่ช้า จึงมีข้อเสนอแนะว่าผู้บริหารจัดการสถานที่ควบคุมควรมีแผนการบริหารจัดการในภาวะวิกฤติ (Contingency Plan) ที่ระบุถึงความต้องการ และแนวทางการใช้พื้นที่ที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพที่สุด โดยสิ่งที่สำคัญคือ ไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดของเรือนจำสู่ชุมชน โดยต้องดำเนินการอย่างรวดเร็ว ซึ่งแนวทางนี้จะสามารถใช้กับวิกฤติที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย ทั้งนี้ สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลา คือ ความยืดหยุ่นได้ และความสามารถในการปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งอาคารที่เป็นพื้นที่ราบจะดีกว่าอาคารหลายชั้น

สำหรับคำถามเรื่องการสร้างสมดุลระหว่างสิทธิผู้ต้องขังกับการป้องกันโรคระบาด เห็นว่าผู้ต้องขังควรได้รับการเดียวกับชุมชนภายนอก อย่างไรก็ตาม ปัญหาของสถานที่คุมขังส่วนใหญ่ในหลายประเทศ คือ ความแออัด ซึ่งหากสามารถลดจำนวนผู้ต้องขัง และเพิ่มพื้นที่โปร่งได้ก็จะดีมาก ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาสมดุล คือ เจ้าหน้าที่เรือนจำ ซึ่งยังมีประเด็นต่างๆ ที่ต้องคำนึงถึง เช่น การเยี่ยมญาติ และการติดต่อกับบุคคลภายนอก ซึ่งเทคโนโลยีน่าจะสามารถช่วยในการลดความเสี่ยง และช่วยในการควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดได้

Mr. Kavan Applegate, Director of Guymer Bailey Architect ประเทศออสเตรเลีย กล่าวถึงการออกแบบสถานที่ควบคุมที่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรมและสิทธิขั้นพื้นฐานว่าจะต้องครอบคลุมถึงการบริหารจัดการสำหรับผู้ต้องขังที่มีความผิดปกติทางจิต เนื่องจากผู้ต้องขังจำนวนมากมีความเสี่ยงที่จะเป็นผู้มีความผิดปกติทางจิตในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาวะจิตเภท หรืออารมณ์สองขั้ว มากกว่าคนทั่วไปถึง 10 เท่า มีแนวโน้มที่จะเป็นโรคซึมเศร้ามากกว่าคนทั่วไปถึง 50% และจากการสำรวจพบว่า ผู้ต้องขัง 42% มีความเสี่ยงที่จะเกิดความผิดปกติทางจิต โดยได้ยกตัวอย่าง Ravenhall Correctional Centre ซึ่งเป็นสถานที่บำบัดผู้กระทำความผิดที่มีความผิดปกติทางจิตในรัฐวิกตอเรีย ประเทศออสเตรเลีย

สิ่งสำคัญคือ ผู้ต้องขังที่มีความผิดปกติทางจิตเหล่านี้จะต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง และตามนัด โดยต้องสามารถไปพบแพทย์ตามเวลานัดได้ รวมทั้งไม่ควรถูกตัดขาดจากชุมชนอย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้ ควรมีเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสุขภาพจิต เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ควบคุม และการจัดให้มีพื้นที่ต่างๆ เช่น ที่พักส่วนตัว บริเวณสำหรับการออกกำลังกาย และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และอาจต้องจัดให้มีคณะผู้เชี่ยวชาญที่ทำหน้าที่พิจารณาเรื่องการดูแล และควบคุมอย่างเหมาะสม เช่น ในสถานที่ควบคุมรวมสำหรับ 20 คน จะจัดให้มีกล้อง CCTV อยู่ทั่วไป ควรจัดให้มีพื้นที่เฉพาะสำหรับบุคคล หรือมีฉากกั้นอย่างไรเพื่อความปลอดภัยโดยสิ่งที่ควรคำนึงถึงเป็นสำคัญคือ ความเรียบง่าย และการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่มีปัญหาสุขภาพทางจิตมีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

Prof. Gideo BI ODE, KU Leuven, LUCA School of Arts, Faculty of Architecture ประเทศเบลเยียม กล่าวถึง **หลักความคิดในการสร้างเรือนจำ** ว่าจะต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรม และควรเปิดโอกาสให้มีการพึ่งพากันระหว่างผู้ต้องขังและชุมชนเสมอ อย่างไรก็ตาม ในอดีตประเทศเบลเยียมมีเรือนจำเก่าที่สร้างตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 ซึ่งจากข้อเท็จจริง เรือนจำที่สร้างขึ้นไม่ได้ยึดโยงกับหลักการดังกล่าว เนื่องจากเป็นเรือนจำที่ตั้งอยู่นอกเมือง ห่างไกลเข้าถึงยาก ไม่มีจุดเชื่อมต่อหรือได้รับการสนับสนุนจากชุมชนภายนอกมากนัก อีกทั้งยังจัดที่พักเป็นสถานที่รวมกันทั้งผู้ต้องขังทั่วไปและผู้ต้องขังที่เป็นกลุ่มจิตเวช ถึงแม้จะมีกฎหมายว่าด้วยเรือนจำรองรับสิทธิของผู้ต้องขัง หรือมีแผนแม่บทที่กำหนดเกี่ยวกับลักษณะเรือนจำที่ต้องก่อสร้างโดยคำนึงถึงมนุษยธรรมก็ตาม

อย่างไรก็ดี ปัจจุบัน ด้วยความตระหนักถึงมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนที่พึงปฏิบัติให้เกิดอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ได้มีการระดมสมองระหว่างภาครัฐ เอกชน ผู้มีส่วนได้เสีย องค์กรสหวิชาชีพต่างๆ ที่จะปรับเปลี่ยนลักษณะเรือนจำให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ดังนั้น ด้วยความร่วมมือขององค์กรเอกชน รัฐบาลจึงได้จัดตั้งโครงการชื่อ The houses ตั้งชื่อว่าสถานที่กักขัง (detention house) มาใช้เพื่อคุมขังและเรียกแทนเรือนจำให้หลักการว่าเป็นการจองจำที่ไม่ใช่เรือนจำ ..ปัจจุบันมีโครงการนำร่อง 2 แห่ง มีหลักการ 3 เรื่อง ได้แก่ สถานที่ขนาดเล็ก จำกัดคนไม่เกิน 30 คน เพื่อจัดสถานที่เฉพาะสำหรับบุคคลที่เป็นกลุ่มเปราะบาง แตกต่างกันไปหรือมีภูมิหลังหรือลักษณะการกระทำความผิดที่แตกต่างกัน เป็นสถานที่ตั้งอยู่ไม่ไกล มีสิ่งอำนวยความสะดวกหรืออยู่กลางเมือง เพื่อให้ชุมชนและสถานที่กักขังมีความสัมพันธ์ในลักษณะเกื้อกูลกัน เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังไปทำงานให้กับร้านอาหาร ร้านจักรยาน โรงเรียนในละแวกนั้นได้ และชุมชนก็ให้การส่งเสริมให้ความเป็นอยู่ของคนในเรือนจำได้ด้วย

Director of Facilities Division, Minister's Secretariat Ministry of Justice Japan กล่าวถึงตัวอย่างการออกแบบและก่อสร้างเรือนจำที่เหมาะสมกับภูมิประเทศของญี่ปุ่น โดยได้กล่าวถึงลักษณะของประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เป็นเกาะ มีลักษณะเป็นแนวยาวและมีภูมิอากาศที่แตกต่างกัน ดังนั้น **ลักษณะของเรือนจำในญี่ปุ่นที่อยู่ในแต่ละภูมิภาคจะแตกต่างกัน โดยเน้นการนำพลังงานธรรมชาติหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นมาใช้โดยคำนึงถึงหลักการควบคุมดูแลผู้ต้องขังด้วย** โดยได้ยกตัวอย่างสถานที่ควบคุมต่างๆ ดังนี้

1. เรือนจำอิชิฮาระ อยู่ตอนกลางของประเทศ รองรับผู้ต้องขังประมาณ 500 คน เป็นเรือนจำที่ดูแลผู้กระทำผิดจราจร มีการออกแบบให้เป็นห้องเดี่ยวไม่มีกรง เพื่อให้รู้สึกว่าการจำกักต่อน้อยลง มีการให้เข้าเยี่ยมโดยไม่มีฉากกั้นมีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วนเป็นที่โล่งกว้างเป็นเรือนจำที่เปิดมากกว่าปกติเพราะเป็นความผิดที่ไม่รุนแรงนักและมักใช้วัสดุในการก่อสร้างจากในท้องถิ่น

เรือนจำอาซาฮิกาวา

2. เรือนจำอาซาฮิกาวา อยู่ตอนเหนือของประเทศ รับผู้ต้องขังประมาณ 500 คน อยู่ตอนเหนือสุด มีอากาศหนาวตลอดปี และมีหิมะตกในฤดูหนาว ทุกห้องพักเป็นห้องเดี่ยว มีระบบติดตั้งความร้อนเพื่อรักษาอุณหภูมิให้คงที่ แต่ก็มีการใช้ความร้อนใต้พื้นพิภพมาบรรเทา หรือนำพลังงานธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์

อยู่เสมอ โดยเหตุผลที่นำวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ในการก่อสร้างหรือออกแบบอาคารเพราะต้องการสร้างบรรยากาศให้ผู้ต้องขังคุ้นเคยหรือเคยชินกับสภาพภายนอก ซึ่งจะช่วยให้การสร้างความรู้สึกว่าได้ถูกกักขังในเรือนจำมากนัก อีกประการหนึ่งคือเรือนจำต้องการลดค่าใช้จ่ายในการใช้ลดหนาวหรือรั่วไฟฟ้าที่มีราคาสูงด้วย

โรงเรียนฝึกเยาวชนโอกินาวา

3. โรงเรียนฝึกเยาวชนโอกินาวา ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีอยู่แล้วแต่นำมาปรับปรุงเพื่อใช้เป็นเรือนจำ และเป็นพื้นที่ตอนใต้ของประเทศ มีภูมิอากาศร้อนชื้นคล้ายประเทศไทย มีการใช้วัสดุดั้งเดิมของท้องถิ่นมาใช้เป็นหลังคาเช่นกัน พื้นที่ส่วนอาคารจะเน้นการมีอากาศถ่ายเท มีสระว่ายน้ำ

โรงกีฬา สนามหญ้า ให้ผู้ต้องขังได้พักผ่อน ออกกำลังกาย และได้รับการดูแลทางกายและใจ ซึ่งปกติแล้วโรงเรียนฝึกฯ จะอนุญาตให้ผู้ต้องขังออกมาทำกิจกรรมในพื้นที่ดังกล่าวได้โดยขึ้นอยู่กับสภาพอากาศของแต่ละวัน

TKP Zaidi bin Hamid, Prisons Department ประเทศมาเลเซีย กล่าวถึงการแพร่ระบาด การป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด 19 ในเรือนจำมาเลเซีย ซึ่งได้ก่อให้เกิดการปรับตัวภายในกรมราชทัณฑ์อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ มาเลเซียได้จัดทำ **มาตรฐานการปฏิบัติงานราชทัณฑ์ฉบับใหม่** โดยการนำสถานที่ที่มีอยู่เดิมมาใช้ สามารถช่วยให้การคัดกรองผู้ต้องขังเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพ โดยกรมราชทัณฑ์มาเลเซียได้เปลี่ยนค่ายฝึกอบรมโครงการรับใช้ชาติมาเป็นเรือนจำรับตัว มีอาคารพักอาศัย สำนักบริหาร คลินิกโรคภัยไข้เจ็บ สำนักทะเบียน มีสิ่งอำนวยความสะดวกและการควบคุมตัวตามความเหมาะสมในเรือนจำสามารถรองรับผู้ต้องขังได้ 400 คน

นอกจากนี้ มาเลเซียมีโครงการ **ค่ายฝึกอบรมโครงการรับใช้ชาติ** เป็นสถานที่ที่มีอยู่เดิมแต่ปรับตัวอุปสรรคให้เป็นที่คัดกรองผู้ต้องขังก่อนเข้าเรือนจำ กำหนดให้มีการตรวจหาเชื้อในสถานที่ต่างหากออกจากตัวอาคารที่พัก มีการออกแบบมาตรฐานรูปแบบใหม่เพื่อดูแลผู้ต้องขังรับเข้าใหม่ โดยผู้ต้องขังเข้าใหม่จะต้องเข้ารับการคัดกรองและตรวจโควิดในสถานที่ที่กำหนดให้เป็นเรือนจำรับผู้ต้องขัง หากผลเป็นบวกจะส่งไปที่โรงพยาบาลหรือศูนย์รักษา แต่ถ้าเป็นผลลบจะส่งเข้าอาคารกักตัว และเมื่อครบกำหนดจะถูกส่งไปเรือนจำฝึกอบรมและควบคุมที่นั่นตลอดระยะเวลาที่รับโทษ

พ.ต.ท. ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม กล่าวถึง New Normal ว่าเป็นเรื่องของการปรับตัว การสร้างพฤติกรรมใหม่ๆ การดำรงชีวิตและสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ สภาพความเป็นอยู่ และส่งผลให้ต้องมีการปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสม รวมไปถึงรัฐบาลไทยได้มีการปฏิรูปด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้มีความทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มี **แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2562-2565)** ซึ่งประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นการพัฒนาผู้กระทำผิดทั้งเด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ เพื่อให้เข้าสู่การจำแนกและการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูที่เหมาะสม และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล อีกทั้งเป็นการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิด การสร้างตลาดแรงงานเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับประเทศอีกด้วย โดยการออกแบบสถาปัตยกรรมการออกแบบเรือนจำ สถานที่ควบคุม มีการคำนึงถึง 3 ส่วน ได้แก่ 1) การออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน ซึ่งมีการพัฒนาจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญถึงการออกแบบ การใช้สี การจัดสรรพื้นที่ต่างๆ อย่างเหมาะสม 2) การออกแบบสถาปัตยกรรมภายนอก มีการออกแบบให้เรือนจำมีภาพลักษณ์ที่ไม่น่ากลัว ทันสมัย มีการจัดสรรพื้นที่ใช้สอย การออกแบบสภาพภูมิทัศน์รอบนอก โดยใช้แนวคิด Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) 3) การออกแบบเรือนจำหรือสถานที่ควบคุมโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร การดูแลน้ำดื่ม น้ำสะอาด และเพื่อเป็นการอยู่ร่วมกันกับชุมชน จึงต้องมีการดูแลเรื่องการบำบัดน้ำเสีย

ในการประชุมออกแบบและก่อสร้างอาคารสถานที่และสถานควบคุมแห่งเอเชีย หรือ ACCFA ได้มีแนวคิดในการดูแลแก้ไข บำบัดฟื้นฟู ซึ่งต้องดำเนินการผ่านการฝึกอบรม การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดของ SDGs ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติในเรื่องของการออกแบบเรือนจำ และได้มีการนำไปเสนอในเวที 14th United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice ด้วย โดยได้มีความพยายามเสนอในเรื่องของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้คำนึงถึงมิติต่างๆ ทั้งในเรื่องของความเป็นอยู่ ความเป็นมนุษย์ SDGs การประหยัดพลังงาน และมาตรฐานของ UNODC

วิถีใหม่ หรือ New Normal เป็นการปรับเปลี่ยนหรือสร้างพฤติกรรมใหม่ ทั้งการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ต่างๆ คือ การสร้างนวัตกรรมใหม่แต่ได้ผลลัพธ์เหมือนเดิมหรืออาจดีกว่าเดิม ความจริงสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่บนโลกของเรานี้ได้ก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ทั้งในด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ ทำให้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมต้องปรับเปลี่ยนเช่นกัน ซึ่งเป็นวิถีที่ทั่วโลกต้องปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ เฉกเช่นรัฐบาลไทยได้กำหนดนโยบายและแผนปฏิรูปประเทศ ในด้านการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้มีความทันสมัย สอดคล้องตามสากลและสภาการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ประเทศไทยมีแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562- 2565) โดยแผนแม่บทฉบับนี้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 5 ด้าน และในยุทธศาสตร์ที่ 4 ได้วางแนวเกี่ยวกับเรื่อง พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ที่ระบุถึงการพัฒนาระบบในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทั้ง เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ซึ่งกล่าวถึงการจำแนก ควบคุม แก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ ผู้กระทำความผิดให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล เพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ สร้างทุนมนุษย์และแรงงานที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ นั่นเอง

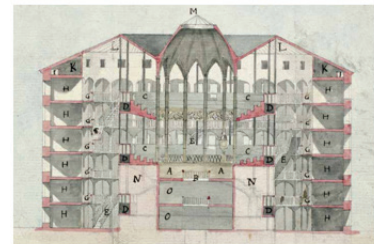
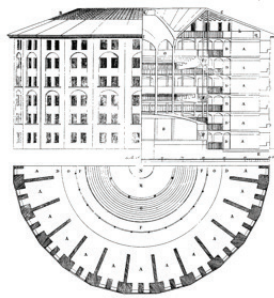
แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562 – 2565)

ดังนั้น การออกแบบโครงสร้างสถาปัตยกรรมเพื่อความปลอดภัยของสถานที่ควบคุมในยุค New Normal จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับการดูแลสภาพแวดล้อมทางกายภาพโดยรอบสถานที่ควบคุม โครงสร้างและการออกแบบสถานที่ควบคุม หรือเรือนจำ ทัณฑสถาน สถานพินิจ หรือสถานที่ควบคุมที่อาจมีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น โดยสถาปัตยกรรมและการออกแบบนี้มีส่วนที่ต้องคำนึงถึง 3 ส่วนที่สำคัญ คือ

1) การออกแบบภายในสถานที่ควบคุมได้มีพัฒนาการตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 18 ที่เรียกว่า **panopticon** เป็นอาคารที่มีระบบการควบคุมที่ออกแบบโดยนักทฤษฎีทางสังคม Jeremy Bentham ชาวอังกฤษ โดยมีแนวคิดของการออกแบบให้ผู้คุมคนเดียวสามารถสังเกตผู้ถูกคุมได้ โดยที่ผู้ต้องขังไม่สามารถรู้ได้ว่ากำลังถูกจับตามองอยู่ตลอดเวลาหรือไม่ โดย

panopticon : Jeremy Bentham, 1791

ใช้แนวคิดทางด้านอาชีววิทยา ซึ่งตอนนี้ได้มีพัฒนาการมาใช้กล้อง CCTV ที่เป็นเทคโนโลยี มาใช้ในการเฝ้าสังเกตแทน รวมถึงการใช้สีที่ใช้ในห้องต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการใช้ ซึ่งจะมีผลต่ออารมณ์และพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น กรมราชทัณฑ์ประเทศเกาหลีได้ทำการวิจัยความหมายของการใช้สีต่างๆ ในเรือนจำ ว่าสีเขียวที่ให้ความรู้สึกเป็นธรรมชาติ สีขาวทำให้ดูสะอาดและสงบ ส่งผลให้ผู้ถูกคุมขังมีอารมณ์ที่ดีสร้างความสุขได้ หรือที่ประเทศไทยออกแบบห้องแม่และเด็กตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ หรือ The United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (“the Bangkok Rules”) โดยการตกแต่งห้องให้ดูสดใส พื้นไม้มีทางต่างระดับเพื่อป้องกันเด็กเกิดอุบัติเหตุ และมีพื้นที่มีเบาะให้เด็กไว้ฝึกกลาน เป็นต้น

2) การออกแบบภูมิทัศน์ภายนอกเรือนจำ โดยมีในหลายลักษณะ เช่น การออกแบบภายนอกของตึกหรืออาคารที่ใช้เป็นสถานที่ควบคุมในเมืองใหญ่ การออกแบบกำแพงตึกหรืออาคารเป็นรั้วแทนการสร้างรั้วสูง การออกแบบให้มีพื้นที่ใช้สอยสำหรับงานเกษตรกรรมภายนอกเรือนจำ เป็นต้น

Justice Center Leoben, Austria
(Austria's 5-star prison)

Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)

Crime prevention through environmental design (CPTED)
is an agenda for manipulating the built environment to create safer neighborhoods.

- 1) making correctional facilities architecture health-promoting for prisoners and staffs.
- 2) correctional facilities architecture idea of punishment, including effects on the health of inmates and custodial workers

3) การออกแบบภูมิทัศน์โดยรอบในพื้นที่ปกติ ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมและการสร้างสังคมแห่งความสงบสุขรองดองตามหลักทฤษฎี “การป้องกันอาชญากรรมโดยการออกแบบสภาพแวดล้อม หรือ Crime Prevention Through Environmental Design หรือที่เรียกกันว่า CPTED โดยมีหลักการพื้นฐานว่าการออกแบบสภาพแวดล้อมต้องก่อให้เกิดความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะสามารถลดอัตราการเกิดอาชญากรรม อันจะเป็นการหยุด ควบคุม ลด อาชญากรรมและความรุนแรงได้ ตลอดจนสามารถช่วยในการทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ

การออกแบบสถาปัตยกรรมของสถานที่ควบคุมในปัจจุบัน ควรต้องคำนึงถึงสภาพจิตใจของผู้อยู่อาศัยภายในและผู้อยู่อาศัยโดยรอบด้วย โดยเฉพาะปัจจุบันชุมชนเมืองได้เติบโตขึ้นโอบล้อมสถานที่ควบคุมก่อให้เกิดความขัดแย้งและต่อต้านจากชุมชน ทั้งนี้ ภาครัฐอาจจะตอบสนองด้วยการย้ายเรือนจำไปนอกเมืองซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงและผลกระทบในด้านอื่นๆ อีกมากมาย อาทิ ความมั่นคงและค่าใช้จ่ายในการนำผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาล หรือญาติต้องมียค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพิ่มขึ้นเป็นต้น ดังนั้นหลายประเทศได้ปรับปรุงให้เรือนจำถูกล้อมกั้นกับชุมชนเพื่อลดความรู้สึกหวาดกลัว โดยใช้หลักทฤษฎีการออกแบบชุมชนกับสถาปัตยกรรมใน 2 ประการ คือ

- 1) การออกแบบที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรภายในสถานที่ควบคุม ซึ่งมีแนวคิดและมุมมองของศักดิ์ศรีและความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์สำหรับคนหลังกำแพงถูกกล่าวถึงมากขึ้นกับสิทธิต่างๆ เช่น น้ำดื่มที่สะอาด อาหารสะอาดและครบถ้วน อาหารเช้าสดชื่น เสื้อผ้าสะอาด สุขอนามัย ที่อาศัยเหมาะสม สถานที่ประกอบอาชีพ สถานที่สำหรับการเรียนการศึกษา สถานที่ในการประกอบพิธีทางศาสนา เป็นต้น

- 2) การออกแบบที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับชุมชนโดยรอบด้วย เช่น การปล่อยน้ำเสีย การกำจัดกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ เป็นต้น

ทั้งหมดเหล่านี้เป็นประเด็นที่กลไกการประชุม Asian Conference of Correctional Facilities Architects and Planners (ACCFA) ได้กล่าวถึงในข้อเสนอแนะหลัก (Suggestion) ของ ACCFA ในทุกการประชุมที่ผ่านมา ซึ่งผู้เขียนเองได้มีโอกาสเข้าร่วมการประชุมด้วย และเห็นว่าการก่อสร้างอาคารสถานที่ควบคุมได้มีการคำนึงถึงหลักมนุษยธรรม และหลักพื้นฐานของความต้องการทางกายภาพของมนุษย์ตามหลักการสากลและกฎหมายระหว่างประเทศชัดเจนมากขึ้น

ACCFA : "A design for humanity"

stresses on planning, design, architect of infrastructure for correctional facilities (incarceration facilities such as prison, remand home, training institution, rehabilitation institution, medical facilities, dormitory, visiting area, offices, recreation area & etc.) & technology

Ideology :

- humanitarian assistant
- sustainable environment, sustainable design/green building
- energy saving & clean energy

SDGs

1. UNODC : crime prevention & criminal justice, peace & justice (staffs, guidelines, handbook)
2. UNOPS : technical guidance for prison planning
3. WHO : healthy prison
4. UNEP : environmental protection & sustainable development
5. ICRC : Water, sanitation hygiene & nutrition; Handbook on Towards humane prisons
6. Issues : humanitarian (humanity, security, impartiality & independence)
7. Basic human needs (air, food, water, safety, sleep, shelter & clothing)

14TH UNITED NATIONS CONGRESS ON CRIME PREVENTION AND CRIMINAL JUSTICE
KYOTO, JAPAN
7 - 12 MARCH 2021

• APSC
• AEC
• ASCC AICHR

ACCFA พยายามนำเสนอว่า “ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง” หรือข้อกำหนดแมนเดลา กล่าวถึงการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยและลดการกระทำผิดซ้ำ ด้วยโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ผู้ที่ถูกควบคุม เจ้าหน้าที่ ญาติ ทนายความหรือประชาชนทั่วไปจะต้องได้รับความปลอดภัยตลอดเวลาในความเป็นจริงมีสภาพเป็นอย่างไร ซึ่งประเทศไทยได้ขับเคลื่อน ผลักดัน ทำงานวิจัยสร้างเรือนจำต้นแบบตามข้อกำหนด แมนเดลาให้เป็นจริงที่เรือนจำพิเศษธนบุรี เป็นการนำทฤษฎีสู่การปฏิบัติอย่างเต็มรูปแบบ หรือการออกแบบและก่อสร้างห้องแม่และเด็ก ตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ ในหลายๆ ทักษะสถานหญิงทั่วประเทศและในต่างประเทศ เช่นที่เรือนจำ อัง-กู-นา-โก-ลา-เป-ลัส-ซา ประเทศศรีลังกา หรือในเรือนจำอื่นๆ ในประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งหมดที่ผู้เขียนได้กล่าวมาคือตัวอย่างของวิถีใหม่ของสถานที่ควบคุมในกระบวนการยุติธรรม

*ACCFA สืบค้นได้จาก http://www.moj.go.jp/EN/shisetsu/shomu/shisetsu02_00007.html

นายสิทธิ สุธีวงศ์ รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ กล่าวถึงภาพรวมภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งมีภารกิจในการควบคุมดูแลและพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดีสู่สังคม โดยในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์มีเรือนจำและทัณฑสถานทั้งหมด 143 แห่งทั่วประเทศ ซึ่งส่งผลต่อความท้าทายในการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ 2) การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังจากความท้าทายดังกล่าว มีผลสืบเนื่องมาจากกระทรวงยุติธรรมได้มีนโยบายให้ผู้ต้องขังที่มีการกระทำผิดซ้ำ ต้องถูกคุมขังภายในเรือนจำที่ยาวนานมากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ดังนั้นเพื่อเป็นการลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ กรมราชทัณฑ์จึงได้มีมาตรการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษ โดยคำนึงถึงทั้งการลดความแออัดในเรือนจำ และความปลอดภัยของสังคมด้วย

นอกจากนั้น กรมราชทัณฑ์ยังมีการกิจผ่าน**โครงการราชทัณฑ์ปันสุข ทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์** ซึ่งเป็นโครงการพระราชทานอุปกรณ์ทางการแพทย์ให้กับเรือนจำและโรงพยาบาลแม่ข่าย เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงและการให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ และโครงการโคกหนองนา ที่มุ่งเน้นการนำศาสตร์พระราชา ผสมผสานกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้ต้องขังรู้จักเลี้ยงชีพด้วยตนเองและกลับเข้าไปอยู่ในสังคมได้

สำหรับความร่วมมือกับนานาชาติ กรมราชทัณฑ์เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและมีการดำเนินการตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยได้มีการจัดทำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ซึ่งเป็นข้อกำหนดมาตรฐานของผู้ต้องขังหญิง โดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยธรรม

สภาพปัญหาของกรมราชทัณฑ์ในปัจจุบัน ที่จะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานในยุค New Normal ประกอบด้วย 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การออกแบบเรือนจำ ซึ่งต้องมีการออกแบบและก่อสร้างตามวัตถุประสงค์ในการควบคุมผู้ต้องขัง เช่น เรือนจำกลางคลองเปรม เป็นเรือนจำที่อยู่กลางเมือง และมีความหนาแน่นมาก ซึ่งเหมาะกับการควบคุมผู้ต้องขังและป้องกันการหลบหนี แต่หากเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายคนลำบาก เป็นต้น แต่ในปัจจุบันจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID - 19 เรือนจำสมัยใหม่จึงควรมีการออกแบบให้มีห้องย่อย สามารถดูแลได้ง่าย มีการจัดสรรพื้นที่เป็นสัดส่วน มีห้องสำหรับการกักกันโรค 2) การสร้างสาธารณประโยชน์ โดยให้ผู้ต้องทำงานสาธารณประโยชน์นอกเรือนจำเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้ต้องขัง มีทักษะในการทำงานเพื่อสามารถเข้าสู่ภาคแรงงานเมื่อพ้นโทษไปแล้ว รวมถึงสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้ 3) การแพร่ระบาดของ COVID - 19 ทำให้เรือนจำมีมาตรการในการดูแลที่เข้มงวด มีการสกัดกั้นหากเกิดการแพร่ระบาด COVID - 19 ภายในเรือนจำ เช่น การใช้เทคโนโลยีสำหรับการเยี่ยมญาติ การรักษาพยาบาลผ่าน Telemedicine การขึ้นศาลโดยใช้ระบบทางไกลผ่านจอภาพ 4) มีการปรับแนวทางการดำเนินการในยุค New Normal 5) การออกแบบและก่อสร้างเรือนจำให้เหมาะสมกับสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID - 19 ซึ่งใน 1 เรือนจำ ต้องใช้งบประมาณถึง 1,500-2,000 ล้านบาท และใช้ระยะเวลาในการก่อสร้าง 3-4 ปี โดยกรมราชทัณฑ์ได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะ ICRC ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการดำเนินการด้านระบบน้ำเสีย การจัดสรรน้ำดื่ม และยังให้การสนับสนุนเครื่องกรองน้ำให้กับในหลายๆ เรือนจำ ระบบหมุนเวียนอากาศภายในเรือนจำ เพื่อให้เกิดการระบายของอากาศ ลดการสะสมของเชื้อโรค และลดกลิ่นอับภายในเรือนจำ

ความท้าทายด้านการออกแบบและก่อสร้างเรือนจำของประเทศไทย ประกอบด้วย 3 ความท้าทาย ได้แก่ 1) ความท้าทายจากสถานการณ์ COVID - 19 โดยต้องคำนึงถึงการออกแบบห้องนอนให้มีขนาดเล็กลง เพื่อเป็นการลดจำนวนผู้ต้องขังและลดความแออัดของแต่ละห้องนอน รวมถึงมีห้องในการกักกันโรคด้วย 2) ความท้าทายด้านสุขอนามัย ทำให้ผู้ต้องขังมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมถึงมีการจัดการน้ำเสียอย่างเป็นระบบ มีระบบการจัดการขยะและของเสีย เพื่อลดการสะสมของเชื้อโรค 3) ความท้าทายการคุมขังผู้ต้องขังและการหลบหนี โดยต้องมีการสร้างอาคารให้ปลอดภัย ความสูงของกำแพงรอบเรือนจำ ระยะทางระหว่างตัวอาคารและกำแพงเรือนจำ

ผศ.ดร. ฤทธิรงค์ จุฑาพถุมิกร คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ได้กล่าวถึงแนวคิดของ **การออกแบบเรือนจำ** คือ เพื่อการแก้ไขให้ถูกต้องโดยผ่านการจองจำ การดูแลแก้ไขฟื้นฟู แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ แนวคิด “ทางเลือกของการจองจำ” โดยใช้วิธี “การจองจำโดยไม่ใช้เรือนจำ” ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเป็นการลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ได้มีการดำเนินการร่วมกับสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ในโครงการ “โอกาสสถาน” เพื่อเป็นการให้โอกาสผู้ต้องขังที่พร้อมในการออกไปสู่สังคมภายนอก ผ่านการสร้างงานสร้างอาชีพ เช่น การเป็นดีไซเนอร์ เป็นต้น รวมถึงได้มีการดำเนินการร่วมกับพันธมิตรสถานหญิงเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเรือนจำที่อยู่ใจกลางเมือง ได้มีการตั้ง Vocational Training Center ซึ่งมีแนวคิดในการฝึกอาชีพให้กับผู้ต้องขัง โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การถ่ายทอดแนวคิดของนักโทษผ่านการจัดนิทรรศการ โดยเป็นการนำเสนอแบรนด์เสื้อผ้า “NAREE” เพื่อเป็นการยกระดับการเป็นดีไซเนอร์ของผู้ต้องขังหญิงต่อไป 2) การประกอบอาชีพของผู้ต้องขังหญิง โดยเป็นพื้นที่ให้ผู้ต้องขังได้ประกอบอาชีพผ่านร้านสปา นวด ร้านอาหาร ที่มีผู้ต้องขังดำเนินการทั้งหมด อีกทั้งเพื่อเป็นการลดการเดินทาง จึงได้มีการสร้างบ้านพักให้กับผู้ต้องขังกลุ่มนี้ด้วย จากการดำเนินงานดังกล่าวได้มีกระบวนการเรียนรู้ของสถาปนิกในการออกแบบเรือนจำในอนาคตผ่านกระบวนการ ดังนี้ 1) การได้ยินจากผู้คุมผู้ต้องขัง ผู้ต้องขัง ว่าต้องการสื่อสารอะไร 2) การได้ไปมองเห็นสิ่งที่กำลังดำเนินการ 3) การได้ไปสังเกต สิ่งของที่ใช้ พฤติกรรมการทำงานเป็นอย่างไร 4) การได้ไปค้นหาในสิ่งที่รู้ 5) การได้ไปทำความเข้าใจในสิ่งที่เขารู้สึก เช่น การใช้ห้องน้ำ ห้องนอน เป็นต้น 6) การได้ไปสังเกตและตีความสิ่งที่เขาคิด ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล และ 7) การได้ไปสัมภาษณ์พูดคุยถึงความฝันของผู้ต้องขัง และสามารถดำเนินการให้ฝันเป็นจริงได้

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรม

ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1) ในการออกแบบสถานที่ควบคุม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักมนุษยธรรม และสิทธิพื้นฐานจะต้องตระหนักว่า ผู้ต้องขังสมควรได้รับการเช่นเดียวกับชุมชนภายนอก
- 2) สำหรับผู้ต้องขังที่มีปัญหาเฉพาะด้าน เช่น ผู้ที่มีปัญหาทางจิต การจัดการดูแลที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญ โดยควรให้ผู้ต้องขังได้เข้าถึงการรักษา และไม่ควรถูกตัดขาดจากชุมชน
- 3) การก่อสร้างหรือปรับปรุงเรือนจำควรคำนึงถึงบทบาทของชุมชนและผู้ต้องขังที่สามารถให้การเกื้อกูลต่อกันในมิติของการสร้างอาชีพ และการให้คำปรึกษาได้ด้วย เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังในการกลับไปสู่สังคม
- 4) การก่อสร้างหรือออกแบบเรือนจำควรคำนึงถึงลักษณะทางภูมิประเทศและภูมิอากาศ โดยอาจนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่มาจากการใช้พลังงานธรรมชาติ วัสดุ หรือทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าโดยไม่ต้องจัดหาใหม่โดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะช่วงของการเกิดโรคระบาดหรือสถานการณ์ฉุกเฉิน ควรใช้สถานที่หรือสิ่งที่มีอยู่และมีวัตถุประสงค์การใช้งานคล้ายคลึงกันมาปรับปรุงและบริหารงานตามมาตรฐานสาธารณสุขโดยไม่จำเป็นต้องดำเนินการในเรือนจำเสมอไป
- 5) การก่อสร้างหรือปรับปรุงเรือนจำควรคำนึงถึงบทบาทของชุมชนและผู้ต้องขังที่สามารถให้การเกื้อกูลต่อกันในมิติของการสร้างอาชีพ และการให้คำปรึกษาได้ด้วย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการออกแบบ และการบริหารจัดการในสถานการณฉุกเฉิน เช่น ภาวะวิกฤติจากโรคระบาด

- 1) ในช่วงสภาวะวิกฤติ สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลา คือ ความยืดหยุ่นได้ และความสามารถในการปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือ น้ำ การระบายอากาศ อนามัย พื้นที่โปร่ง และสุขภาพต้องดีอย่างเพียงพอ และเพื่อสำหรับกรณีฉุกเฉิน
- 2) ผู้บริหารสถานที่ควบคุม ควรมีการจัดทำแผนรับมือสภาวะฉุกเฉิน ที่ระบุถึงพื้นที่ที่เพียงพอสำหรับการกักโรค จุดบริการน้ำดื่ม อ่างน้ำ และขั้วถ่าย และผนังกันสำหรับการแยกกักตัว ซึ่งอาจทำจากไม้หรือวัสดุอื่นๆ

การก่อสร้างหรือออกแบบเรือนจำควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการควบคุมผู้ต้องขัง โดยเฉพาะในช่วงของการเกิดโรคระบาดหรือสถานการณ์ฉุกเฉิน ควรมีการออกแบบให้มีห้องย่อย สามารถดูแลได้ง่าย มีการจัดสรรพื้นที่เป็นสัดส่วน มีห้องสำหรับการกักกันโรค รวมถึงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงาน อีกทั้งต้องมีการให้ความสำคัญด้านสุขอนามัยของผู้ต้องขังด้วย

ช่วงที่สอง เวลา 10.45 – 12.15 น. : การประชุมเชิงปฏิบัติการ “การออกแบบห้องกักกันโรคสำหรับสถานที่ควบคุมในยุค New Normal” โดย

1. พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธิญญศิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
 2. นายชัยวัฒน์ ร่ำเือก รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
 3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อันธิกา สวัสดิ์ศรี ประธานสภาคนปกติคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย
 4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรยศ จัทรธรากรุล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
 5. นางสาวนรรัตน์ นาควิจิตร นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
- ผู้ดำเนินรายการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพฤตนิกร คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ประเด็นสำคัญของการบรรยาย/ประเด็นอภิปราย

การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมกำหนดแนวทางการออกแบบสถานที่ควบคุมที่มีความสอดคล้องกับหลักสากลและสิทธิพื้นฐานด้านมนุษยธรรม ต่อการดำรงชีวิตที่มีสุขลักษณะที่ดีและสะอาด รวมถึงการออกแบบห้องกักเชื้อทั้งในส่วนของการคัดกรอง และพื้นที่สำหรับการกักกันเชื้อ (Quarantine Area) ภายในสถานที่กักกันของรัฐที่มีความเหมาะสม เพื่อสร้างมาตรฐานในการบริหารจัดการมาตรการทางสาธารณสุข ซึ่งมีความสำคัญต่อสุขภาพของ

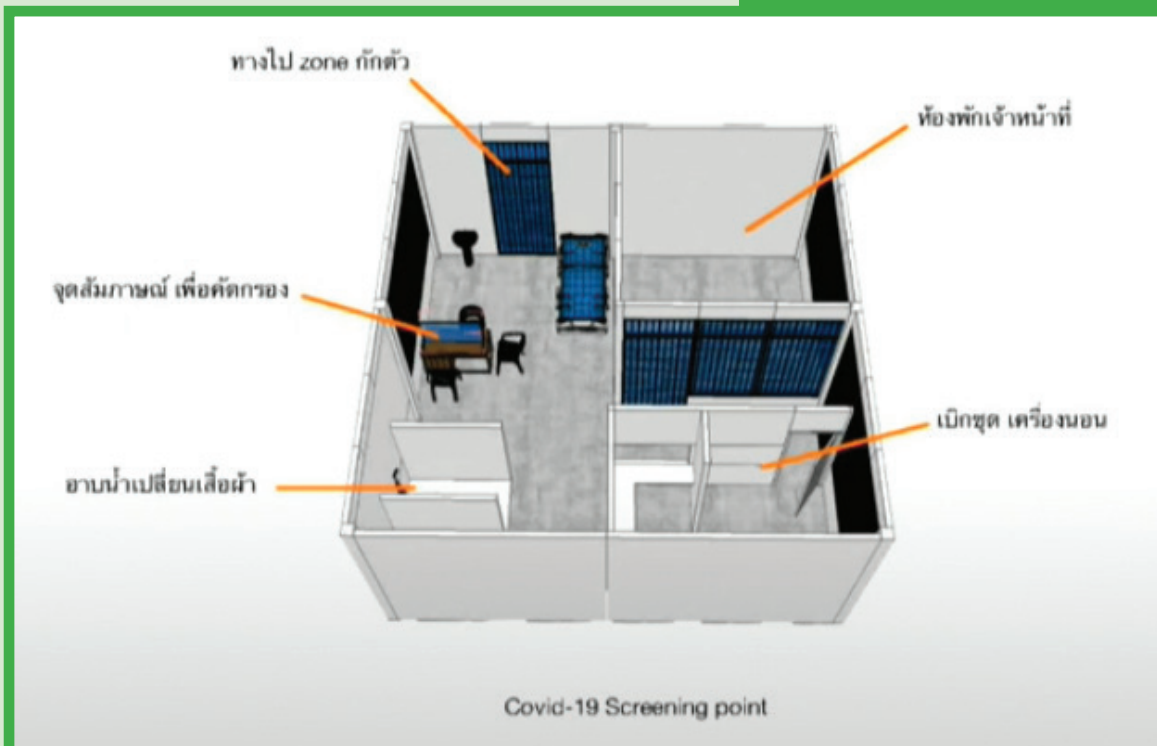
ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีการพิจารณาถึงความเสี่ยงของการติดเชื้อเพื่อนำไปสู่กระบวนการกักกันโรคในระยะเวลา 14 วัน Quarantine room for high-risk prisoner : patient under investigation โดยมีการเก็บข้อมูลนำร่องจากกรมราชทัณฑ์ในเรือนจำกลางเชียงใหม่ เรือนจำพิเศษกรุงเทพ เรือนจำกลางคลองไผ่ และศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยมีประเด็นการอบรมดังนี้

การแนะนำบทบาทของสมาคมบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัมภา สวัสดิ์ศรี ประธานสมาคมบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) การออกแบบมีส่วนสำคัญในการผลิตนวัตกรรมช่วยบุคลากรทางการแพทย์สาธารณสุข ได้รับความร่วมมือ เครือข่ายมหาวิทยาลัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ได้ดำเนินการออกแบบและผลิตนวัตกรรมเพื่อช่วยในการปฏิบัติงาน บุคลากรทางการแพทย์ในการตรวจหาเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) ให้กับประชาชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยง เช่น ได้ออกแบบ เครื่องความดันบวกเพื่อให้บุคลากรทางแพทย์ สามารถตรวจหาเชื้อไวรัสด้วยวิธี swap, การออกแบบฉากกั้นสำหรับรับประทาน อาหาร Distancing panel ของแพทย์ พยาบาล, การออกแบบฉากกั้นสำหรับพิจารณาคดีของศาล, การออกแบบห้องตรวจ เก็บเชื้อความดันบวก, การออกแบบรถตู้เคลื่อนที่เพื่อตรวจหาเชื้อไวรัสฯ ในกลุ่มเสี่ยง และการออกแบบรถตู้เคลื่อนที่เพื่อเก็บ ตัวอย่างชีวโมเลกุล โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้ใช้งานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

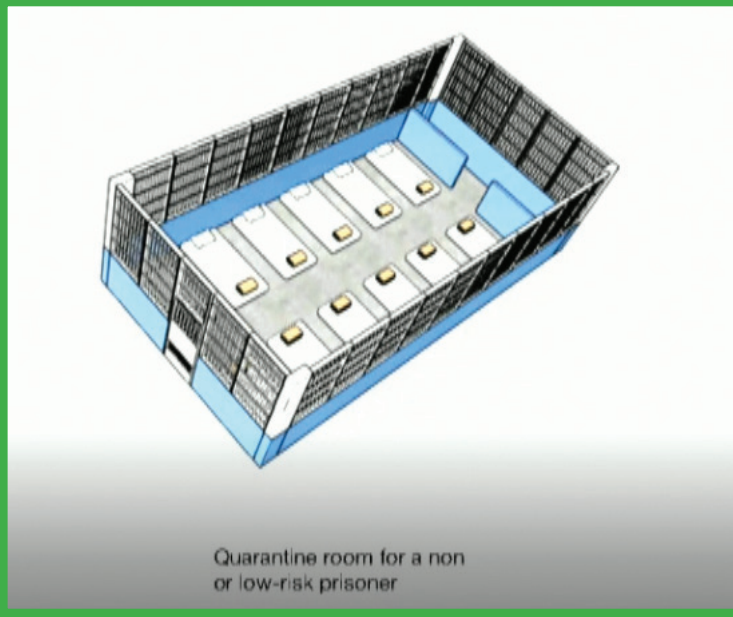
การป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) ของผู้ต้องขังใหม่ก่อนเข้าสู่เรือนจำเพื่อไม่ให้ไป แพร่ระบาดกับผู้ต้องขังภายในเรือนจำ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญได้มีมุมมองเกี่ยวกับมาตรฐานในปัจจุบันหรือต้นแบบ (Model) ในการออกแบบห้องสำหรับคัดกรองผู้ต้องขัง โดยผู้ดำเนินรายการ ผศ.ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพถุมิกร กล่าวถึงการรวบรวมข้อมูล จุดคัดกรอง และรูปแบบห้องกักโรคในเรือนจำกลางเชียงใหม่ เรือนจำพิเศษกรุงเทพ เรือนจำกลางคลองไผ่ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่ามีเครื่องวัดอุณหภูมิ แอลกอฮอล์ อ่างล้างมือ ฉากกั้นแผ่นใสสำหรับการสัมภาษณ์ ระเบียบ ขั้นตอนการกักตัวผู้ต้องขัง และมีการศึกษารูปแบบห้องกักโรคของผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงต่ำ และผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงสูง

1. พื้นที่คัดกรองโรค Covid-19 Screening point ในช่วงของการแรกรับผู้ต้องขังใหม่เพื่อคัดกรองผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงก่อนเข้าสู่เรือนจำ โดยปฏิบัติตามขั้นตอนการคัดกรองของกระทรวงสาธารณสุข

แผนภาพจำลองโซนการคัดกรอง

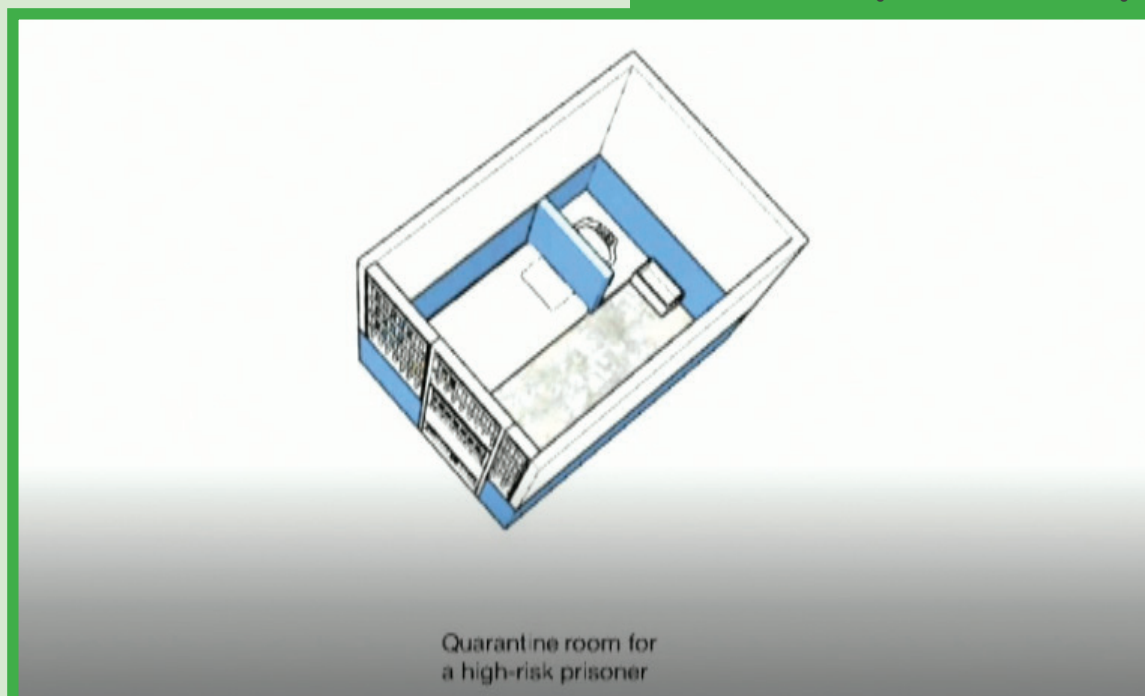
แผนภาพห้องกักโรคผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงต่ำ

2. ห้องกักโรค ห้องกักโรค 2 รูปแบบ 1) ห้องกักโรคผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงต่ำ Quarantine room for low-risk prisoner มีลักษณะเป็นห้องนอนรวม มีผู้ต้องขังภายในห้องประมาณ 20 คน ขึ้นอยู่กับจำนวนพื้นที่ มีการติดตั้งพลาสติกกันน้ำต่าง การเว้นระยะห่างที่นอนตามขนาดพื้นที่ ห้องน้ำรวมแบบเปิด การระบายอากาศที่เหมาะสม เพื่อป้องกันแพร่กระจายของเชื้อโรคฯ

3. ห้องกักโรคผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงสูงหรือมีโอกาสติดเชื้อ Quarantine room for high-risk prisoner มีลักษณะเป็นห้องเดี่ยว มีผู้ต้องขังภายในห้อง 1 – 3 คน มีห้องน้ำภายในห้อง

แผนภาพห้องกักโรคผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงสูง

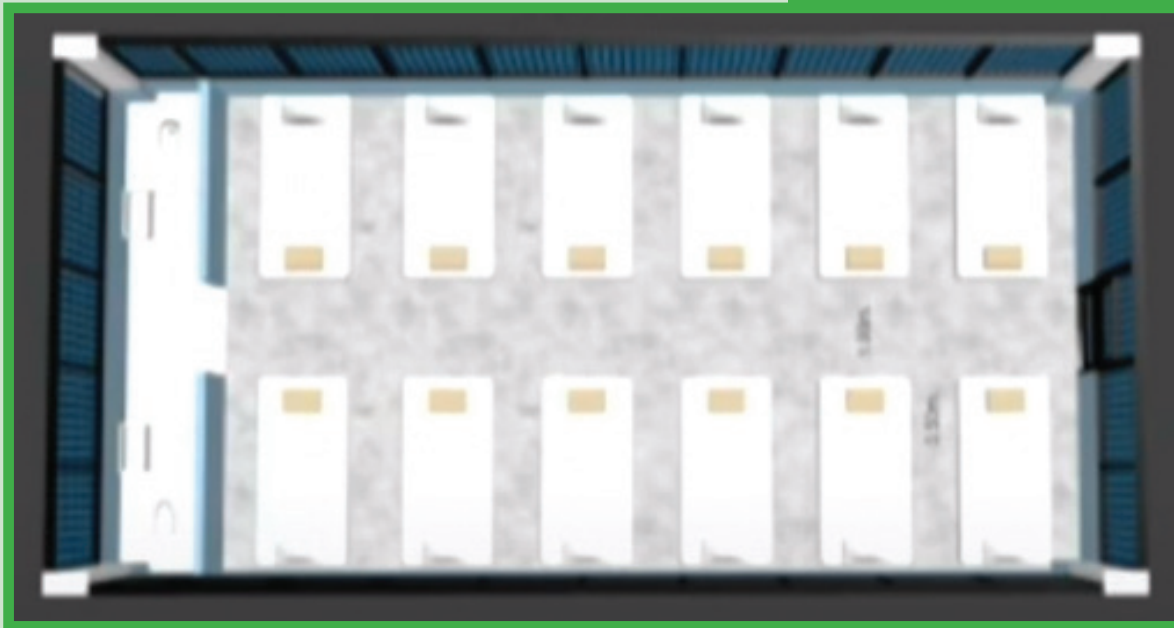
การสร้างต้นแบบ/มาตรฐานในการออกแบบโครงสร้างพื้นฐานภายในสถานควบคุมภายในพื้นที่ $8.50 \times 8.50 \text{ m}^2$ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. จุดคัดกรองกลุ่มเป้าหมายที่มีความเกี่ยวข้องใน 4 กลุ่ม คือ 1) เจ้าหน้าที่ 2) ผู้ต้องขัง 3)ญาติ และ 4) สังคม โดยคำนึงถึงความปลอดภัย เส้นทางการทำงาน และความเป็นอยู่ เพื่อลดความเสี่ยงในการกระจายเชื้อ รักษาระยะห่างทางสังคม รวมถึงการติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) เพื่อติดตามควบคุมพฤติกรรมและสังเกตอาการ โดยกระบวนการจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักมนุษยธรรม และคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2. ลักษณะของพื้นที่ จำเป็นต้องเป็นพื้นที่กลางแจ้ง อากาศถ่ายเทได้ดี หรือพื้นที่ความดันลบ และมี Partition ที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ และได้สัดส่วนกับการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยภายในพื้นที่คัดกรองโรค ลดการกระจายของเชื้อ - ห้องปรับความดันบวกและลบ และการพัฒนาผังของห้องกักกันโรคในพื้นที่แออัด ตามมาตรฐานของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

การพัฒนาจุดพื้นที่การกักตัว (Isolate Unit) โดยมีการกำหนดขนาดความจุที่รองรับได้ 10 - 20 คนต่อห้อง ระยะเวลาในการกักตัว 14 วัน โดยมีการจัดเตรียมพื้นที่ระบายอากาศ รวมถึงการกำหนดเกณฑ์ระยะห่างระหว่างผู้ต้องขัง 1.5 เมตร มีการบริหารจัดการพื้นที่ตามอัตราส่วนที่เหมาะสมต่อพื้นที่ควบคุม

จุดพื้นที่การกักตัว (Isolate Unit)

3.1 ในห้องกักโรคทางกรมราชทัณฑ์ได้มีการจัดทำพื้นที่ไว้สำหรับกักตัว จำนวนสูงสุด 14 ห้อง เพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้ออย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยการป้องกันโดยใช้ฉากอะครีลิก ติดตั้งพัดลมดูดอากาศเพื่อการระบายอากาศได้ดีขึ้น โดยจำนวนเตียงขึ้นอยู่กับจำนวนปริมาณผู้ต้องขังในแต่ละเรือนจำ

3.2 การปรับขั้นตอนปฏิบัติโดยคำนึงถึงภาระของโรค ขั้นตอนการสัญจร โดยเน้นการจัดการแบบผสมผสานทั้งในเรื่องของขั้นตอนและทางกายภาพ

3.3 การจัดการระบบสุขาภิบาลเพื่อลดการกระจายของเชื้อ เช่น การปรับระบบสุขภัณฑ์

ความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงาน

1. ห้องคัดกรองภายในเรือนจำที่มีการจำกัดเฉพาะบุคคลที่ได้รับอนุญาตเพื่อความปลอดภัย ควรมีผนังเพื่อการถ่ายเทของอากาศ รวมถึงกระบวนการคัดกรองต้องคำนึงถึงหลักความปลอดภัย
2. การถ่ายเทของอากาศ รวมถึงการบริหารจัดการผู้ป่วยกลุ่มความเสี่ยงสูง (PUI) ความใกล้ชิด กระบวนการพัฒนาเป็นระบบอัตโนมัติ รวมถึงการแยกของใช้ส่วนตัวต้องแยกเพื่อลดการติดต่อในจุดเล็กๆ ที่มีความสำคัญกับความปลอดภัย เจ้าหน้าที่ ผู้ต้องขัง และผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ความเสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรมภายในพื้นที่ที่สามารถควบคุมได้โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของบุคลากร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ข้อจำกัดของเรือนจำในเชิงพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน รวมถึงพื้นที่ที่มีความเปิดโล่งเพื่อความปลอดภัยของอากาศ

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรม

ความคิดเห็นและข้อสังเกต

1. สถานการณ์การระบาดของ COVID 19 ทำให้กระบวนการปฏิบัติงานมีความแตกต่างกันในอดีต สิ่งที่สำคัญคือกระบวนการที่ถูกต้องและเหมาะสมนั้นจะต้องคำนึงถึงกระบวนการออกแบบที่ดีทั้งในมิติสาธารณสุข มิติสุขลักษณะ และกระบวนการในการควบคุมผู้ต้องขัง
2. การออกแบบพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการปฏิบัติงานโดยการทดลองเพื่อความปลอดภัยและเหมาะสม และที่ผ่านมาตรการดำเนินการออกแบบมีหลากหลายรูปแบบ เช่น เรือนจำปกติ หรือเรือนจำควบคุมพิเศษ โดยเน้นกระบวนการปรับวิธีคิดนำไปสู่การปฏิบัติงาน
3. การสร้างมาตรฐานการออกแบบโดยการนำขั้นตอนมาปรับใช้ตามความเหมาะสม รวมถึงการกำหนดมาตรฐานในการคัดกรอง แยกคนที่ป่วยกับไม่ป่วยเพื่อสังเกตอาการ โดยอาศัยปัจจัยทางกายภาพ บุคลากร และงบประมาณ ซึ่งสามารถทำได้แต่อาจไม่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การจัดประเภท จำแนกโดยเลี่ยงการสัมผัสให้น้อยที่สุด (Contactless)
4. ระบบการบริหารจัดการที่ดีจำนวนการสอดรับแนวทางในการออกแบบเพื่อตอบสนองนโยบาย และเป้าหมายในการพัฒนาประเทศในยุควิถีชีวิตใหม่
5. การ Redesign เพื่อหาแนวทางให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุควิถีใหม่ ผนวกกับแนวทางในการออกแบบโดยคำนึงถึงความปลอดภัยที่สุด การสร้างความเชื่อมั่นกับสังคมเรื่องคุณภาพในการบริหารจัดการสถานที่ควบคุม
6. ข้อจำกัดทางด้านกายภาพและจำนวนบุคลากร ในการดูแลรักษา พื้นฟูผู้ต้องขัง

เป้าหมายการดำเนินการต่อไป

1. การนำเสนอแนวความคิดเพื่อนำสู่การกำหนดภาพความสำเร็จในอนาคต โดยจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนนโยบายกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในส่วนของการพัฒนาพฤตินิสัย การสร้างความเชื่อมั่น กรมราชทัณฑ์อาจจะต้องการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับยุควิถีใหม่
2. จุดเริ่มต้นของความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ผ่านเวทีการประชุมทางวิชาการระดับชาติ ทั้งภาคกระบวนการยุติธรรมและภาคสถาปัตยกรรมศาสตร์ นำโดย กระทรวงยุติธรรม ต่อนโยบาย redesign quarantine area ในสถานที่ควบคุมตามยุควิถี new normal

สรุปผลการประชุม และพิธีปิดการประชุม

โดย พันตำรวจโท ดร. พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

เรียน ท่านวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ และท่านผู้เข้าร่วมการประชุมทุกท่าน

กระผม พันตำรวจโท ดร. พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ หรือ กพยช. และในนามของคณะผู้จัดการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 18 ซึ่งจัดขึ้นภายใต้หัวข้อ “การอำนวยความยุติธรรมในยุควิถีใหม่สู่ประชาชน”

กระผมต้องขอขอบคุณท่านวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลามาร่วมถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ให้กับที่ประชุม และขอขอบคุณผู้เข้าร่วมการประชุมฯ ทุกท่านที่ได้ให้ความสนใจเข้าร่วมการประชุมฯ ซึ่งเป็นที่น่าดีใจว่าตลอด 2 วันที่ผ่านมา แม้ว่าทางสำนักงานกิจการยุติธรรมจะมีการปรับรูปแบบการประชุมเป็น Online Event อย่างเต็มรูปแบบ ผ่านระบบ Zoom การ live ผ่าน Facebook หรือแม้แต่การถ่ายทอดสดผ่านสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและเผยแพร่ MCU TV และ IBSC TV ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ออกอากาศผ่านดาวเทียมไทยคม ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้เป็นไปตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด 19 ในปัจจุบัน และรองรับกับรูปแบบวิถีใหม่ (New Normal) และถึงแม้จะเป็นการจัดประชุม Online ครั้งแรกแต่ก็มีผู้เข้าร่วมงานทั้งสองวันมากกว่า 10,000 คน ซึ่งเป็นทั้งผู้เข้าร่วมประชุมที่เป็นคนไทย และนักวิชาการหรือเจ้าหน้าที่จากองค์กรระหว่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานในต่างประเทศ เห็นได้ชัดว่าบุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นๆ ของภาครัฐ นักวิชาการ คณาจารย์ หรือแม้แต่ประชาชนทั่วไป ต่างมีความตื่นตัวและมีความตั้งใจที่จะร่วมมือกันปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนางานด้านกระบวนการยุติธรรม ซึ่งผลสรุปในแต่ละช่วงที่มีวิทยากรแต่ละท่านมาให้ความรู้ และแลกเปลี่ยนมุมมองแนวคิด อันเป็นประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบงานยุติธรรมของประเทศไทยให้ดีขึ้น โดยสรุปประเด็นสาระสำคัญทั้ง 2 วัน

วันแรก (13 พฤษภาคม 2564)

ในช่วงพิธีเปิดและปาฐกถาพิเศษ ซึ่งได้รับความกรุณาจากรองนายกรัฐมนตรี ท่านวิชญ์ เครืองาม ในฐานะประธานกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ เป็นประธานในพิธีเปิด ซึ่งท่านได้กล่าวถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน และเน้นย้ำว่า หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องร่วมมือกันสร้างมิติใหม่ของกระบวนการยุติธรรมเพื่อที่จะอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน และทำให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมเหมือนเดิมหรือมากกว่าเดิม และเน้นย้ำว่า สำนักงานกิจการยุติธรรมในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีภารกิจสำคัญที่จะต้องดำเนินการต่อจากนี้ คือ การนำสรุปผลการประชุมทางวิชาการไปเชื่อมต่อในการพัฒนาระบบงานยุติธรรม และการจัดตั้งศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ (ศอช.)

และการปาฐกถาพิเศษ ของผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ได้รับเกียรติจากผู้บริหารสูงสุดจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่มาพร้อมกัน 4 ท่าน อันประกอบด้วย

ท่านเมทินี ชโลธร ประธานศาลฎีกา ในหัวข้อ การปรับกระบวนการทศน์ใหม่ของศาลยุติธรรมในยุค New Normal ซึ่งท่านได้ชี้ให้เห็นว่า ศาลยุติธรรมได้พิจารณาทบทวนและพยายามปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน มุ่งเน้น “การให้บริการ” โดยอยู่บนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมที่พึงประสงค์ และความคาดหวังของประชาชน ประกอบด้วย 3 ประการที่สำคัญ คือ (1) ความถูกต้อง (2) ความเป็นธรรม และ (3) ความรวดเร็ว โดยนำเทคโนโลยีรูปแบบใหม่มาพัฒนาและปรับใช้ในกระบวนการทำงานมากขึ้น เพื่อให้ “ศาลยุติธรรมเป็นที่พึ่งแรกของประชาชน”

ท่านวงศ์สกุล กิตติพรหมวงศ์ อัยการสูงสุด ในหัวข้อ การอำนวยความสะดวกของสำนักงานอัยการสูงสุด ในยุค New Normal ซึ่งท่านได้กล่าวถึงนโยบายของสำนักงานฯ ในการแก้ไขปัญหาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง 4 ประการ ได้แก่ 1. การรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ทำงานด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม เสมอภาค โปร่งใสตรวจสอบได้ 2.การบูรณาการความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศ 3.นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่มาใช้ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว 4.เพื่อเป็นการสนับสนุนงานทั้ง 3 ด้าน โดยการสนับสนุน ส่งเสริมให้บุคลากรของสำนักงาน และเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมผ่านสถานการณ์วิกฤติเช่นนี้ในภาพรวม “สำนักงานกิจการยุติธรรมควรเป็นหน่วยงานประสานความร่วมมือและปิดช่องว่างของปัญหาในกระบวนการยุติธรรม”

ศาสตราจารย์พิเศษ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ ปลัดกระทรวงยุติธรรม ในหัวข้อ มิติใหม่กระทรวงยุติธรรม ยุค New Normal ซึ่งท่านได้กล่าวถึงเหตุผล และความจำเป็นที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการทำงานจากรูปแบบการทำงานแบบเดิมมา ใช้การทำงานในระบบอิเล็กทรอนิกส์มากยิ่งขึ้น เพื่อให้การทำงานมีความสะดวก รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ โดยเน้นย้ำว่า ทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และพัฒนารูปแบบการทำงานเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพต่อไป

พลตำรวจเอก สุวัฒน์ แจ้งยอดสุข ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ในหัวข้อ การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในยุค New Normal ซึ่งท่านได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในภาวะวิกฤติ และเน้นย้ำว่าการปรับกระบวนการทำงานในกระบวนการยุติธรรมต้องปรับร่วมกันทั้งกระบวนการ อย่างไรก็ตาม ท่านได้ยืนยันว่า ไม่ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือวิกฤติใดๆ ขึ้น ขอให้มั่นใจว่า “สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ การรักษาความยุติธรรมการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่พี่น้องประชาชน การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้ได้ตามวัตถุประสงค์ และตามเป้าหมายของรัฐบาล”

สำหรับในช่วงบ่ายของวันแรก จะมี 2 กิจกรรมหลักในห้องหลัก และ 1 กิจกรรมในห้องคู่ขนาน ทั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายมาร่วมกิจกรรมในงาน Symposium ครั้งที่ 18

โดยในห้องหลัก ช่วงที่ 1 จะเป็นเวทีของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) ได้กำหนดการเสวนา หัวข้อ “The Implication of COVID-19 on SDGs and Global Crime Trend” ซึ่งได้รับเกียรติจากผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย มาเป็นผู้ดำเนินรายการเอง

โดยในเวทีนี้เป็นการพูดถึงแนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินการพัฒนามาตรการเพื่อรองรับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และผลกระทบที่มีต่อการเกิดอาชญากรรม กระบวนการยุติธรรม รวมถึงการดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสิ่งจำเป็นสำคัญที่แต่ละประเทศจะต้องตระหนัก และเตรียมรับมือคือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มุมมองแนวคิด (mindset) ของประชาชน รวมถึงรัฐบาล โดยพิจารณามาตรการที่มีประสิทธิภาพและส่งผลประโยชน์มากที่สุดต่อประเทศ โดยคำนึงถึงทุกคนในประเทศให้ได้รับการคุ้มครองได้อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

สำหรับห้องหลัก ช่วงที่ 2 จะเป็นการเสวนา หัวข้อ “ความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมสู่การเปลี่ยนแปลงในยุค New Normal” กับเครือข่าย The Rule of Law and Development Program (TIJ Executive Program : ROLD Fellows)

จะเป็นการพูดถึงมุมมอง ประสบการณ์ และการถอดบทเรียนจากภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม อาทิ ผู้แทนองค์กรระหว่างประเทศ สื่อมวลชน และนักวิชาการ เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในยุค New Normal โดยเห็นว่ามีคามจำเป็นที่จะต้องดำเนินการผลิตสื่อสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงการให้ความช่วยเหลือที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ปรับเปลี่ยนแนวทางการนำเสนอข่าวผ่านสื่อมวลชนในเชิงสร้างสรรค์ การเลือกใช้คำที่เหมาะสม ไม่ชี้นำไปในเชิงเกลียดชัง ปรับปรุงกฎหมายในการแจ้งสิทธิกับประชาชนให้ทราบถึงกองทุนยุติธรรม และการระบุหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนเพื่อลดการใช้ดุลยพินิจ ตลอดจนขยายขอบเขตและเพิ่มบทบาทกองทุนยุติธรรมให้สามารถช่วยเหลือประชาชนก่อนการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และพัฒนาระบบการทำงานของกองทุนยุติธรรมในเชิงดิจิทัลมากขึ้น

สำหรับกิจกรรมคู่ขนานจะเป็นเวทีเสวนาในหัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมยุคใหม่กับการสร้างความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ของเครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อสังคม 14 สถาบันการศึกษา

ซึ่งในห้องนี้จะมีวิทยากรหลากหลายท่านที่มาร่วมแบ่งปันเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง มีประเด็นที่น่าสนใจคือ ประสบการณ์ที่ประสบผลสำเร็จและล้มเหลว เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน การเตรียมการ ออกแบบ รวมถึงการสร้างคุณค่าใหม่ในการสร้างความเป็นธรรมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ที่ประชุมเห็นว่าควรดำเนินการพัฒนาแนวทางและวิธีการรับฟังพยานหลักฐาน เพื่อให้สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้อย่างรวดเร็ว พัฒนาขั้นตอนของการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนอย่างแท้จริง ไม่เลือกปฏิบัติ รวมถึงสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นทุนสนับสนุน และทุนในการช่วยเหลือประชาชน และกฎหมายชาวบ้านทางเลือกที่สามารถบังคับใช้ได้จริง

ในวันที่ 2 (14 พฤษภาคม 2564) จะมีกิจกรรมทั้งในห้องหลักและห้องคู่ขนาน

ช่วงเช้าในห้องหลักจะเป็นการบรรยายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล รับผิดชอบโดยสำนักงานกิจการยุติธรรมเอง ซึ่งมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในประเด็นที่น่าสนใจ พบว่า รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ ต้องเป็นความยุติธรรมที่รวดเร็ว รอบคอบ รัดกุม ไม่เลือกปฏิบัติ โปร่งใส ประหยัด มีประสิทธิภาพ แต่ต้องไม่หลงลืมหลักคิดของความยุติธรรม คือ การเข้าถึงความจริง และการค้นหาความจริง ซึ่งการนำ “AI” และ “Big Data” มาใช้ สามารถเสริมประสิทธิภาพการทำงานด้านกระบวนการยุติธรรมในอนาคต อาทิ การจัดเก็บข้อมูลพยานหลักฐานของคดีความในรูปแบบดิจิทัล การตรวจสอบเอกสารคดีความประเภทต่าง ๆ ทั้งรูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว และไฟล์เสียง ซึ่งการนำ AI มาใช้มีขั้นตอนที่สำคัญ

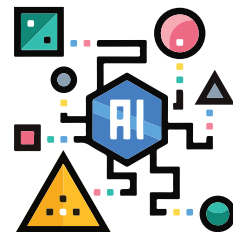
ขั้นตอนที่ 1

วิเคราะห์ปัญหาหลัก
ของกระบวนการยุติธรรม

ขั้นตอนที่ 2

ประเมินข้อมูลและระบบภายใน
องค์กรที่มีอยู่

ขั้นตอนที่ 3

ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้าน AI
และเริ่มทดลองใช้งาน

อย่างไรก็ตาม ในอนาคตจะต้องให้ความสำคัญกับการจัดการด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ Big Data และการใช้ AI ซึ่งมีปัญหาที่จะต้องดำเนินการ คือ

1. ภัยคุกคามไซเบอร์ทางเทคนิคในระดับประเทศ อาทิ การโจมตีระบบโครงสร้างพื้นฐาน การจารกรรมข้อมูลไซเบอร์/การล้วงข้อมูลส่วนบุคคล

2. ปรากฏการณ์ “Social Media as a new source of soft power” ซึ่งเป็นอิทธิพลจาก Social Media ต่อสังคมและการสูญเสียอธิปไตยทางไซเบอร์

ทั้งนี้ ภาครัฐต้องปรับรูปแบบการดำเนินงานโดยใช้หลัก 5 R ประกอบด้วย

- 1) **Resolve** การจัดการกับปัญหาโดยกำหนดความเสี่ยงและเป้าหมายในการดำเนินการ
- 2) **Resilience** เป็นการปรับตัวให้สามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีทำงาน ให้รองรับกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
- 3) **Return** คือ การกอบกู้สถานการณ์ให้กลับมาที่สถานะเดิมก่อนเกิดภาวะวิกฤติ
- 4) **Reimage** คือ การกลับมาพิจารณาถึงกลไกของการดำเนินการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสถานะวิกฤติ หรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
- 5) **Reform** คือ การปรับตัวเข้ากับโลกใหม่ ด้วยการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในรูปแบบการทำงานใหม่ โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการให้บริการประชาชนให้เพิ่มสูงขึ้น

ในส่วนของสำนักงานกิจการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีแนวทางการดำเนินงานใน 3 ประเด็น ดังนี้

1) การพัฒนาศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม หรือ Data Exchange Center (DXC) ให้เป็นศูนย์กลาง Web Service ที่มีระบบประมวลผล ระบบรักษาความปลอดภัย และระบบสำรองข้อมูลอย่างเพียงพอเหมาะสม ในการแลกเปลี่ยน ข้อมูลระหว่างหน่วยงานในลักษณะ Single Report และพร้อมพัฒนาไปสู่ NSWJ

2) การพัฒนาฐานข้อมูลกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ 1) สถิติอาชญากรรมที่เป็นทางการ (White Paper) 2) สถิติอาชญากรรมที่เก็บจากเหยื่ออาชญากรรม (Victim Survey) 3) สถิติอาชญากรรมที่เก็บจากผู้กระทำความผิด (Self Report on Crime)

3) พัฒนาการวิเคราะห์สถานการณ์อาชญากรรม (Crime Trend) และแผนที่อาชญากรรม (Crime Mapping) เพื่อเป็นข้อเสนอแนะให้กับหน่วยงานในการกำหนดนโยบายการป้องกันอาชญากรรม และการเตือนภัยภาคประชาชน ผ่านศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ (ศอช.) หรือ The National Center for Crime Analytics and Forecasting (NCF)

ส่วนช่วงบ่ายของห้องหลักจะเป็นหัวข้อ “การเปลี่ยนแปลงข้อท้าทาย และการปรับตัวขององค์กรในกระบวนการ ยุติธรรมเด็กและเยาวชนยุควิถีใหม่” โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

โดยในเวทีนี้จะนำเสนอถึงสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ที่ทำให้บริบทการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก รวมถึงกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน ที่จะต้องคำนึงถึงสิทธิและ สวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม นอกเหนือจากการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้ กลับตนเป็นคนดี โดยเริ่มจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ได้มีมาตรการรองรับในการจัดการแพร่ระบาดของโรค ภายในสถานควบคุม นอกเหนือจากการดำเนินงานตามภารกิจหลักในการควบคุมดูแล การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิด เพื่อให้ไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ในส่วนของสำนักงานอัยการสูงสุดได้ พัฒนาการดำเนินงานโดยมุ่งเน้นการพิทักษ์สิทธิของเด็ก เยาวชน และผู้เสียหายในคดีอาญา รวมถึงแนวทางการดำเนินคดี และการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม สำหรับศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง มีการปรับแนวทาง ในการใช้ดุลยพินิจในการตัดสินคดีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดโดยคำนึงถึงบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในภาวะวิถีใหม่ รวมถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการและการใช้ระบบสารสนเทศมาช่วยในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และสุดท้าย ในส่วนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ นอกจากจะต้องปรับการทำงานต่างๆ ให้เหมาะสมกับภาวะวิถีใหม่ โดยคำนึงถึงสิทธิ และสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนแล้ว จะต้องปรับกระบวนการเพื่อให้รองรับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ ที่มีจำนวนมากขึ้น และไม่จำกัดขอบเขตในเชิงพื้นที่อีกต่อไป

สำหรับในห้องคู่ขนานจะเป็นการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม Asian Conference of Correctional Facilities Architects and Planners : ACFFA โดยกำหนดในหัวข้อ “Redesigning of Correctional Facility Architecture for New Normal Era”

ที่ประชุมได้อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับแนวคิด และตัวอย่างที่ดีในการออกแบบสถานที่ควบคุมต่าง ๆ จากต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเบลเยียม ประเทศมาเลเซีย รวมถึงประเทศไทย ซึ่งในการประชุมออกแบบและก่อสร้างอาคาร สถานที่และสถานควบคุมแห่งเอเชีย หรือ ACCFA ได้มีแนวคิดในการดูแลแก้ไข บำบัดฟื้นฟู ซึ่งต้องดำเนินการผ่านการฝึกอาชีพ การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดของ SDGs ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ในเรื่องของการออกแบบเรือนจำ และได้มีการนำไปเสนอในเวที 14th United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice ด้วย ซึ่งการออกแบบสถานที่ควบคุมต้องคำนึงถึงหลักมนุษยธรรม และสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล โดยเฉพาะปัจจัยด้านสาธารณสุขและการบริหารจัดการเรือนจำ นอกจากนี้จะต้องครอบคลุมถึงผู้ต้องขังที่มีความผิดปกติ ทางจิต และผู้บริหารจัดการสถานที่ควบคุม ควรมีแผนการบริหารจัดการในภาวะวิกฤติ ที่ระบุถึงความต้องการ และแนวทางการใช้พื้นที่ที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพที่สุด และไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดจากเรือนจำสู่ชุมชน

ซึ่งการออกแบบเรือนจำ สถานที่ควบคุม ควรคำนึงถึง 3 ส่วน ได้แก่ 1) การออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน การจัดสรรพื้นที่ต่างๆ อย่างเหมาะสม 2) การออกแบบสถาปัตยกรรมภายนอก โดยจัดสรรพื้นที่ใช้สอย การออกแบบสภาพภูมิทัศน์รอบนอก โดยใช้แนวคิด Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) และ 3) การออกแบบโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร การดูแลน้ำดื่ม น้ำสะอาด และเพื่อเป็นการอยู่ร่วมกันกับชุมชน การบำบัดน้ำเสีย

สำหรับความท้าทายด้านการออกแบบและก่อสร้างเรือนจำของประเทศไทย ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ

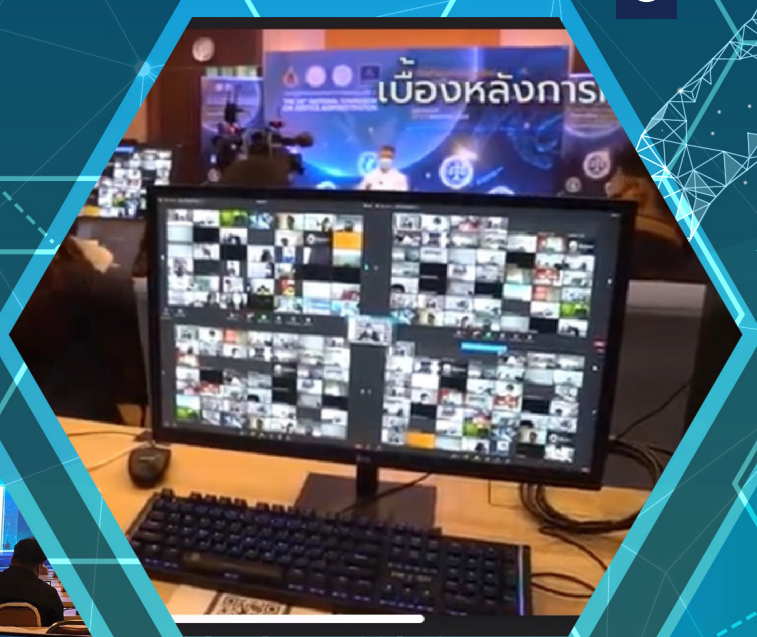
- 1) ความท้าทายจากสถานการณ์ COVID -19 ที่ต้องคำนึงถึงการออกแบบห้องนอนให้มีขนาดเล็กลง เพื่อเป็นการลดจำนวนผู้ต้องขังและลดความแออัดของแต่ละห้องนอน รวมถึงมีห้องในการกักกันโรค
- 2) ความท้าทายด้านสุขอนามัย ทำให้ผู้ต้องขังมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมถึงมีการจัดการน้ำเสียอย่างเป็นระบบ มีระบบการจัดการขยะและของเสีย เพื่อลดการสะสมของเชื้อโรค
- 3) ความท้าทายการคุมขังผู้ต้องขังและการหลบหนี โดยต้องมีการสร้างอาคารให้ปลอดภัย ความสูงของกำแพงรอบเรือนจำ ระยะทางระหว่างตัวอาคารและกำแพงเรือนจำ

จากการประชุมทั้ง 2 วัน กระผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกท่านที่เข้าร่วมประชุมจะได้รับประโยชน์จากการประชุมครั้งนี้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงาน พัฒนางาน ตลอดจนถ่ายทอดให้กับคนใกล้ชิด ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือแม้แต่ผู้บังคับบัญชา ซึ่งสำนักงานกิจการยุติธรรมจะนำองค์ความรู้ รวมถึงมุมมองที่ได้รับไปจัดทำเอกสารทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ ตลอดจนสังเคราะห์และพัฒนาเป็นนโยบายทางอาญาเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี เพื่อปฏิบัติจนเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ มีแนวทางที่จะพัฒนาข้อมูลกระบวนการยุติธรรมด้วยการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เอกสาร ข้อมูล สถิติอาชญากรรม และจัดตั้งศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมต่อไป

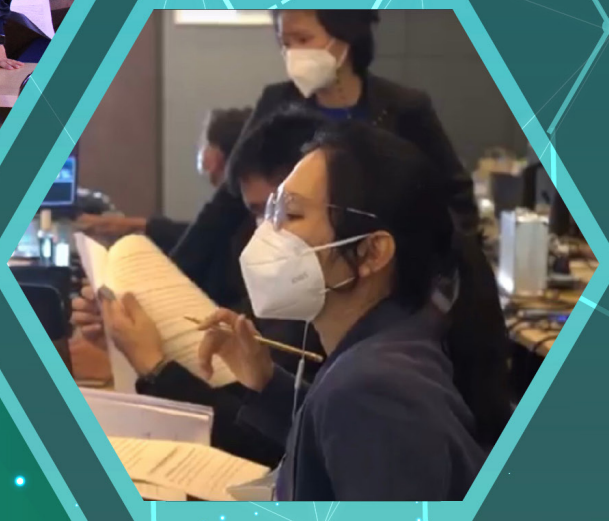
สุดท้ายนี้ กระผมขอขอบคุณภาคีเครือข่ายต่างๆ ได้แก่ ท่านผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานหลักในกระบวนการยุติธรรม สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย เครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อสังคม กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และทีมงานทุกท่านที่ได้ร่วมแรงร่วมใจเตรียมงานและจัดการประชุมซึ่งสำเร็จลงด้วยดี หากมีข้อผิดพลาดประการใด กระผมขออภัยแทนทีมงานไว้ ณ ที่นี้ และขอน้อมรับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของทุกท่านไปปรับปรุงการจัดประชุมให้ดียิ่งขึ้นในปีต่อไป กระผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกท่านจะร่วมกันเป็นพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมให้พัฒนาขึ้น สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และเหมาะสมกับบริบทของประเทศต่อไป แล้วพบกันใหม่ปีหน้า ในการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19 ครับ ขอขอบคุณครับ

เบื้องหลังความสำเร็จการจัดประชุมรูปแบบ Online Conference

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

ประธานคณะทำงาน

1. พันตำรวจโท พงษ์ธร ัญญศิริ

ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

รองประธานคณะทำงาน

2. นางสาวสุพรรณิ ประเสริฐทองกร

รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

รองประธานคณะทำงาน

3. นายชัยวัฒน์ รุ่งเล็ก

รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

คณะทำงานด้านสาริตถะ

ประธานคณะทำงาน

1. นางอุษา จันทลอย บุญเปี่ยม

ผู้อำนวยการกองนโยบายและประสานแผนกระบวนการยุติธรรม

คณะทำงาน

2. นางสาวจิตติยา พุกษาเมธานันท์
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ
3. นางสาวสุวดี ไหลพื้งทอง
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ
4. นางประทุมกร นนทธีระสวัสดิ์
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ
5. นางสาวภัทรา ปกาสิทธิ์ วัชรธัมมิกขิตต์
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ
6. นางสาวศุภกานดา สุขศรีวงศ์
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
7. นางสาวชีวันต์ สุ่มคล
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
8. นางสาวสิภาณี นาคมี
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
9. นางวันทินีย์ โกเมศ
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
10. นางสาวรัตนาวรรณ หอมเนียม
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
11. นางสาวรุ่งนภา ศรีตะปัญญะ
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
12. นางสาวอุทัยกร กิ่งแก้ว
นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ
13. นางสาวปณยา ท่าทราย
นิติกรปฏิบัติการ
14. นางสาววรรณนที บรรณมาศ
นิติกรปฏิบัติการ

15. นางสาวชนัญญา ลำเจียก
นักวิชาการยุติธรรมปฏิบัติการ
16. นางสาวกรวรรณ คำกรเขต
นักวิชาการยุติธรรมปฏิบัติการ
17. ว่าที่ร้อยตรีหญิง นที แวจะโปะ
นักวิชาการยุติธรรม
18. นางสาวกัลยา ถ้ำทอง
นักวิชาการยุติธรรม
19. นางสาวจุฑารัตน์ พรพุทธศรี
นักวิชาการยุติธรรม
20. นายเสนีย์ เพชรนิล
นักวิชาการยุติธรรม
21. นายธนาศักดิ์ พรหมนอก
นักวิชาการยุติธรรม

คณะทำงานและเลขานุการ

22. นางสาวศัทธียา แก้วอ่อน
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ

คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

23. นางสุพิชฌาย์ ญาณวรสิทธิ์เดช นุชหัต
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ

คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

24. นางสาวกมลชนก ดุริยประกิจ
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ

คณะกรรมการด้านพิธีการ

ประธานคณะกรรมการ

1. นางสาวปริญานู จริ่งจิตร

ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

คณะกรรมการ

2. นางสาวศุภิสยา แก้วอ่อน

นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ

3. นายอดิศักดิ์ จันทวิรัช

นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ

4. นางสาวสุพิชฌาย์ ญาณวรสิทธิ์เดช นุชทัต

นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ

5. นางสาวกมลชนก ดุริยประกิจ

นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ

6. นางสาวกัลยา ถ้ำทอง

นักวิชาการยุติธรรม

7. นายธนาศักดิ์ พรหมมานอก

นักวิชาการยุติธรรม

8. นายชินวัตร อดิสรวิฒนารมณ

นักวิชาการยุติธรรม

9. นางสาวทิพยาภา วรรณทอง

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

10. นางสาวธณวรรณ มะม่วงแก้ว

นักจัดการงานทั่วไป

คณะกรรมการและเลขานุการ

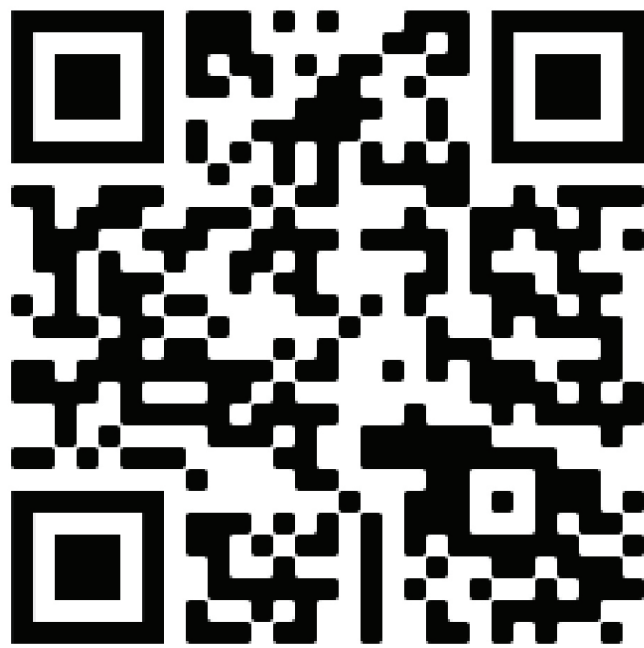
11. นางสาวปริญานู สันติวงษ์

นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ

คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

12. นางสาวอุมภาพร นิมจิ้ว

นักวิชาการยุติธรรม

สแกนคิวอาร์โค้ด เพื่อรับชมวิดีโอ
และเอกสารประกอบ

QR Code

ฐานความรู้ด้านกระบวนการ
ยุติธรรม (งานวิจัย บทความ
และวิทยานิพนธ์)

Facebook Fanpage
สำนักงานกิจการยุติธรรม

แผนพัฒนา
กระบวนการยุติธรรม

คณะกรรมการพัฒนา
การบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

วารสาร
กระบวนการยุติธรรม

หลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากร
ในกระบวนการยุติธรรม

DXC

ข้อมูลสถิติกระบวนการ
ยุติธรรม

งบประมาณการ

SDGs เป้าหมายที่ 16

กรอบแนวทางการป้องกัน
อาชญากรรม

Infographics กฎหมาย

แผนแม่บทการบริหาร
งานยุติธรรมแห่งชาติ

ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ
กระบวนการยุติธรรม
ทางอาญา

โรงเรียนยุติธรรมอุปถัมภ์
กระทรวงยุติธรรม

รู้กฎหมาย LAMP

Youtube Justice
Channel.TV

ให้ "กฎหมาย"
เป็นเรื่องใกล้ตัวของทุกคน

บอร์ดเกม (Board game)
"จับคนผิด Justice Game"

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา

ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

www.oja.go.th

0 2141 3666